КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ

БУЛВЕСТ 2000

Klett

Книга за учителя
по математика
за 10. клас

Автори
© Емил Миланов Колев, 2024 г.
© Иван Георгиев Георгиев, 2024 г.
© Стелиана Миткова Кокинова, 2024 г.

Графичен дизайн
© Николай Йорданов Пекарев, 2024 г.

Издател
© КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2024 г.

ISBN 978-954-18-1430-7E

ПРИМЕРНИ МЕТОДИЧЕСКИ РАЗРАБОТКИ НА УРОЦИ

УРОК 17. ФОРМУЛА ЗА СБОРА НА ПЪРВИТЕ N ЧЛЕНА НА АРИТМЕТИЧНА ПРОГРЕСИЯ

Вид на урока: За нови знания

17. ФОРМУЛА ЗА СБОРА НА ПЪРВИТЕ n ЧЛЕНА НА АРИТМЕТИЧНА ПРОГРЕСИЯ

ЩЕ НАУЧИТЕ

- *Как се пресмята сборът на първите n члена на аритметична прогресия*

Индексът n показва колко събираеми има в дясната част на равенството.

За аритметична прогресия

$$a_1, a_2, a_3, \ldots, a_n, \ldots$$

с S_n означаваме сбора на първите n члена на прогресията, т.е.

$$S_n = a_1 + a_2 + \ldots + a_n.$$

ТЕОРЕМА 1. За аритметична прогресия с първи член a_1 и разлика d е изпълнено равенството

$$S_n = \frac{a_1 + a_n}{2} \cdot n.$$

Начин за запомняне на формулата за сбора на първите n члена.

Формулата от Теорема 1 се запомня като: Сборът на първия и последния член, разделен на две, умножен по броя на членовете.

Доказателство: Записваме:

$$S_n = a_1 + a_2 + \ldots + a_i + \ldots + a_{n-1} + a_n$$
$$S_n = a_n + a_{n-1} + \ldots + a_{n-i+1} + \ldots + a_2 + a_1$$

и събираме почленно двете равенства:

$$2S_n = (a_1 + a_n) + (a_2 + a_{n-1}) + \ldots + (a_i + a_{n-i+1}) + \ldots + (a_{n-1} + a_2) + (a_n + a_1).$$

Равенствата следват от Теорема 2 от предишния урок.

Тъй като $a_1 + a_n = a_2 + a_{n-1} = \ldots = a_i + a_{n-i+1} = \ldots = a_{n-1} + a_2 = a_n + a_1$, то горното равенство се записва във вида:

$$2S_n = (a_1 + a_n).n \Leftrightarrow S_n = \frac{(a_1 + a_n)}{2} \cdot n.$$

Когато знаем първия член a_1 и разликата d вместо да намираме a_n е по-лесно да използваме тази формула.

Ако във формулата от Теорема 1 заместим a_n с $a_1 + (n - 1)d$, ще получим

$$S_n = \frac{(a_1 + a_n)}{2} \cdot n = \frac{(a_1 + a_1 + (n-1)d)}{2} \cdot n = \frac{2a_1 + (n-1)d}{2} \cdot n.$$

1 За аритметична прогресия намерете:

а) S_{11}, ако $a_1 = 67$ и $a_{11} = -1$; б) S_{22}, ако $a_1 = 0{,}5$ и $d = 3$.

Решение: а) От $S_n = \frac{(a_1 + a_n)}{2} \cdot n$ при $n = 11$ получаваме

$$S_{11} = \frac{(a_1 + a_{11})}{2} \cdot 11 = \frac{(67 + (-1))}{2} \cdot 11 = 363.$$

б) От $S_n = \frac{(2a_1 + (n-1)d)}{2} \cdot n$ при $n = 22$ получаваме

$$S_{22} = \frac{(2a_1 + 21d)}{2} \cdot 22 = \frac{(1 + 63)}{2} \cdot 22 = 704.$$

42

Приложение на двете формули за намиране на S_n.

За намиране на S_n има три основни задачи.

2 Намерете първия член a_1 на аритметична прогресия, за която

$$d = 1 \text{ и } S_{32} = 112.$$

По дадени n, S_n и d да се намери a_1.

Решение: Във формулата $S_n = \dfrac{(2a_1 + (n-1)d)}{2} \cdot n$ заместваме $d = 1$, $n = 32$ и $S_{32} = 112$ и получаваме:

$$112 = \frac{(2a_1 + (32-1)1)}{2} \cdot 32 = (2a_1 + 31)16 \Leftrightarrow 7 = 2a_1 + 31 \Leftrightarrow a_1 = -12.$$

3 Намерете разликата d на аритметична прогресия, за която

$$a_1 = \frac{1}{2} \text{ и } S_9 = -31\frac{1}{2}.$$

По дадени n, S_n и a_1 да се намери d.

Решение: От $S_9 = \dfrac{(2a_1 + (9-1)d)}{2} \cdot 9 = \dfrac{(1+8d)}{2} \cdot 9$ получаваме:

$$-31\frac{1}{2} = \frac{(1+8d)}{2} \cdot 9 \Leftrightarrow -63 = (1+8d).9 \Leftrightarrow d = -1.$$

4 Дадена е аритметична прогресия с първи член $a_1 = -15$ и разлика $d = 3$. Намерете n, ако $S_n = 39$.

По дадени a_1, d и S_n да се намери n.

Решение: От формулата $S_n = \dfrac{(2a_1 + (n-1)d)}{2} \cdot n$ при $S_n = 39$, $a_1 = -15$ и $d = 3$ получаваме:

$$78 = n(3n - 33) \Leftrightarrow 3n^2 - 33n - 78 = 0.$$

Корените на това квадратно уравнение са $n_1 = 13$ и $n_2 = -2$.
Тъй като $n > 0$, получаваме $n = 13$.

ЗАДАЧИ

1. Намерете:

а) S_9, ако $a_1 = -4$ и $a_9 = 22$;

б) S_{24} ,ако $a_1 = 17$ и $a_{24} = -69$;

в) S_{10}, ако $a_1 = 36{,}5$ и $d = -8{,}3$;

г) S_{23}, ако $a_1 = -\dfrac{1}{2}$ и $d = \dfrac{7}{22}$.

2. Намерете първия член a_1 на аритметична прогресия, за която:

а) $S_{17} = -34$ и $d = 2$; б) $S_6 = 96$ и $d = -1$;

в) $S_{39} = 130$ и $d = \dfrac{1}{3}$; г) $S_{25} = 75$ и $d = 8$.

3. Намерете разликата d на аритметична прогресия, за която:

а) $a_1 = 1$ и $S_8 = 36$; б) $a_1 = 2{,}5$ и $S_4 = 50$;

в) $a_1 = \dfrac{1}{2}$ и $S_9 = -\dfrac{63}{2}$; г) $a_1 = -9$ и $S_9 = 0$.

4. Намерете n, ако:

а) $a_1 = 7$, $d = -1$ и $S_n = 28$;

б) $a_1 = -3$, $d = 8$ и $S_n = 102$;

в) $a_1 = 0$, $d = 4$ и $S_n = 220$;

г) $a_1 = \dfrac{2}{3}$, $d = \dfrac{5}{6}$ и $S_n = 36$.

Задачи за намиране на едно от числата a_1, d и n по дадени S_n и другите две числа.

43

Задача за прилагане на двете основни формули

УРОК 38. РЕШАВАНЕ НА ПРОИЗВОЛЕН ТРИЪГЪЛНИК С ПОМОЩТА НА СИНУСОВАТА ТЕОРЕМА. УПРАЖНЕНИЕ

Вид на урока: Упражнение

38. РЕШАВАНЕ НА ПРОИЗВОЛЕН ТРИЪГЪЛНИК С ПОМОЩТА НА СИНУСОВАТА ТЕОРЕМА. УПРАЖНЕНИЕ

ЩЕ УПРАЖНИТЕ

- *Как се решава произволен триъгълник, като се използва синусовата теорема*

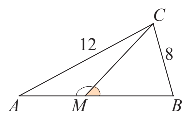

1 В ΔABC са дадени $AC = 12$ cm, $BC = 8$ cm. Точка M е от страната AB, като $\sin\sphericalangle BMC = 0{,}4$. Да се намерят дължините $R_{\Delta AMC}$ и $R_{\Delta BMC}$ на радиусите на описаните окръжности съответно около ΔAMC и ΔBMC.

Директно приложение на синусовата теорема.

Решение: От синусовата теорема за ΔBMC получаваме

$$2R_{\Delta BMC} = \frac{BC}{\sin\sphericalangle BMC} = \frac{8}{0{,}4} = 20,$$

откъдето намираме $R_{\Delta BMC} = 10$ cm.

Използване на равенството $\sin\alpha = \sin(180° - \alpha)$ и приложение на синусовата теорема.

От $\sphericalangle AMC = 180° - \sphericalangle BMC$ следва, че

$$\sin\sphericalangle AMC = \sin\left(180° - \sphericalangle BMC\right) = \sin\sphericalangle BMC = 0{,}4.$$

Тогава от синусовата теорема за ΔAMC следва

$$2R_{\Delta AMC} = \frac{AC}{\sin\sphericalangle AMC} = \frac{12}{0{,}4} = 30,$$

откъдето $R_{\Delta AMC} = 15$ cm.

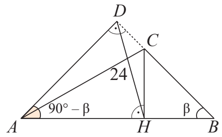

2 Отсечките AD и CH са височини в тъпоъгълния ΔABC, в който $\sphericalangle C > 90°$. Ако $DH = 24$ cm и $\sin\sphericalangle ABC = \frac{3}{5}$, да се намери страната AC.

Решение: Да означим $\sphericalangle ABC = \beta$. В ΔBAD имаме $\sphericalangle BAD = 90° - \beta$ и като използваме, че от $\beta < 90° \Rightarrow \cos\beta > 0$, получаваме

Използване на равенството $\sin(90° – \beta) = \cos\beta$ и основното тригонометрично тъждество $\sin^2\beta + \cos^2\beta = 1$ за намиране на $\sin\sphericalangle BAD$.

$$\sin\sphericalangle BAD = \sin\left(90° - \beta\right) = \cos\beta = \sqrt{1 - \sin^2\beta} = \sqrt{1 - \frac{9}{25}} = \frac{4}{5}.$$

От $\sphericalangle AHC = \sphericalangle ADC = 90°$ следва, че четириъгълникът $AHCD$ е вписан в окръжност с диаметър AC. Прилагаме синусовата теорема за ΔAHD:

Използване на синусовата теорема за намиране на AC.

$$AC = \frac{HD}{\sin\sphericalangle HAD} = \frac{HD}{\sin\sphericalangle BAD} \Leftrightarrow AC = \frac{24.5}{4} = 30 \text{ cm}.$$

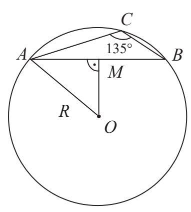

3 Даден е ΔABC, за който $AB = 10\sqrt{2}$ cm и $\sphericalangle ACB = 135°$. Да се намери разстоянието от центъра на описаната около триъгълника окръжност до страната AB.

Решение: Нека O е центърът на описаната около ΔABC окръжност, а OM е разстоянието от O до страната AB. Тогава M е средата на AB и

$$AM = \frac{1}{2}AB = 5\sqrt{2} \text{ cm}.$$

Свойство на хорда в окръжност.

90

УРОК 38. РЕШАВАНЕ НА ПРОИЗВОЛЕН ТРИЪГЪЛНИК С ПОМОЩТА НА СИНУСОВАТА ТЕОРЕМА. УПРАЖНЕНИЕ

Прилагаме синусовата теорема за ΔABC

$$\frac{AB}{\sin 135^\circ} = 2R \Leftrightarrow R = 10 \text{ cm}.$$

От питагоровата теорема за ΔAOM намираме:

$$OM^2 = AO^2 - AM^2 = 10^2 - \left(5\sqrt{2}\right)^2 = 50 \text{ и } OM = \sqrt{50} = 5\sqrt{2} \text{ cm}.$$

4 Да се намери радиусът на окръжността, описана около трапец с основи 9 cm и 3 cm и ъгъл при малката основа 120°.

Решение: Нека трапецът $ABCD$ с основи $AB = a = 9$ cm, $DC = b = 3$ cm и $\sphericalangle BCD = 120^\circ$ е вписан в окръжност с радиус R, а DH е неговата височина. Щом трапецът е вписан, то той е равнобедрен и

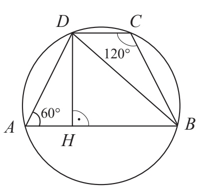

$$\sphericalangle BAD = 180^\circ - 120^\circ = 60^\circ,\ AH = \frac{a-b}{2} = 3 \text{ cm},\ BH = \frac{a+b}{2} = 6 \text{ cm}.$$

В правоъгълния ΔAHD имаме $\dfrac{DH}{AH} = \operatorname{tg} \sphericalangle A \Leftrightarrow DH = AH.\operatorname{tg} 60^\circ = 3\sqrt{3}$.

От питагоровата теорема за ΔBHD намираме:

$$BD^2 = BH^2 + DH^2 = 6^2 + \left(3\sqrt{3}\right)^2 = 36 + 27 = 63 \text{ и } BD = \sqrt{63} = 3\sqrt{7}.$$

Прилагаме синусовата теорема за ΔBCD:

$$\frac{BD}{\sin \sphericalangle BCD} = 2R \Leftrightarrow R = \frac{BD}{2\sin 120^\circ} = \frac{3\sqrt{7}}{2.\dfrac{\sqrt{3}}{2}} = \sqrt{21} \text{ cm}.$$

ЗАДАЧИ

1. Радиусът на описаната около ΔABC окръжност е $17\sqrt{2}$ cm и $\cos \sphericalangle BAC = -\dfrac{4}{\sqrt{17}}$. Намерете дължината на страната BC.

2. Върху страната AB на ΔABC е избрана точка M така, че $\sin \sphericalangle BMC = 0{,}6$. Намерете AC и BC, ако дължините на радиусите на описаните около ΔAMC и ΔBMC окръжности са съответно $R_{\Delta AMC} = 15$ cm и $R_{\Delta BMC} = 10$ cm.

3. Радиусът на описаната около ΔABC окръжност е $8\sqrt{3}$ cm, $\sphericalangle BAC = 60^\circ$, $AB : AC = 2 : 1$, а AL е ъглополовящата на $\sphericalangle BAC$ $\left(L \in BC\right)$. Намерете дължината на отсечката CL.

4. През точка M, външна за окръжност k с радиус 10 cm, са построени допирателна MC и секуща MAB. Намерете AC, ако $\sphericalangle MCA = 45^\circ$.

5. Ако BC е най-голямата страна в разностранния ΔABC, а d е диаметърът на описаната около триъгълника окръжност и $BC : d = 1 : \sqrt{2}$, намерете мярката на $\sphericalangle BAC$.

6. Даден е ΔABC с $\sphericalangle C = 45^\circ$ и $AB = 6\sqrt{2}$ cm. Окръжност k с диаметър AB пресича AC и BC в точки M и N. Намерете дължината на отсечката MN.

7. Мярката на $\sphericalangle BAC$ е $22^\circ 30'$, а точката C се намира на равни разстояния от правите AB и AD, като $CD \perp AD$, $CB \perp AB$. Ако $AC = 10$ cm, намерете BD.

8. Равнобедреният трапец $ABCD$ е вписан в окръжност с радиус R. Ако $CD = R$ и $\sphericalangle BAC = 15^\circ$, намерете диагонала на трапеца.

91

Приложение на синусовата теорема.

Приложение на питагоровата теорема.

Приложение на синусовата теорема в по-сложни задачи.

Използване на свойствата на равнобедрения трапец за намиране на BH.

Приложение на синусовата теорема.

УРОК 47. РЕШАВАНЕ НА ТРИЪГЪЛНИК. ТЕМА ЗА САМОКОНТРОЛ

Задачи със свободен отговор, за решаването на които се прилагат комбинирани разсъждения на базата на основни знания и формули.

Задачи с избираем отговор за проверка на основни знания и формули.

47. РЕШАВАНЕ НА ТРИЪГЪЛНИК. ТЕМА ЗА САМОКОНТРОЛ

I част

1. Стойността на израза

$\sin 60^\circ - \cos 120^\circ - \operatorname{tg} 30^\circ + \operatorname{cotg} 90^\circ$ е:

А) $3+\sqrt{3}$ Б) $\dfrac{3+\sqrt{3}}{6}$

В) $3-\sqrt{3}$ Г) $\dfrac{3-\sqrt{3}}{6}$

2. Стойността на израза

$\dfrac{\sin^2 25^\circ + \sin^2 65^\circ - \operatorname{tg} 35^\circ . \operatorname{tg} 55^\circ}{2}$ е:

А) –1 Б) 0

В) $\dfrac{1}{2}$ Г) 1

3. За триъгълника ABC е дадено, че

$$\sin\alpha : \sin\beta = \sqrt{5} : 5 .$$

За дължините на страните a и b е изпълнено:

А) $a = 5b$ Б) $a = \sqrt{5}b$

В) $a = \dfrac{\sqrt{5}}{5}b$ Г) $a = \dfrac{1}{5}b$

4. Триъгълникът ABC е със страна BC = 10 cm и $\sphericalangle BAC = 150^\circ$. Дължината на окръжността, описана около триъгълника, е:

А) 10π Б) $\dfrac{10\sqrt{3}}{3}\pi$

В) 20π Г) $10\sqrt{3}\pi$

5. Триъгълникът ABC е със страни BC = 4 cm AC = 8 cm и $AB = 4\sqrt{7}$ cm. Дължината на медианата към най-голямата страна е:

А) $2\sqrt{3}$ Б) $4\sqrt{3}$

В) $2\sqrt{21}$ Г) $4\sqrt{21}$

II част

6. Ако $\sin\alpha = \dfrac{3}{5}$, $\alpha \in (90^\circ; 180^\circ)$, намерете стойността на израза $A = \dfrac{\sin\alpha + \cos\alpha}{\operatorname{tg}\alpha}$.

7. Даден е ΔABC, в който AC = 4 cm, BC = 8 cm и $\sphericalangle ACB = 120^\circ$. Намерете дължината на ъглополовящата CL $(L \in AB)$.

III част

8. Даден е ΔABC с ъглополовяща BD. Намерете лицето на триъгълника, ако $\sphericalangle ABC = 2\sphericalangle CAB$ и $AC = 3CD$ = 18 cm.

108

Задача за подробно описване на решението.

Проверка на знания за перпендикулярни и успоредни прави.

Проверка на знания за намиране на обем на пирамида, един от околните ръбове на която е перпендикулярен на равнината на основата.

67. ЕЛЕМЕНТИ ОТ СТЕРЕОМЕТРИЯТА. ТЕМА ЗА САМОКОНТРОЛ

I част

1. Кое от твърденията А), Б) и В) е НЕВЯРНО?

А) Ако две прави са успоредни на трета, те са успоредни помежду си

Б) Ако две прави са перпендикулярни на трета, те са успоредни помежду си

В) Ако две прави са перпендикулярни на равнина, те са успоредни помежду си

Г) И трите твърдения са верни

2. Точката A лежи в равнина α, а точката B е на разстояние 12 cm от α. Ако M дели отсечката AB вътрешно в отношение $MA:MB=1:3$, то разстоянието от M до α е:

А) 2 cm Б) 3 cm В) 4 cm Г) 9 cm

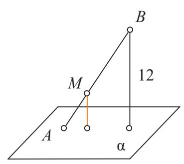

3. Катетът AC на правоъгълния равнобедрен ΔABC лежи в равнина α, върхът B е на разстояние 6 cm от α, а хипотенузата AB сключва с α ъгъл 30°. Двустенният ъгъл между равнината на триъгълника и α е:

А) 30° Б) 45° В) 60° Г) 90°

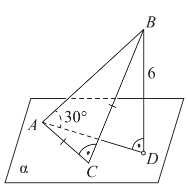

Проверка на знания за обем на конус.

4. Обемът на конус с радиус $r=5$ и образуваща $l=13$ е равен на:

А) 90π Б) 100π В) 130π Г) 300π

Проверка на знания за лице на повърхнина на цилиндър и сфера.

5. Цилиндър и сфера имат еднакви радиуси r. Ако лицата на повърхнините им също са равни, то отношението $h:r$ на височината на цилиндъра и радиуса му е:

А) $1:1$ Б) $2:1$ В) $1:2$ Г) $4:3$

II част

6. Основата на триъгълна пирамида $ABCM$ е ΔABC със страни $AB=6$ cm и $AC=BC=5$ cm. Лицето на ΔABM е $12\sqrt{5}$ cm², а ръбът MC е перпендикулярен на равнината на основата. Намерете обема на пирамидата.

Проверка на знания за разстояние от точка до равнина.

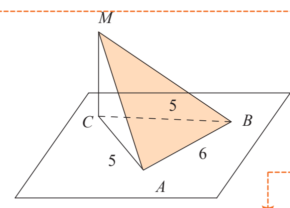

Проверка на знания за намиране на обем на пирамида с основа описан четириъгълник.

7. Височината на четириъгълна пирамида е 2 cm, околните стени сключват с основата ъгъл 45°, а сборът от дължините на два срещуположни основни ръба е 10 cm. Намерете обема на пирамидата.

Проверка на знания за двустенен ъгъл.

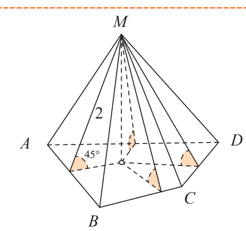

III част

8. Ортогоналната проекция на върха D на тетраедъра $ABCD$ върху равнината на основата е центърът O на описаната около ΔABC окръжност. Намерете ъглите, които околните ръбове сключват с (ABC), ако е известно, че $\sphericalangle ACB=60°$ и $DO:AB=1:\sqrt{3}$.

Проверка на знания за намиране на ъгъл между права и равнина.

158

ВАРИАНТИ ЗА ДИАГНОСТИКА НА РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО МАТЕМАТИКА В 10. КЛАС

1. НАЧАЛЕН ПРЕГОВОР

ВАРИАНТ 1

I част

1. В кутия има 6 зелени и x червени топки. Намерете x, ако вероятността произволна избрана топка да е червена е $\frac{2}{5}$.

А) 1 Б) 2 В) 3 Г) 4

2. Изразът $\frac{3+\sqrt{3}}{3-\sqrt{3}}+\frac{3-\sqrt{3}}{3+\sqrt{3}}$ е равен на:

А) 3 Б) 4 В) 5 Г) 6

3. Решенията на неравенството $x^2 - 7x + 12 > 0$ са:

А) $x \in (-\infty, 3) \cup (4, \infty)$ Б) $x \in (-\infty, 3] \cup [4, \infty)$ В) $x \in (3, 4)$ Г) $x \in [3, 4]$

4. Ако $\cos\alpha = \frac{8}{17}$ и $\alpha \in (0°, 90°)$, намерете $\sin\alpha$.

А) $\frac{5}{13}$ Б) $\frac{9}{17}$ В) $\frac{15}{17}$ Г) $\frac{17}{25}$

5. Броят на решенията на системата $\left| \begin{array}{l} x^2 - 5x + 6 = 0 \\ xy + y^2 + 1 = 0 \end{array} \right.$ е равен на:

А) 1 Б) 2 В) 3 Г) 4

II част

6. В правоъгълен триъгълник ABC е построена височината CH към хипотенузата AB. Намерете лицето на триъгълник ABC, ако $AH = 5$ cm и $BC = 6$ cm.

7. Най-малката стойност на функцията $f(x) = ax^2 + 2x + 3$ е равна на 2. Намерете стойността на a.

III част

8. Намерете лицето на равнобедрен трапец $ABCD$ с малка основа $CD = 8$ cm, бедро $AD = 15$ cm и височина $h = 12$ cm.

1. НАЧАЛЕН ПРЕГОВОР

ВАРИАНТ 2

I част

1. В кутия има 8 зелени и x червени топки. Намерете x, ако вероятността произволна избрана топка да е червена е $\frac{1}{5}$.

А) 1 Б) 2 В) 3 Г) 4

2. Изразът $\frac{2+\sqrt{2}}{2-\sqrt{2}}+\frac{2-\sqrt{2}}{2+\sqrt{2}}$ е равен на:

А) 3 Б) 4 В) 5 Г) 6

3. Решенията на неравенството $x^2 - 6x + 8 < 0$ са:

А) $x \in (-\infty, 2) \cup (4, \infty)$ Б) $x \in (-\infty, 2] \cup [4, \infty)$ В) $x \in (2, 4)$ Г) $x \in [2, 4]$

4. Ако $\sin\alpha = \frac{7}{25}$ и $\alpha \in (0°, 90°)$, намерете $\cos\alpha$.

А) $\frac{12}{25}$ Б) $\frac{8}{17}$ В) $\frac{15}{17}$ Г) $\frac{24}{25}$

5. Броят на решенията на системата $\begin{vmatrix} x^2 - xy = 0 \\ y^2 + y + x = -1 \end{vmatrix}$ е равен на:

А) 1 Б) 2 В) 3 Г) 4

II част

6. В правоъгълен триъгълник ABC е построена височината CH към хипотенузата AB. Намерете лицето на триъгълник ABC, ако $BH = AH + 5$ и $CH = 6$ cm.

7. Най-малката стойност на функцията $f(x) = ax^2 - 2x + 3$ е равна на 2. Намерете стойността на a.

III част

8. Намерете лицето на равнобедрен трапец $ABCD$ с малка основа $CD = 6$ cm, бедро $AD = 17$ cm и височина $h = 15$ cm.

2. ИРАЦИОНАЛНИ ИЗРАЗИ. ИРАЦИОНАЛНИ УРАВНЕНИЯ

ВАРИАНТ 1

I част

1. Изразът $\sqrt{-\dfrac{1}{x-2}}$ НЯМА смисъл при:

А) $x<0$ Б) $x<2$ В) $x \geq 2$ Г) $x \in (0; 2)$

2. Числената стойност на израза $A=\sqrt{\dfrac{x^2}{x^2-6x+9}}$ за $x=-2$ е:

А) $-\dfrac{4}{25}$ Б) $-\dfrac{2}{5}$ В) $\dfrac{2}{5}$ Г) $\dfrac{4}{25}$

3. Решенията на уравнението $(x+1)^2\sqrt{x+2}=0$ са:

А) само $x=-2$ Б) само $x=-1$ В) $x=-2$ и $x=-1$ Г) $x \in (-\infty; \infty)$

4. Кое от уравненията НЯМА реални корени?

А) $\sqrt{-\dfrac{x+1}{2}}=\dfrac{x+1}{2}$ Б) $\sqrt{3-x}=-(3-x)$ В) $\sqrt{2x}=-4x$ Г) $\sqrt{x}=-3-x$

5. Дефиниционното множество на уравнението $\sqrt{x-3}-\sqrt{2-x}=12$ е:

А) $\varnothing$ Б) $[2; 3]$ В) $(2; 3)$ Г) $(-\infty; 3]$

II част

6. Намерете стойността на израза $P=\sqrt{(5-4x)^2}+(x-2)^2$ при $x=\sqrt{3}$.

7. Запишете множеството от решенията на уравнението $\sqrt{\dfrac{2-x}{x}}+2\sqrt{\dfrac{x}{2-x}}=3$.

III част

8. Решете уравнението $\sqrt{\dfrac{x}{x-1}+20}-\sqrt{\dfrac{x}{x-1}-1}=\sqrt{3}$.

2. ИРАЦИОНАЛНИ ИЗРАЗИ. ИРАЦИОНАЛНИ УРАВНЕНИЯ

ВАРИАНТ 2

I част

1. Изразът $\sqrt{-\frac{1}{x-5}}$ НЯМА смисъл при:

А) $x < 0$ Б) $x < 5$ В) $x \geq 5$ Г) $x \in (0; 5)$

2. Числената стойност на израза $A = \sqrt{\frac{x^2}{x^2+6x-7}}$ за $x = 2$ е:

А) $-\frac{4}{9}$ Б) $-\frac{2}{3}$ В) $\frac{2}{3}$ Г) $\frac{4}{9}$

3. Решенията на уравнението $(x-5)^2\sqrt{2-x} = 0$ са:

А) само $x = 2$ Б) само $x = 5$ В) $x = 2$ и $x = 5$ Г) $x \in (-\infty; \infty)$

4. Кое от уравненията НЯМА реални корени?

А) $\sqrt{-\frac{x-3}{4}} = \frac{x-3}{4}$ Б) $\sqrt{4-x} = -(4-x)$ В) $\sqrt{7x} = -7x$ Г) $\sqrt{x} = -9-x$

5. Дефиниционното множество на уравнението $\sqrt{x-7} - \sqrt{8-x} = -2$ е:

А) $\varnothing$ Б) $[7, 8]$ В) $(7; 8)$ Г) $(-\infty; 8]$

II част

6. Намерете стойността на израза $P = \sqrt{\left(x-\sqrt{3}\right)^2} + \sqrt{\left(\sqrt{3}-x\right)^2}$ при $x = 2$.

7. Запишете множеството от решенията на уравнението $\sqrt{\frac{x}{x-1}} + 2\sqrt{\frac{x-1}{x}} = 3$.

III част

8. Решете уравнението $\sqrt{\frac{2x}{1-x} + 20} - \sqrt{3} = \sqrt{\frac{2x}{1-x} - 1}$.

3. ПРОГРЕСИИ

ВАРИАНТ 1

I част

1. Седмият член на геометрична прогресия, за която $a_1 = 64$ и $a_5 = 4$ е равен на:

А) $\frac{1}{4}$ Б) $\frac{1}{2}$ В) 1 Г) 4

2. Разликата на аритметична прогресия, за която $a_1 = 4$ и $a_{10} = –86$ е равна на:

А) –7 Б) –8 В) –9 Г) –10

3. Влог се олихвява 4 години при проста лихва от 3%. Намерете големината на влога, ако той е нараснал с 1800 лева.

А) 15 000 лева Б) 16 000 лева В) 18 000 лева Г) 22 000 лева

4. Сборът $2 + 5 + 8 + \ldots + 32$ е равен на:

А) 130 Б) 144 В) 170 Г) 187

5. Сборът от първите 8 члена на геометрична прогресия с първи член $a_1 = 3$ и частно $q = –2$ е равен на:

А) 765 Б) –768 В) 510 Г) –255

II част

6. Намерете числата a и c, ако a, 8 и c образуват аритметична прогресия, а a, 8 и $c + a$ образуват геометрична прогресия.

7. Банка олихвява влогове с проста лихва от x%. За три години лихвата по влога е равна на лихвата на два пъти по-голям влог за една година при лихва от $(x +1,5)$%. Намерете x.

III част

8. Намерете частното q на геометрична прогресия a, b, c, ако числата $11a$, c, $a + b + c$ образуват аритметична прогресия.

3. ПРОГРЕСИИ

ВАРИАНТ 2

I част

1. Осмият член на геометрична прогресия, за която $a_2 = 3$ и $a_5 = 24$ е равен на:

А) 96 Б) 192 В) 384 Г) 156

2. Разликата на аритметична прогресия, за която $a_1 = -2$ и $a_9 = 70$ е равна на:

А) 7 Б) 8 В) 9 Г) 10

3. Влог от 20 000 лева се олихвява при проста лихва от 3,5%. След колко години влогът ще стане 23 500 лева?

А) 3 години Б) 4 години В) 5 години Г) 6 години

4. Сборът $2 + 6 + 10 + 14 + \ldots + 30$ е равен на:

А) 128 Б) 144 В) 160 Г) 180

5. Сборът от първите 8 члена на геометрична прогресия с първи член $a_1 = -3$ и частно $q = 2$ е равен на:

А) –765 Б) 768 В) 510 Г) –381

II част

6. Намерете числата a и c, ако a, 12 и c образуват аритметична прогресия, а $a + c$, 12 и c образуват геометрична прогресия.

7. Банка олихвява влогове с проста лихва от x%. За четири години лихвата по влога е равна на лихвата на три пъти по-голям влог за една година при лихва от $(x + 1)$%. Намерете x.

III част

8. Намерете частното q на геометрична прогресия a, b, c, ако числата $5a$, c, $a + b + c$ образуват аритметична прогресия.

5. РЕШАВАНЕ НА ТРИЪГЪЛНИК

ВАРИАНТ 1

I част

1. Стойността на израза sin30° – cos150° + tg45° + cotg150° е:

А) $3+\sqrt{3}$ Б) $\frac{3+\sqrt{3}}{2}$ В) $3-\sqrt{3}$ Г) $\frac{3-\sqrt{3}}{2}$

2. Стойността на израза $\sin^2 15° + \sin^2 75° + tg5°.tg85°$ е:

А) 0 Б) $\frac{1}{2}$ В) 1 Г) 2

3. Равнобедреният ΔABC с основа AB = 12 cm и $tg\sphericalangle A = \frac{3}{4}$ има лице:

А) 18 cm^2 Б) 21,6 cm^2 В) 27 cm^2 Г) 28 cm^2

4. Даден е правоъгълен триъгълник с хипотенуза 10 cm и лице 24 cm^2. Радиусът на вписаната в този триъгълник окръжност е:

А) 1 cm Б) $\sqrt{2}$ cm В) $\sqrt{3}$ cm Г) 2 cm

5. Триъгълникът ABC е със страни BC = 8 cm, AC = 16 cm и $AB = 8\sqrt{7}$ cm. Дължината на медиана към най-малката страна е:

А) $2\sqrt{3}$ Б) $4\sqrt{21}$ В) $2\sqrt{21}$ Г) $4\sqrt{3}$

II част

6. Ако $\sin\alpha = \frac{3}{5}$, $\alpha \in (90°; 180°)$, намерете стойността на израза $A = \frac{\sin\alpha + \cos\alpha}{\sin\alpha - \cos\alpha}$.

7. Даден е ΔABC, в който AC = 2 cm, BC = 4 cm и $\sphericalangle ACB$ = 120°. Намерете дължината на ъглополовящата CL ($L \in AB$).

III част

8. В остроъгълния ΔABC медианата AM ($M \in BC$) и височината CH ($H \in AB$) са съответно равни на $6\sqrt{5}$ cm и 12 cm. Ако страната BC = 20 cm, намерете дължината на радиуса на описаната около ΔABC окръжност.

5. РЕШАВАНЕ НА ТРИЪГЪЛНИК

ВАРИАНТ 2

I част

1. Стойността на израза sin45° + cos135° – tg0° + cotg120° е:

А) 0 Б) $\frac{\sqrt{3}}{3}$ В) $-\frac{1}{2}$ Г) $-\frac{\sqrt{3}}{3}$

2. Стойността на израза $-\frac{\sin^2 20° + \sin^2 70° + \text{tg}\,28°.\text{tg}\,62°}{4}$ е:

А) –1 Б) $\frac{1}{2}$ В) $-\frac{1}{2}$ Г) 1

3. Равнобедреният ΔABC с основа AB = 16 cm и $\text{cotg}\sphericalangle A = \frac{4}{3}$ има лице:

А) 48 cm² Б) 24 cm² В) 21,3 cm² Г) 12 cm²

4. Даден е правоъгълен триъгълник с хипотенуза 20 cm и лице 96 cm². Радиусът на вписаната в този триъгълник окръжност е:

А) 1 cm Б) $2\sqrt{2}$ cm В) $2\sqrt{3}$ cm Г) 4 cm

5. Триъгълникът ABC е със страни BC = 4 cm, AC = 8 cm и $AB = 4\sqrt{7}$ cm. Дължината на медиана към най-малката страна е:

А) $2\sqrt{3}$ Б) $4\sqrt{3}$ В) $2\sqrt{21}$ Г) $4\sqrt{21}$

II част

6. Ако $\sin\alpha = \frac{3}{5}$, $\alpha \in (0°; 90°)$, намерете стойността на израза $A = \frac{\sin\alpha + \cos\alpha}{\sin\alpha - \cos\alpha}$.

7. Триъгълникът ABC е със страни BC = 8 cm, AC = 8 cm и AB = 4 cm. Намерете дължината на ъглополовящата AL ($L \in BC$).

III част

8. В ΔABC със страна $AB = \sqrt{10}$ cm точката O е центърът на вписаната окръжност, AO = 2 cm и $BO = \sqrt{2}$ cm. Намерете лицето на ΔABC.

6. ЕЛЕМЕНТИ ОТ СТЕРЕОМЕТРИЯТА

ВАРИАНТ 1

I част

1. Всяка от правите a и b пресича две кръстосани прави. Кое от твърденията е възможно?
(1) a и b са успоредни; (2) a и b са пресекателни; (3) a и b са кръстосани.

А) само (1) Б) само (2) В) само (3) Г) (2) и (3)

2. Основата на пирамида е ромб, а ортогоналната проекция на върха на пирамидата е един от върховете на ромба. Околните стени са:

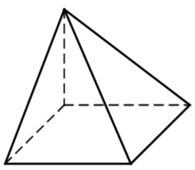

А) равнобедрени триъгълници
Б) равностранни триъгълници
В) правоъгълни триъгълници
Г) два правоъгълни и два неправоъгълни триъгълника

3. Основният ръб и апотемата на правилна триъгълна пирамида са съответно 6 cm и 4 cm. Височината на пирамидата е:

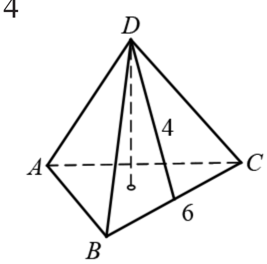

А) 5 cm Б) $\sqrt{13}$ cm
В) $2\sqrt{3}$ cm Г) 3 cm

4. Лицето на повърхнината на конус с радиус $r = 5$ и образуваща $l = 13$ е:

А) 30π Б) 65π
В) 90π Г) 100π

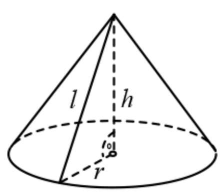

5. Цилиндър и сфера имат еднакви радиуси r. Ако обемите им също са равни, то отношението $h : r$ на височината на цилиндъра и радиуса му е:

А) 3 : 4 Б) 1: 1 В) 4 : 3 Г) 4 : 1

II част

6. Дадена е правилна четириъгълна призма $ABCDA_1B_1C_1D_1$ с основен ръб $AB = 1$ и околен ръб $CC_1 = \sqrt{3}$. Намерете синуса на ъгъла между правите BC_1 и A_1D.

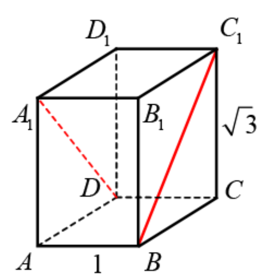

7. Лицето на повърхнината на сфера σ с център O е 25π cm^2. Построена е равнина λ, която е на разстояние 2 cm от O. Намерете лицето на сечението на λ и σ.

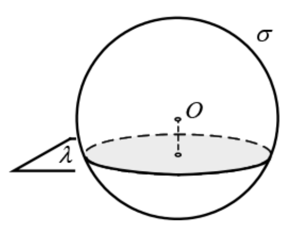

III част

8. Дадена е правилна триъгълна пирамида с основен ръб $a = 6$ cm и околен ръб $l = 4$ cm. Намерете височината и апотемата на пирамидата.

6. ЕЛЕМЕНТИ ОТ СТЕРЕОМЕТРИЯТА

ВАРИАНТ 2

I част

1. Правите a и b са перпендикулярни на правата m. Кое от твърденията (1), (2) и (3) е НЕВЪЗМОЖНО?
(1) a и b са успоредни; (2) a и b са пресекателни; (3) a и b са кръстосани.

А) само (1) Б) само (2) В) само (3)
Г) и трите твърдения са възможни

2. Основата на пирамида е правоъгълник, а върхът на пирамидата се проектира ортогонално във връх на правоъгълника. Околните стени са:

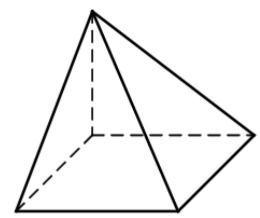

А) правоъгълни триъгълници
Б) равнобедрени триъгълници
В) равностранни триъгълници
Г) два правоъгълни и два неправоъгълни триъгълника

3. Всички ръбове на тетраедър са равни, а r е радиусът на вписаната в негова стена окръжност. Лицето на повърхнината на тетраедъра е:

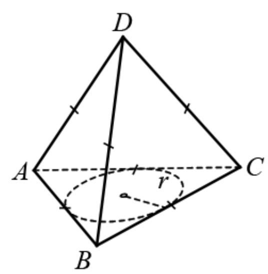

А) $12r^2\sqrt{3}$ Б) $9r^2\sqrt{3}$
В) $6r^2\sqrt{3}$ Г) $3r^2\sqrt{3}$

4. Лицето на повърхнината на прав кръгов цилиндър с радиус $r = 5$ и образуваща $OO_1 = 12$ е:

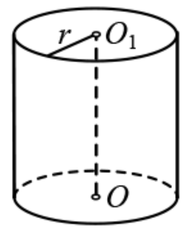

А) 100π Б) 300π
В) 325π Г) 350π

5. Конус и кълбо имат еднакви радиуси r. Ако обемите им също са равни, то отношението $h : r$ на височината на конуса и радиуса му е:

А) 1 : 4 Б) 1 : 1 В) 4 : 3 Г) 4 : 1

II част

6. Дадена е правилна четириъгълна призма $ABCDA_1B_1C_1D_1$ с основен ръб $AB = 1$ и околен ръб $CC_1 = \sqrt{2}$. Намерете синуса на ъгъла, който диагоналът BD_1 сключва със стената ADD_1A_1.

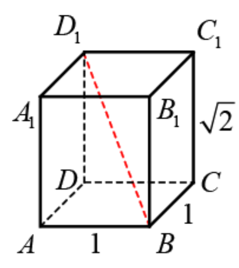

7. Лицето на повърхнината на сфера σ с център O е 36π cm². През точка M, вътрешна за σ, е построена равнина λ, перпендикулярна на MO. Ако лицето на сечението на σ и λ е 4π cm², намерете дължината на отсечката MO.

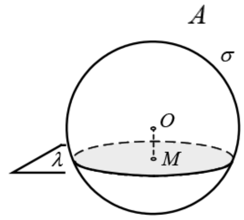

III част

8. Дадена е правилна четириъгълна пирамида с височина $h = 3$ cm и ъгъл $\varphi = 60°$ между околна стена и основата. Намерете основния и околния ръб на пирамидата.

7. ГОДИШЕН ПРЕГОВОР

ВАРИАНТ 1

I част

1. Колко корена има уравнението $\sqrt{8-7x}=3x-4$?

А) 0 Б) 1 В) 2 Г) безброй

2. Дадена е аритметична прогресия с първи член $a_1 = 2$ и разлика $d = 3$. Сумата на първите 20 члена с нечетни номера е равна на:

А) 59 Б) 116 В) 610 Г) 1180

3. Към реда 1, 2, 6, 8, 11, 21 е добавено ново число. Намерете средното аритметично на данните от новия ред, ако е известно, че двата реда имат една и съща медиана.

А) 7 Б) $\dfrac{49}{6}$ В) 8 Г) 9

4. На чертежа ΔABC е страни $AC = 5$ cm и $BC = 6$ cm, а отсечката $CH = 4$ cm ($H \in AB$) е височина. Радиусът на описаната около ΔABC окръжност е:

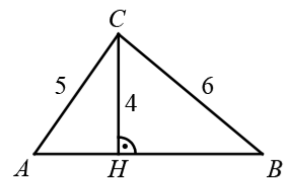

А) $\dfrac{15}{8}$ Б) $\dfrac{15}{4}$ cm

В) $\dfrac{15}{2}$ cm Г) 2 cm

5. В куба $ABCDA_1B_1C_1D_1$ синусът на ъгъла между правите AD_1 и A_1B е равен на:

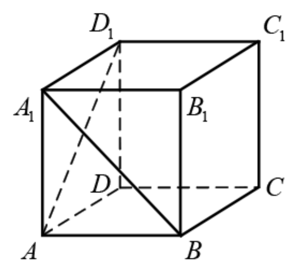

А) $\dfrac{1}{2}$ Б) $\dfrac{\sqrt{2}}{2}$

В) $\dfrac{\sqrt{3}}{2}$ Г) 1

II част

6. Частното на геометрична прогресия е $q = -2$, а сумата на първите три члена е $S_3 = 63$. Намерете сумата на първите осем члена на прогресията.

7. В равнобедрения ΔABC точката D е средата на основата AB, AL ($L \in BC$) е ъглополовящата на $\sphericalangle BAC$, а O е центърът на вписаната окръжност. Намерете отношението $CO : CD$, ако е известно, че $CL : LB = 4 : 3$.

III част

8. В ΔABC $AB = 8$, $AC = 15$ и $\sphericalangle BAC = 60°$. Намерете височината AH ($H \in BC$) на триъгълника.

7. ГОДИШЕН ПРЕГОВОР

ВАРИАНТ 2

I част

1. Колко корена има уравнението $\sqrt{x^2-8x+16}=4-x$?

А) 0 Б) 1 В) 2 Г) безброй

2. Частното на геометрична прогресия, за която $S_6 = 9S_3$, е равно на:

А) $\frac{1}{2}$ Б) $\frac{1}{3}$ В) 2 Г) 3

3. Към реда 1, 2, 6, 7, 7, 8, 11 е добавено число така, че двата реда имат една и съща средноаритметична стойност. Медианата на новия ред е:

А) 5,5 Б) 6 В) 6,5 Г) 7

4. Намерете дължината на страната AB на ΔABC, ако $BC = 3$ cm, $AC = 4$ cm и $\cos(\alpha+\beta)=\frac{1}{3}$.

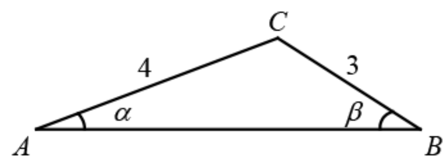

А) $\sqrt{17}$ cm Б) 5 cm

В) $\sqrt{33}$ cm Г) 6 cm

5. В куба $ABCDA_1B_1C_1D_1$ косинусът на ъгъла между правите AD_1 и BC е равен на:

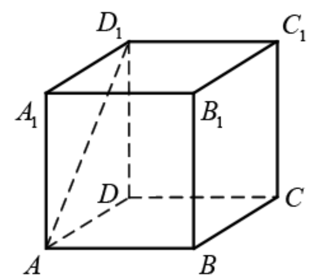

А) 0 Б) $\frac{1}{2}$

В) $\frac{\sqrt{2}}{2}$ Г) $\frac{\sqrt{3}}{2}$

II част

6. За членовете на числовата редица (a_n) са в сила равенствата $a_1 = 2$ и $a_n = a_{n-1} + 3$ за всяко $n \geq 2$. Пресметнете сумата $S = a_{11} + a_{12} + ... + a_{29} + a_{30}$.

7. Даден е ΔABC със страни $AC = 5$, $BC = 4$ и $\sphericalangle ACB = 2\sphericalangle BAC$. Намерете дължината на ъглополовящата CL ($L \in AB$) на $\sphericalangle ACB$.

III част

8. Точките M и N лежат на страните AC и BC на ΔABC, като $AM = 2CM$, $CN = 2BN$ и $S_{MNC} = 14$ cm^2. Намерете лицето на ΔABC.

ПРИМЕРНА КЛАСНА РАБОТА – I СРОК

ВАРИАНТ 1

I част

1. Стойността на израза $\cos\frac{3\alpha}{2} - 4\sin\alpha + \sqrt{3}.\text{cotg}\,2\alpha + \text{tg}\frac{3\alpha}{4}$ при α = 60° е:

А) $-2\sqrt{3}$ Б) –1 В) 1 Г) $2\sqrt{3}$

2. Ако α ∈ (90°; 180°) и $\sin\alpha = \frac{12}{13}$, то стойността на cosα е:

А) $-\frac{5}{13}$ Б) 1 В) $\frac{5}{13}$ Г) $-\frac{2}{13}$

3. Разликата d на аритметична прогресия с първи член $a_1 = 1$ и сбор на първите 10 члена $S_{10} = 145$ е равна на:

А) 1 Б) 2 В) 3 Г) 5

4. Първият член a_1 на геометрична прогресия с частно $q = 3$ и сбор на първите 5 члена $S_5 = 242$ е равен на:

А) $\frac{1}{2}$ Б) 2 В) 2,6 Г) 4

5. За една година влог от 4500 лева нараства с 225 лева. Лихвеният процент на този влог е равен на:

А) 2,5% Б) 3% В) 3,5% Г) 4,5%

II част

6. Каква сума трябва да се внесе в банка при сложна лихва с лихвен процент 2%, ако след две години влогът трябва да е нараснал с 404 лева?

7. Решете уравнението $\sqrt{2(x-2)} - \sqrt{x+5} = 1$.

III част

8. Намерете първият член и разликата на аритметична прогресия, за която $a_6 = 30$ и a_2, a_4 и a_8 образуват геометрична прогресия.

ПРИМЕРНА КЛАСНА РАБОТА – I СРОК

ВАРИАНТ 2

I част

1. Стойността на израза $\sqrt{3}\sin\frac{3\alpha}{2}-\sqrt{2}\cos\alpha+\sqrt{3}.\mathrm{tg}\,\alpha+\mathrm{cotg}\frac{3\alpha}{2}$ при $\alpha = 30°$ е:

А) $-\sqrt{6}$ Б) $-\sqrt{6}+2$ В) 0 Г) 2

2. Ако $\alpha\in(90°;\,180°)$ и $\sin\alpha=\frac{8}{17}$, то стойността на cosα е:

А) $\frac{15}{17}$ Б) 1 В) $-\frac{15}{17}$ Г) $-\frac{8}{17}$

3. Разликата d на аритметична прогресия с първи член $a_1 = 3$ и сбор на първите 10 члена $S_{10} = 120$ е равна на:

А) 1 Б) 2 В) 3 Г) 5

4. Първият член a_1 на геометрична прогресия с частно $q = 2$ и сбор на първите 5 члена $S_5 = 128$ е равен на:

А) $\frac{1}{2}$ Б) 2 В) 2,6 Г) 4

5. За една година влог от 3600 лева нараства със 126 лева. Лихвеният процент на този влог е равен на:

А) 2,5% Б) 3% В) 3,5% Г) 4%

II част

6. Каква сума трябва да се внесе в банка при сложна лихва с лихвен процент 3% , ако след две години влогът трябва да е нараснал с 609 лева?

7. Решете уравнението $x^2+2x+\sqrt{2x^2+4x+3}=6$.

III част

8. Намерете първият член и разликата на аритметична прогресия, за която $a_5 = 25$ и a_1, a_3 и a_9 образуват геометрична прогресия.

ПРИМЕРНА КЛАСНА РАБОТА – II СРОК

ВАРИАНТ 1

I част

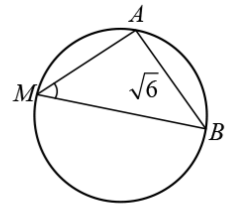

1. В окръжност с радиус $R = \sqrt{3}$ cm е построена хорда $AB = \sqrt{6}$ cm, а M е произволна точка от по-голямата дъга $\overset{\frown}{AB}$. Мярката на $\sphericalangle AMB$:

А) е 30°　　Б) е 45°

В) е 60°　　Г) не може да се определи

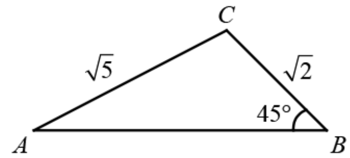

2. Лицето на ΔABC със страни $AC = \sqrt{5}$ cm, $BC = \sqrt{2}$ cm и $\sphericalangle AMB = 45°$ е равно на:

А) 0,5 cm^2　　Б) 1 cm^2

В) 1, 5 cm^2　　Г) 2 cm^2

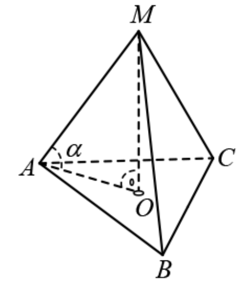

3. Околният ръб AM на правилна триъгълна пирамида $ABCM$ е два пъти по-голям от основния ръб AB и сключва с основата ъгъл α, чийто косинус е равен на:

А) $\dfrac{\sqrt{3}}{6}$　　Б) $\dfrac{\sqrt{3}}{3}$　　В) $\dfrac{\sqrt{2}}{4}$　　Г) $\dfrac{1}{4}$

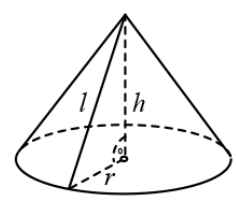

4. Лицето на основата на прав кръгов конус е 9π cm^2, а лицето на околната повърхнина е 15π cm^2. Дължината на височината на конуса е:

А) 3 cm　　Б) 4 cm

В) 5 cm　　Г) $4\sqrt{2}$ cm

5. Обемът на кълбо е 36π cm^3 и е равен на обема на цилиндър, чиято височина е равна на радиуса на кълбото. Лицето на околната повърхнина на цилиндъра е:

А) 6π cm^2　　Б) $6\pi\sqrt{3}$ cm^2　　В) 12π cm^2　　Г) $12\pi\sqrt{3}$ cm^2

II част

6. В ΔABC със страни $AB = 2$ cm, $AC = 3$ cm и $\sphericalangle BAC = 60°$ намерете дължината на медианата AM ($M \in BC$).

7. Дължините на ръбовете на правоъгълен паралелепипед са в отношение 1 : 3 : 4, а най-голямата по площ стена е с 36 cm^2 по-голяма от тази на стената с най-малка площ. Намерете обема на паралелепипеда.

III част

8. Основата на тетраедър $ABCD$ е равностранен ΔABC, а стената ABD е перпендикулярна на равнината на основата. Намерете обема на тетраедъра, ако $AD = 5$ cm, $BD = 8$ cm и $\sphericalangle ADB = 60°$.

ПРИМЕРНА КЛАСНА РАБОТА – II СРОК

ВАРИАНТ 2

I част

1. В ΔABC с $\sphericalangle A = 30°$, $\sphericalangle C = 105°$ и $AC = 6$ cm дължината на страната BC е:

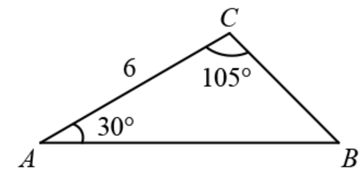

А) 2 cm　　　Б) $2\sqrt{2}$ cm

В) 3 cm　　　Г) $3\sqrt{2}$ cm

2. В ΔABC със страни $AC = 4$ cm и $BC = 6$ cm отсечката $CM = \sqrt{10}$ cm е медиана. Дължината на страната AB е:

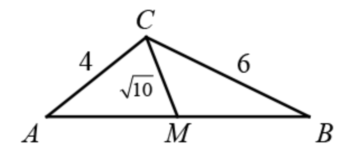

А) 7 cm　　　Б) 8 cm

В) 9 cm　　　Г) $3\sqrt{10}$ cm

3. Околният ръб AM на правилна шестоъгълна пирамида $ABCDEFM$ е два пъти по-голям от основния ръб AB и сключва с основата ъгъл α с мярка:

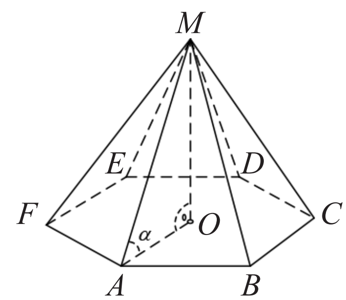

А) 30°　　　Б) 45°

В) 60°　　　Г) 90°

4. Лицето на основата на прав кръгов конус е 16π cm^2, а лицето на околната повърхнина е 20π cm^2. Обемът на конуса е:

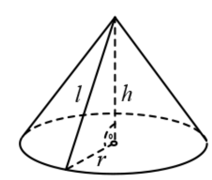

А) 12π cm^3　　　Б) 16π cm^3

В) 36π cm^3　　　Г) 48π cm^3

5. Кълбо k с радиус $R = \sqrt{5}$ cm и център O е пресечено с равнина λ. Лицето на полученото сечение е π cm^2. Разстоянието от O до λ е:

А) 1 cm　　　Б) 2 cm

В) $\dfrac{\sqrt{5}}{2}$ cm　　　Г) $\sqrt{6}$ cm

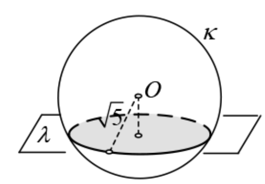

II част

6. В ΔABC със страни $AB = 6$ cm, $BC = 7$ cm и $CA = 8$ cm намерете дължината на ъглополовящата AL ($L \in BC$).

7. Обемът на правилна четириъгълна призма е 12 cm^3, а лицето на околната ѝ повърхнина е 24 cm^2. Намерете дължината на диагонала на призмата.

III част

8. Основата на права призма $ABCA_1B_1C_1$ е тъпоъгълен ΔABC със страни $AB = 8$ cm, $BC = 7$ cm и $\sphericalangle A = 60°$. Намерете обема на призмата, ако лицето на околната ѝ повърхнина е 180 cm^2.

ОТГОВОРИ НА ВАРИАНТИТЕ ЗА ДИАГНОСТИКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО МАТЕМАТИКА ЗА 10. КЛАС

1. НАЧАЛЕН ПРЕГОВОР

Вариант 1

1	2	3	4	5	6	7	8
Г	Б	А	В	В	$S=9\sqrt{5}$ cm^2	$a=1$	$S=204$ cm^2

8. Нека DH е височината на трапеца. От правоъгълния ΔAHD получаваме $AH^2 = AD^2 - DH^2 = 81$ т.е. $AH = 9$. Тъй като $AH = \dfrac{AB-CD}{2}$, намираме $AB = 2AH + CD = 26$. За лицето на трапеца пресмятаме:
$S = \dfrac{AB+CD}{2}.h = \dfrac{26+8}{2}.12 = 17.12 = 204$ cm^2.

Вариант 2

1	2	3	4	5	6	7	8
Б	Г	В	Г	А	$S=39$ cm^2	$a=1$	$S=210$ cm^2

8. Нека DH е височината на трапеца. От правоъгълния ΔAHD получаваме $AH^2 = AD^2 - DH^2 = 64$ т.е. АН = 8. Тъй като $AH = \dfrac{AB-CD}{2}$, намираме $AB = 2AH + CD = 22$. За лицето на трапеца пресмятаме:
$S = \dfrac{AB+CD}{2}.h = \dfrac{22+6}{2}.15 = 14.15 = 210$ cm^2.

2. ИРАЦИОНАЛНИ ИЗРАЗИ. ИРАЦИОНАЛНИ УРАВНЕНИЯ

Вариант 1

1	2	3	4	5	6	7	8
В	В	В	Г	А	$P=2$	$\left\{1; \dfrac{2}{5}\right\}$	$x=\dfrac{28}{27}$

8. Да положим $\dfrac{x}{x-1} = y$. Тогава $\sqrt{\dfrac{x}{x-1}+20} - \sqrt{\dfrac{x}{x-1}-1} = \sqrt{3} \Leftrightarrow \sqrt{y+20} - \sqrt{y-1} = \sqrt{3}$. Дефиниционното множество на уравнението е $y \in [1; \infty)$ и се определя от решенията на системата $\left| \begin{array}{l} y+20 \geq 0 \\ y-1 \geq 0. \end{array} \right.$

Тогава $\sqrt{y+20} - \sqrt{y-1} = \sqrt{3} \Leftrightarrow \underbrace{\sqrt{y+20}}_{+} = \underbrace{\sqrt{3}+\sqrt{y-1}}_{+} \Leftrightarrow \cancel{y} + 20 = 3 + 2.\sqrt{3}.\sqrt{y-1} + \cancel{y} - 1 \Leftrightarrow$

$\Leftrightarrow 2\sqrt{3(y-1)} = 18 \Leftrightarrow \sqrt{3(y-1)} = 9 \Leftrightarrow 3(y-1) = 81 \Leftrightarrow 3y = 84 \Leftrightarrow y = 28 \in DM$.

Следователно уравнението има единствено решение $y = 28$. След връщане в полагането получаваме $\dfrac{x}{x-1} = y \Leftrightarrow \dfrac{x}{x-1} = 28 \Leftrightarrow 27x = 28 \Leftrightarrow x = \dfrac{28}{27}$.

Вариант 2

1	2	3	4	5	6	7	8
В	В	А	Г	Б	$P=4-2\sqrt{3}$	$\left\{\dfrac{4}{3}\right\}$	$x=\dfrac{14}{15}$

8. Да положим $\frac{2x}{1-x}=y$. Тогава $\sqrt{\frac{2x}{1-x}+20}-\sqrt{3}=\sqrt{\frac{2x}{1-x}-1} \Leftrightarrow \sqrt{y+20}-\sqrt{y-1}=\sqrt{3}$. Дефиниционното множество на уравнението е $y\in[1;\,\infty)$ и се определя от решенията на системата $\left|\begin{array}{l} y+20\geq 0 \\ y-1\geq 0. \end{array}\right.$

Тогава $\sqrt{y+20}-\sqrt{y-1}=\sqrt{3} \Leftrightarrow \underbrace{\sqrt{y+20}}_{+}=\underbrace{\sqrt{3}+\sqrt{y-1}}_{+} \Leftrightarrow \cancel{y}+20=3+2.\sqrt{3}.\sqrt{y-1}+\cancel{y}-1 \Leftrightarrow$

$\Leftrightarrow 2\sqrt{3(y-1)}=18 \Leftrightarrow \sqrt{3(y-1)}=9 \Leftrightarrow 3(y-1)=81 \Leftrightarrow 3y=84 \Leftrightarrow y=28\in DM.$

Следователно уравнението има единствено решение $y=28$. След връщане в полагането получаваме $\frac{2x}{1-x}=y \Leftrightarrow \frac{2x}{1-x}=28 \Leftrightarrow 30x=28 \Leftrightarrow x=\frac{14}{15}$.

3. ПРОГРЕСИИ

Вариант 1

1	2	3	4	5	6	7	8
В	Г	А	Г	Г	$a=4$, $c=12$	$x=3$	$q=-3;\,4$

8. Тъй като $11a$, c, $a+b+c$ образуват аритметична прогресия, то $2c=11a+a+b+c$.

От това равенство получаваме $c-12a-b=0$.

От друга страна $b=a.q$ и $c=a.q^2$ и след заместване и съкращаване на a, намираме $q^2-q-12=0$.

Корените на това квадратно уравнение са $q=-3;\,4$.

Вариант 2

1	2	3	4	5	6	7	8
Б	В	В	А	А	$a=18$, $c=6$	$x=3$	$q=-2;\,3$

8. Тъй като $5a$, c, $a+b+c$ образуват аритметична прогресия, то $2c=5a+a+b+c$.

От това равенство получаваме $c-6a-b=0$.

От друга страна $b=a.q$ и $c=a.q^2$ и след заместване и съкращаване на a, намираме $q^2-q-6=0$.

Корените на това квадратно уравнение са $q=-2;\,3$.

5. РЕШАВАНЕ НА ТРИЪГЪЛНИК

Вариант 1

1	2	3	4	5	6	7	8
Г	Г	В	Г	Б	$A=-\frac{1}{7}$	$CL=\frac{4}{3}$	$R=\frac{10\sqrt{10}}{3}$ cm

8. Означаваме $AB = c$ и $\sphericalangle ABC = \beta$. В правоъгълния ΔBHC:

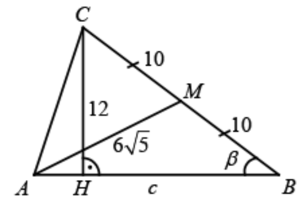

$BH^2 = BC^2 - CH^2 = 20^2 - 12^2 = 32.8 = 16^2$, $BH = 16$ cm, $\sin\beta = \dfrac{CH}{BC} = \dfrac{12}{20} = \dfrac{3}{5}$ и $\cos\beta = \dfrac{BH}{BC} = \dfrac{16}{20} = \dfrac{4}{5}$. Прилагаме косинусовата теорема за страната AM в ΔABM:

$$AM^2 = AB^2 + BM^2 - 2AB.BM.\cos\beta \Leftrightarrow 36.5 = c^2 + 100 - 2c.10.\frac{4}{5} \Leftrightarrow c^2 - 16c - 80 = 0 \Leftrightarrow$$

$\Leftrightarrow c_1 = 20$, $c_2 = -4$, като решение е $c = 20$. От $AB = 20$ cm и $BH = 16$ cm намираме $AH = 4$ cm. Тогава в правоъгълния ΔAHC $AC^2 = AH^2 + CH^2 = 16 + 144 = 160$ и $AC = 4\sqrt{10}$ cm. От синусовата теорема за ΔABC следва, че $\dfrac{AC}{\sin\beta} = 2R$ и $R = \dfrac{AC}{2\sin\beta} = \dfrac{4\sqrt{10}}{2.\frac{3}{5}} = \dfrac{10\sqrt{10}}{3}$ cm.

Вариант 2

1	2	3	4	5	6	7	8
Г	В	А	Г	В	$A = -7$	$AL = \dfrac{4\sqrt{10}}{3}$	$S_{ABC} = \dfrac{12}{5}$ cm^2

8. От косинусовата теорема за ΔAOB следва, че:

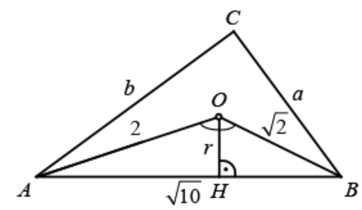

$$\cos\sphericalangle AOB = \frac{AO^2 + BO^2 - AB^2}{2AO.BO} = \frac{4+2-10}{2.2.\sqrt{2}} = \frac{-4}{4\sqrt{2}} = -\frac{\sqrt{2}}{2} \text{ и } \sphericalangle AOB = 135°.$$

Построяваме $OH \perp AB$ ($OH = r$ е радиусът на вписаната окръжност).

От $S_{AOB} = \dfrac{1}{2}AO.BO.\sin 135° = \dfrac{1}{2}.2.\sqrt{2}.\dfrac{\sqrt{2}}{2} = 1$ и $S_{AOB} = \dfrac{1}{2}AB.OH = \dfrac{\sqrt{10}}{2}r$ следва, че $r = \dfrac{2}{\sqrt{10}} = \dfrac{\sqrt{10}}{5}$ cm.

Точката O е центърът на вписаната окръжност, AO и BO са ъглополовящи на $\sphericalangle BAC$ и $\sphericalangle ABC$. Тогава

$$\sphericalangle AOB = 90° + \frac{1}{2}\sphericalangle ACB \Leftrightarrow 135° = 90° + \frac{1}{2}\sphericalangle ACB \Leftrightarrow \frac{1}{2}\sphericalangle ACB = 45° \text{ и } \sphericalangle ACB = 90°.$$

Означаваме $BC = a$, $AC = b$ и $AB = c$. От $r = \dfrac{a+b-c}{2}$ намираме $a + b = 2r + c = \dfrac{2\sqrt{10}}{5} + \sqrt{10} = \dfrac{7\sqrt{10}}{5}$ cm.

Тогава $S_{ABC} = pr = \dfrac{1}{2}(a+b+c)r = \dfrac{1}{2}\left(\dfrac{7\sqrt{10}}{5} + \sqrt{10}\right)\dfrac{\sqrt{10}}{5} = \dfrac{1}{2}.\dfrac{12\sqrt{10}}{5}.\dfrac{\sqrt{10}}{5} = \dfrac{12}{5}$ cm^2.

6. ЕЛЕМЕНТИ ОТ СТЕРЕОМЕТРИЯТА

Вариант 1

1	2	3	4	5	6	7	8
В	Г	Б	В	В	$\dfrac{\sqrt{3}}{2}$	$\dfrac{9\pi}{4} = 2,25\pi$ cm^2	$k = \sqrt{7}$ cm; $h = 2$ cm

8. Нека $ABCM$ е правилна триъгълна пирамида с основа равностранния ΔABC, основен ръб $AB = a$, околен ръб $BM = l$, височина $MO = h$ и апотема $MH = k$.

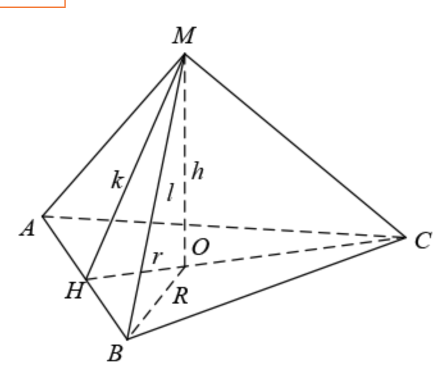

За радиусите R на описаната и r на вписаната окръжности за ΔABC имаме съответно:

$$R = \frac{a\sqrt{3}}{3} = \frac{6\sqrt{3}}{3} = 2\sqrt{3} \text{ cm и } r = \frac{a\sqrt{3}}{6} = \frac{6\sqrt{3}}{6} = \sqrt{3} \text{ cm}.$$

От правоъгълните триъгълници BHM и BOM намираме:

$MH^2 = BM^2 - BH^2 \Leftrightarrow k^2 = l^2 - \frac{a^2}{4} = 16 - 9 = 7$, откъдето получаваме $k = \sqrt{7}$ cm;

$MO^2 = BM^2 - BO^2 \Leftrightarrow h^2 = l^2 - R^2 \Leftrightarrow h^2 = 16 - \left(2\sqrt{3}\right)^2 = 16 - 12 = 4$ и $h = 2$ cm.

Вариант 2

1	2	3	4	5	6	7	8
Г	А	А	Г	Г	$\frac{1}{2}$	$\sqrt{5}$ cm	$a = 2\sqrt{3}$ cm; $l = \sqrt{15}$ cm

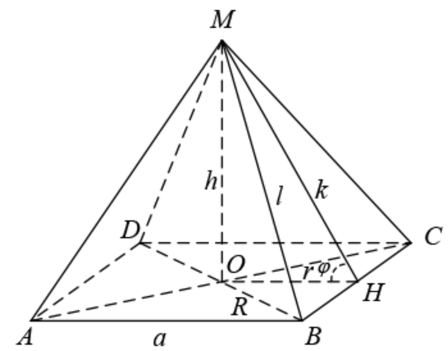

8. Нека $ABCDM$ е правилна четириъгълна пирамида с основа квадрата $ABCD$, основен ръб $AB = a$, околен ръб $BM = l$ и височина $MO = h$. Означаваме с H – средата на BC.

За радиусите R на описаната и r на вписаната окръжности за $ABCD$ имаме съответно $R = \frac{a\sqrt{2}}{2}$ и $r = \frac{a}{2}$.

От правоъгълните триъгълници HOM и BOM намираме:

$\frac{OH}{OM} = \operatorname{cotg}\varphi \Leftrightarrow \frac{r}{h} = \operatorname{cotg}\varphi \Leftrightarrow r = h.\operatorname{cotg}\varphi \Leftrightarrow \frac{a}{2} = 3.\operatorname{cotg}60^\circ = 3.\frac{\sqrt{3}}{3} = \sqrt{3}$ и $a = 2\sqrt{3}$ cm;

$BM^2 = OM^2 + OB^2$ и $l^2 = h^2 + R^2 = h^2 + \left(\frac{a\sqrt{2}}{2}\right)^2 = 9 + \left(\frac{2\sqrt{3}.\sqrt{2}}{2}\right)^2 = 9 + 6 = 15$, $l = \sqrt{15}$ cm.

7. ГОДИШЕН ПРЕГОВОР

Вариант 1

1	2	3	4	5	6	7	8
А	Г	В	Б	В	$S_8 = -1785$	$CO : CD = 8 : 11$	$AH = \frac{60\sqrt{3}}{13}$

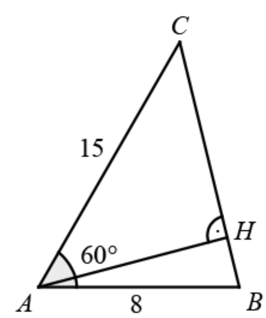

8. От косинусовата теорема за ΔABC намираме

$BC^2 = AB^2 + AC^2 - 2AB.AC.\cos 60^\circ = 64 + 225 - 2.8.15.\frac{1}{2} = 169$ и $BC = 13$.

Пресмятаме лицето $S_{ABC} = \frac{1}{2}AB.AC.\sin 60^\circ = \frac{1}{2}BC.AH \Leftrightarrow$

$\Leftrightarrow \frac{1}{2}.8.15.\frac{\sqrt{3}}{2} = \frac{1}{2}.13.AH \Leftrightarrow AH = \frac{8.15.\sqrt{3}}{2.13} = \frac{60\sqrt{3}}{13}$.

Вариант 2

1	2	3	4	5	6	7	8
Г	В	В	В	В	$S = 1210$	$CL = \frac{10}{3}$	$S_{ABC} = 63$ cm²

8. Нека $BN = x$, $CM = y$ и $\sphericalangle C = \gamma$.

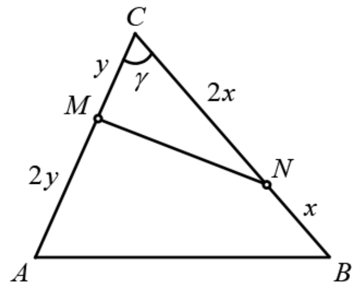

Тогава $CN = 2x$, $AM = 2y$, $S_{MNC} = \frac{1}{2}CN.CM.\sin\gamma = xy.\sin\gamma$,

$S_{ABC} = \frac{1}{2}AC.BC.\sin\gamma = \frac{9xy}{2}.\sin\gamma$, $\frac{S_{MNC}}{S_{ABC}} = \frac{2}{9}$ и $S_{ABC} = \frac{9}{2}S_{MNC} = \frac{9}{2}.14 = 63$ cm^2.

ПРИМЕРНА КЛАСНА РАБОТА – I СРОК

Вариант 1

1	2	3	4	5	6	7	8
А	А	В	Б	Г	$K_0 = 10\ 000$ лева	$x = 20$	$a_1 = d = 5$

6. Ако началната сума е K_0, то след втората сума влогът ще бъде $K_2 = K_0\left(1+\frac{2}{100}\right)^2 = K_0.1{,}0404$.

Тогава $K_0 + 404 = K_0.1{,}0404$, откъдето $K_0 = 10\ 000$ лева.

7. Записваме уравнението във вида $\sqrt{2(x-2)} = 1+\sqrt{x+5}$. Тъй като и двете страни на последното уравнение са неотрицателни, след повдигане в квадрат получаваме еквивалентното уравнение:

$$2(x-2) = 1+2\sqrt{x+5}+x+5 \Leftrightarrow 2\sqrt{x+5} = x-10 \Leftrightarrow \left|\begin{array}{l}4(x+5) = (x-10)^2\\ x-10 \ge 0\end{array}\right. \Leftrightarrow \left|\begin{array}{l}x^2-24x+80 = 0\\ x \ge 10.\end{array}\right.$$

Корените на квадратното уравнение са $x_1 = 20$ и $x_2 = 4$, като $x_1 > 10$, $x_2 < 10$.

Следователно ирационалното уравнение има единствено решение $x = 20$.

8. Тъй като a_2, a_4 и a_8 образуват геометрична прогресия и $a_2 = a_1 + d$, $a_4 = a_1 + 3d$ и $a_8 = a_1 + 7d$, то

$a_4^2 = a_2a_8 \Leftrightarrow (a_1+3d)^2 = (a_1+d)(a_1+7d) \Leftrightarrow a_1 = d$.

Сега от $a_6 = 30$ и $a_6 = a_1 + 5d = 6a_1$ получаваме $a_1 = d = 5$.

Вариант 2

1	2	3	4	5	6	7	8
Г	В	Б	Г	В	$K_0 = 10\ 000$ лева	$x_1 = 1$, $x_2 = -3$	$a_1 = d = 5$

6. Ако началната сума е K_0, то след втората сума влогът ще бъде $K_2 = K_0\left(1+\frac{3}{100}\right)^2 = K_0.1{,}0609$.

Тогава $K_0 + 609 = K_0.1{,}0609$, откъдето $K_0 = 10\ 000$ лева.

7. Полагаме $\sqrt{2x^2+4x+3} = t,\ t \ge 0$. Тогава $2(x^2+2x)+3 = t^2$ и $x^2+2x = \frac{t^2-3}{2}$.

Решаваме уравнението $\frac{t^2-3}{2}+t = 6 \Leftrightarrow t^2+2t-15 = 0 \Leftrightarrow t_1 = -5 < 0,\ t_2 = 3 > 0$.

При $t = 3$ намираме: $x^2+2x = \frac{3^2-3}{2} \Leftrightarrow x^2+2x-3 = 0 \Leftrightarrow x_1 = 1,\ x_2 = -3$, които са търсените решения.

8. Тъй като a_1, a_3 и a_9 образуват геометрична прогресия и $a_3 = a_1 + 2d$, $a_9 = a_1 + 8d$, то

$$a_3^2 = a_1 a_9 \Leftrightarrow (a_1 + 2d)^2 = a_1(a_1 + 8d) \Leftrightarrow a_1 = d.$$

Сега от $a_5 = 25$ и $a_5 = a_1 + 4d = 5a_1$ получаваме $a_1 = d = 5$.

ПРИМЕРНА КЛАСНА РАБОТА – II СРОК

Вариант 1

1	2	3	4	5	6	7	8
Б	В	А	Б	Г	$AM = \frac{\sqrt{19}}{2}$	$V = 96$ cm³	$V = 35$ cm³

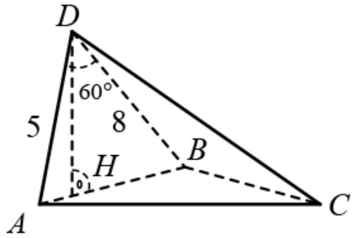

8. В ΔABD построяваме височината DH към страната AB.

От $(ABD)\perp(ABC)$ следва, че DH е височината на пирамидата.

От косинусовата теорема за ΔABD намираме

$$AB^2 = AD^2 + BD^2 - 2AD.BD.\cos 60° = 25 + 64 - 2.5.8.\frac{1}{2} = 49 \text{ и } AB = 7 \text{ cm}.$$

От $S_{ABD} = \frac{1}{2}AD.BD.\sin 60° = \frac{1}{2}AB.DH \Leftrightarrow \frac{1}{2}.5.8.\frac{\sqrt{3}}{2} = \frac{1}{2}.7.DH$ намираме $DH = \frac{5.8.\sqrt{3}}{2.7} = \frac{20\sqrt{3}}{7}$.

Лицето на равностранния ΔABC е $S_{ABC} = \frac{AB^2\sqrt{3}}{4} = \frac{49\sqrt{3}}{4}$ cm²,

а обемът на тетраедъра – $V = \frac{1}{3}S_{ABC}.DH = \frac{1}{3}.\frac{49\sqrt{3}}{4}.\frac{20\sqrt{3}}{7} = 35\,\text{cm}^3$.

Вариант 2

1	2	3	4	5	6	7	8
Г	Б	В	Б	Б	$AL = 6$ cm	$\sqrt{13}$ cm	$V = 60\sqrt{3}$ cm³

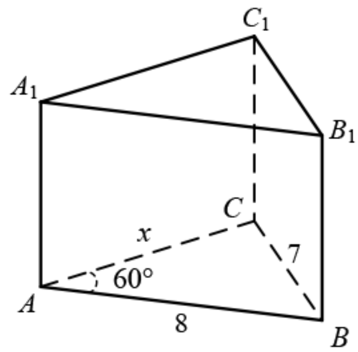

8. Означаваме $AC = x$ и прилагаме косинусовата теорема за страната BC.

$BC^2 = AB^2 + AC^2 - 2AB.AC.\cos 60° \Leftrightarrow$

$$\Leftrightarrow 49 = 64 + x^2 - 2.8x.\frac{1}{2} \Leftrightarrow x^2 - 8x + 15 = 0 \Leftrightarrow x_1 = 3,\ x_2 = 5.$$

При $x = 3$ ΔABC е тъпоъгълен (тогава $AB^2 > AC^2 + BC^2 \Leftrightarrow 64 > 9 + 49$),

а при $x = 5$ триъгълникът е остроъгълен ($AB^2 < AC^2 + BC^2 \Leftrightarrow 64 < 25 + 49$).

По условие триъгълникът е тъпоъгълен, следователно $AC = 3$ cm и периметърът на триъгълника е

$P = 8 + 7 + 3 = 18$ cm, а лицето $B = \frac{1}{2}AC.BC.\sin 60° = \frac{1}{2}.3.8.\frac{\sqrt{3}}{2} = 6\sqrt{3}$ cm².

От равенството $S = Ph$ за лицето на околната повърхнина намираме височината h на призмата: $h = \frac{S}{P} = \frac{180}{18} = 10\,\text{cm}$.

Обемът на призмата е $V = Bh = 6\sqrt{3}.10 = 60\sqrt{3}$ cm³.

ОТГОВОРИ, УПЪТВАНИЯ И РЕШЕНИЯ НА ЗАДАЧИТЕ ОТ УЧЕБНИКА ПО МАТЕМАТИКА ЗА 10. КЛАС

1. КВАДРАТНИ КОРЕНИ. ДЕЙСТВИЯ С КОРЕНИ

1. а) $29\sqrt{2}$; б) $2\sqrt{10}$; в) $3\sqrt{3}$; г) $\sqrt{2}$.

2. а) 8; б) 1; в) 3; г) $\dfrac{\sqrt{2}-1}{3}$.

3. а) $4\sqrt{10}<9\sqrt{2}$; б) $5\sqrt{5}<8\sqrt{2}$; в) $7\sqrt{3}>12$; г) $5\sqrt{3}+3\sqrt{5}>6\sqrt{2}+2\sqrt{10}$.

2. ПРЕОБРАЗУВАНЕ НА ИЗРАЗИ, СЪДЪРЖАЩИ КВАДРАТНИ КОРЕНИ

1. а) $\dfrac{\sqrt{14}}{2}$; б) $\dfrac{\sqrt{15}}{5}$; в) $\dfrac{\sqrt{15}}{20}$; г) $\dfrac{\sqrt{66}}{132}$. **2.** а) $\dfrac{12\left(\sqrt{35}+\sqrt{14}\right)}{7}$; б) $-\sqrt{3}-4$; в) $4\sqrt{3}+3\sqrt{5}$.

3. а) $2\sqrt{2}$; б) 6.

3. ВХОДНО РАВНИЩЕ. ТЕМА ЗА САМОКОНТРОЛ

1	2	3	4	5	6	7	8
Г)	Б)	Б)	В)	А)	60 cm^2	4	240 кв. см

8. Да означим дължината на бедрото AD с x. Тъй като в $ABCD$ може да се впише окръжност, имаме $AB + CD = AD + BC$. От това равенство следва $20 + 12 = x + BC$, откъдето $BC = 32 - x$.

Нека точка H от AB е такава, че CH е перпендикулярна на AB. Тогава триъгълник е правоъгълен, като $BH = AB - AH = 8$, $CH = AD = x$ и $BC = 32 - x$. От питагоровата теорема получаваме:

$BC^2 = CH^2 + BH^2 \Leftrightarrow (32 - x)^2 = x^2 + 8^2 \Leftrightarrow x = 15$

За лицето на трапеца получаваме: $S=\dfrac{\left(AB+CD\right)}{2}.h=16.15=240$ cm^2.

4. ИРАЦИОНАЛНИ ИЗРАЗИ

1. Изразът $\sqrt{\dfrac{-5}{3x-6}}$ съществува при $\dfrac{-5}{3x-6}\geq 0 \Leftrightarrow 3x-6<0 \Leftrightarrow x<2$ и следователно няма смисъл при $x \geq 2$ (отг. Г).

2. Дефиниционната област се определя от съществуването на $\sqrt{x}$ и неравенството $\sqrt{x}-1\neq 0$, т.е. от $x \geq 0$ и $x \neq 1$ (отг. Г).

3. Числената стойност на израза $\sqrt{\sqrt{25.x}-\sqrt{9.y}}$ за $x = 25$ и $y = 9$ е равна на

$\sqrt{\sqrt{25.25}-\sqrt{9.9}}=\sqrt{\sqrt{25^2}-\sqrt{9^2}}=\sqrt{25-9}=\sqrt{16}=4$.

4. Тъй като $|x| \geq 0$ за всяко $x\in\mathbb{R}$, то $\sqrt{|x|}$ винаги съществува и допустимите стойности на израза $\dfrac{\sqrt{|x|}}{x}$ се определят от неравенството $x \neq 0$, т.е. при $x\in\left(-\infty;\,0\right)\cup\left(0;\,\infty\right)$.

5. Изразът не е дефиниран за $x = 0$ и $x = 5$, за $x = -5$ стойността е 0, а за $x = 4$ е $\sqrt{3}$.

5. ПРЕОБРАЗУВАНЕ НА ИРАЦИОНАЛНИ ИЗРАЗИ

1. *I начин.* Квадратният корен $A=\sqrt{(-2)^2x^2b}=\sqrt{2^2x^2b}$ съществува при $2^2x^2b\geq 0 \Leftrightarrow b\geq 0$ и $A=2|x|\sqrt{b}=-2x\sqrt{b}$, ако $|x| = -x$. Последното равенство е изпълнено при $x \leq 0$. Следователно $\sqrt{(-2)^2x^2b}=-2x\sqrt{b}$ е вярно за $x\leq 0$, $b\geq 0$ (отг. Б).

II начин. При $b\leq 0$ $\sqrt{b}$ не съществува и В) и Г) отпадат. Като вземем предвид, че $\sqrt{(-2)^2x^2b}\geq 0$, то равенството $\sqrt{(-2)^2x^2b}=-2x\sqrt{b}$ ще е възможно, ако $-2x\sqrt{b}\geq 0 \Leftrightarrow x\leq 0$. От $b\geq 0$ и $x\leq 0$ следва, че отговорът на задачата е Б).

2. От $5-4\sqrt{2}<0 \Leftrightarrow \sqrt{25}<\sqrt{16.2} \Leftrightarrow \sqrt{25}<\sqrt{32}$ и $2\sqrt{2}-3<0 \Leftrightarrow \sqrt{4.2}<\sqrt{9} \Leftrightarrow \sqrt{8}<\sqrt{9}$ следва, че $A=\left|5-4\sqrt{2}\right|-\sqrt{\left(2\sqrt{2}-3\right)^2}=\left|\underbrace{5-4\sqrt{2}}_{-}\right|-\left|\underbrace{2\sqrt{2}-3}_{-}\right|=4\sqrt{2}-5-\left(3-2\sqrt{2}\right)=4\sqrt{2}-5-3+2\sqrt{2}=6\sqrt{2}-8.$

3. $A=\dfrac{5}{2\sqrt{3}}=\dfrac{5\sqrt{3}}{2\left(\sqrt{3}\right)^2}=\dfrac{5\sqrt{3}}{2.3}=\dfrac{5\sqrt{3}}{6}$;

$B=\dfrac{11}{2\sqrt{5}+3}=\dfrac{11\left(2\sqrt{5}-3\right)}{\left(2\sqrt{5}+3\right)\left(2\sqrt{5}-3\right)}=\dfrac{11\left(2\sqrt{5}-3\right)}{\left(2\sqrt{5}\right)^2-3^2}=\dfrac{11\left(2\sqrt{5}-3\right)}{4.5-9}=\dfrac{11\left(2\sqrt{5}-3\right)}{11}=2\sqrt{5}-3.$

4. $A=\dfrac{7}{2\sqrt{3}+\sqrt{5}}-\dfrac{17}{2\sqrt{5}-\sqrt{3}}=\dfrac{7\left(2\sqrt{3}-\sqrt{5}\right)}{\left(2\sqrt{3}\right)^2-\left(\sqrt{5}\right)^2}-\dfrac{17\left(2\sqrt{5}+\sqrt{3}\right)}{\left(2\sqrt{5}\right)^2-\left(\sqrt{3}\right)^2}=$

$=\dfrac{7\left(2\sqrt{3}-\sqrt{5}\right)}{4.3-5}-\dfrac{17\left(2\sqrt{5}+\sqrt{3}\right)}{4.5-3}=\dfrac{\cancel{7}\left(2\sqrt{3}-\sqrt{5}\right)}{\cancel{7}}-\dfrac{\cancel{17}\left(2\sqrt{5}+\sqrt{3}\right)}{\cancel{17}}=2\sqrt{3}-\sqrt{5}-2\sqrt{5}-\sqrt{3}=\sqrt{3}-3\sqrt{5}.$

5. Полагаме $\sqrt{x}=u,\ u\geq 0$. При $x\neq 0$, $x\neq 4$ получаваме $u\neq 0$, $u\neq 2$.

Тогава $\dfrac{\sqrt{x}+1}{x+2\sqrt{x}}+\dfrac{\sqrt{x}-2}{2\sqrt{x}}\left(\dfrac{1}{x-2\sqrt{x}}+\dfrac{1}{x+2\sqrt{x}}\right)=\dfrac{u+1}{u^2+2u}+\dfrac{u-2}{2u}\left(\dfrac{1}{u^2-2u}+\dfrac{1}{u^2+2u}\right)=$

$=\dfrac{u+1}{u(u+2)}+\dfrac{u-2}{2u}\left[\dfrac{1}{u(u-2)}+\dfrac{1}{u(u+2)}\right]=\dfrac{u+1}{u(u+2)}+\dfrac{u-2}{2u}.\dfrac{u+2+u-2}{u(u-2)(u+2)}=$

$=\dfrac{u+1}{u(u+2)}+\dfrac{1}{2u}.\dfrac{2u}{u(u+2)}=\dfrac{u+1}{u(u+2)}+\dfrac{1}{u(u+2)}=\dfrac{u+2}{u(u+2)}=\dfrac{1}{u}=\dfrac{1}{\sqrt{x}}=\dfrac{\sqrt{x}}{x}.$

6. ИРАЦИОНАЛНИ УРАВНЕНИЯ С ЕДИН КВАДРАТЕН РАДИКАЛ

1. а) Повдигаме двете страни на уравнението $2\sqrt{2x-3}=x+2$ в квадрат и получаваме: $4(2x-3)=x^2+4x+4 \Leftrightarrow x^2-4x+16=0$. Полученото уравнение няма реални корени ($D=4-16=-12$) и следователно ирационалното уравнение няма решение, т.е. $x\in\varnothing$.

б) $x=-1$; в) $x=\sqrt{10}$; г) $x\in\varnothing$.

2. а) $2\sqrt{2x+1}-x=2 \Leftrightarrow 2\sqrt{2x+1}=x+2$. Повдигаме двете страни на уравнението $2\sqrt{2x+1}=x+2$ в квадрат и получаваме: $4(2x+1)=x^2+4x+4 \Leftrightarrow x^2-4x=0 \Leftrightarrow x_1=0,\ x_2=4$. С проверка установяваме, че и двете числа са решения на даденото уравнение: $x=0$: $2\sqrt{1}=0+2$ - вярно; $x=4$: $2\sqrt{9}=4+2$ – вярно.

б) $\sqrt{-x-1}+x+7=0 \Leftrightarrow \sqrt{-x-1}=-x-7$. Повдигаме двете страни на уравнението $\sqrt{-x-1}=-x-7$ в квадрат и получаваме: $-x-1=x^2+14x+49 \Leftrightarrow x^2+15x+50=0 \Leftrightarrow x_1=-10,\ x_2=-5$.

С проверка установяваме, че само $x = -10$ е корен на ирационалното уравнение:

$x=-10$: $\sqrt{9}=10-7$ - вярно; $x=-5$: $\sqrt{4}=5-7$ - невярно.

в) $x = -1$; г) $x = -6$; д) $x \in \varnothing$.

7. ИРАЦИОНАЛНИ УРАВНЕНИЯ С ЕДИН КВАДРАТЕН РАДИКАЛ. УПРАЖНЕНИЕ

1. а) От $x^2 \geq 0$ и $\sqrt{x-4} \geq 0$ следва, че $x^2+\sqrt{x-4} \geq 0$, равенството $x^2+\sqrt{x-4}=-1$ е невъзможно и уравнението няма реални корени.

б) Неравенствата $2 - x \geq 0$ (тогава съществува $\sqrt{2-x}$) и $3x - 6 \geq 0$ $\left(\underbrace{\sqrt{2-x}}_{+}=\underbrace{3x-6}_{+}\right)$ са изпълнени единствено при $x = 2$, което е решението на задачата.

в) Уравнението $\sqrt{2x-1}=4+x$ няма реални корени, тъй като системата $\left|\begin{array}{l}2x-1\geq 0\\4+x\geq 0\end{array}\right. \Leftrightarrow \left|\begin{array}{l}x\geq \frac{1}{2}\\x\leq -4\end{array}\right.$ няма решение.

г) Уравнението $\sqrt{x^2-3x+2}=2x-x^2-1$ е равносилно на $\sqrt{x^2-3x+2}=-(x-1)^2$.

От $-(x - 1)^2 \leq 0$ следва, че равенството е възможно само при $x = 1$.

С проверка установяваме, че $x = 1$ е решение $\left(\sqrt{1-3+2}=0\right)$.

2. а) Дефиниционното множество на уравнението е $DM: x \geq 1$ и

$\left(x^2-2x-3\right)\sqrt{x-1}=0 \Leftrightarrow (x+1)(x-3)\sqrt{x-1}=0 \Leftrightarrow x=-1\notin DM,\ x=3\in DM,\ x=1\in DM.$

Решенията на уравнението са $x = 1$ и $x = 3$.

б) Уравнението е равносилно на $\sqrt{\left(x^2-1\right)^2}=x-1$.

I начин. При $x\geq 1$ $\sqrt{\left(x^2-1\right)^2}=x-1 \Leftrightarrow \left(x^2-1\right)^2=(x-1)^2 \Leftrightarrow$

$\Leftrightarrow \left(x^2-1\right)^2-(x-1)^2=0 \Leftrightarrow \left(x^2-1+x-1\right)\left(x^2-1-x+1\right)=0 \Leftrightarrow \left(x^2+x-2\right)\left(x^2-x\right)=0$.

Корените на $x^2 + x - 2 = 0$ са $x = 1$ и $x = -2$, а на $x^2 - x = 0$: $x = 0$ и $x = 1$.

От $x \geq 1$ следва, че решение на задачата е само $x = 1$.

II начин. $\sqrt{\left(x^2-1\right)^2}=x-1 \Leftrightarrow \left|x^2-1\right|=x-1$.

Равенството е възможно само ако $x - 1 \geq 0 \Leftrightarrow x \geq 1$.

Тогава $x^2-1=\underbrace{(x+1)}_{+}\underbrace{(x-1)}_{+}\geq 0$ и $|x^2 - 1| = x^2 - 1$. При $x \geq 1$ решаваме уравнението

$x^2 - 1 = x - 1 \Leftrightarrow x(x - 1) = 0 \Leftrightarrow x = 0, x = 1$, като решение е само $x = 1$.

в) $x = 0$ и $x = 3$; г) $x = 0$ и $x = 5$.

8. ИРАЦИОНАЛНИ УРАВНЕНИЯ С ДВА КВАДРАТНИ РАДИКАЛА

1. а) Дефиниционното множество на уравнението е $y \in [1; \infty)$ и се определя от решенията на системата $\begin{cases} y+20\geq 0 \\ y-1\geq 0. \end{cases}$ Тогава $\sqrt{y+20}-\sqrt{y-1}=\sqrt{3} \Leftrightarrow \underbrace{\sqrt{y+20}}_{+}=\underbrace{\sqrt{3}+\sqrt{y-1}}_{+} \Leftrightarrow \cancel{y}+20=3+2.\sqrt{3}.\sqrt{y-1}+\cancel{y}-1 \Leftrightarrow$

$\Leftrightarrow 2\sqrt{3(y-1)}=18 \Leftrightarrow \sqrt{3(y-1)}=9 \Leftrightarrow 3(y-1)=81 \Leftrightarrow 3y=84 \Leftrightarrow y=28\in[1;\infty)$.

Следователно уравнението има единствено решение $y = 28$.

б) Уравнението е равносилно на $\sqrt{1-x}+2=\sqrt{x+9} \quad (1)$.

Повдигаме двете му страни в квадрат и получаваме уравнението $\left(\sqrt{1-x}+2\right)^2=x+9$ – следствие на (1).

То е равносилно на: $1-x+4\sqrt{1-x}+4=x+9 \Leftrightarrow 4\sqrt{1-x}=2x+4 \Leftrightarrow 2\sqrt{1-x}=x+2 \quad (2)$.

Повдигаме в квадрат двете страни на (2): $4(1-x)=(x+2)^2 \Leftrightarrow 4-4x=x^2+4x+4 \Leftrightarrow x^2+8x=0 \Leftrightarrow x_1=0,\ x_2=-8$. С проверка в (1) установяваме, че решение е само числото $x = 0$: при $x_1 = 0$ равенството $\sqrt{1}+2=\sqrt{9}$ е вярно; при $x_2 = -8$ равенството $\sqrt{9}+2=\sqrt{1}$ е невярно.

С проверка в даденото уравнение установяваме, че само $x = 0$ е корен.

в) $x = 5$; г) $x\in\varnothing$.

2. а) $x\in\varnothing$; б) $x=\dfrac{-1\pm\sqrt{5}}{2}$; в) $x\in\varnothing$; г) $x = \pm 12$.

9. ИРАЦИОНАЛНИ УРАВНЕНИЯ С ДВА КВАДРАТНИ РАДИКАЛА. УПРАЖНЕНИЕ

1. а) Дефиниционното множество на уравнението е $x \in [-1; 2]$.

Тогава $\sqrt{2-x}-\sqrt{x+1}=1 \Leftrightarrow \underbrace{\sqrt{2-x}}_{+}=\underbrace{1+\sqrt{x+1}}_{+} \Leftrightarrow 2-x=1+2\sqrt{x+1}+x+1 \Leftrightarrow$

$\Leftrightarrow 2\sqrt{x+1}=-2x \Leftrightarrow \sqrt{x+1}=-x \Leftrightarrow x+1=x^2,\ x\leq 0 \Leftrightarrow x^2-x-1=0,\ x\in[-1;0]$.

Корените на $x^2 - x - 1$ са $x_1=\dfrac{1+\sqrt{5}}{2}\notin[-1;0]$, $x_2=\dfrac{1-\sqrt{5}}{2}\in[-1;0]$.

Следователно уравнението има единствено решение $x=\dfrac{1-\sqrt{5}}{2}$.

б) Дефиниционното множество на уравнението е $x \in [-1; 9]$. Тогава

$\underbrace{\sqrt{x+1}+\sqrt{2}}_{+}=\underbrace{\sqrt{9-x}}_{+} \Leftrightarrow x+1+2\sqrt{2x+2}+2=9-x \Leftrightarrow 2\sqrt{2x+2}=6-2x \Leftrightarrow \sqrt{2x+2}=3-x$.

При $x \leq 3$ последното уравнение е равносилно на $2x+2=9-6x+x^2 \Leftrightarrow x^2-8x+7=0 \Leftrightarrow x_1=1,\ x_2=7$, като само $x_1 \in [-1; 9]$ и $x_1 \leq 3$. Следователно уравнението има единствено решение $x = 1$.

Забележка. Кое от числата $x_1 = 1$ и $x_2 = 7$ е корен на даденото уравнение може да установим с директна проверка, без да се налагат ограниченията $x \in [-1; 9]$ и $x \leq 3$.

Числото $x = 1$ е решение, тъй като равенството $\sqrt{2}+\sqrt{2}=\sqrt{8}$ е вярно, докато при $x = 7$ се получава невярно числово равенство $\sqrt{8}+\sqrt{2}=\sqrt{2}$.

в) $x = 2$; г) $x = 4$.

2. а) $x = 3$; **б)** $x_1 = 6,\ x_2 = 9$; **в)** $x_1 = -1,\ x_2 = +4$; **г)** $x_1=-\dfrac{1}{2},\ x_2=2$.

10. ИРАЦИОНАЛНИ УРАВНЕНИЯ, КОИТО СЕ РЕШАВАТ С ПОЛАГАНЕ

1. а) В уравнението $2\sqrt{\dfrac{x^2-3}{x-2}}=\sqrt{\dfrac{x-2}{x^2-3}}+1$ полагаме $u=\sqrt{\dfrac{x^2-3}{x-2}}$, $u>0$. Решаваме дробното уравнение:
$2u=\dfrac{1}{u}+1 \Leftrightarrow 2u^2-u-1=0 \Leftrightarrow u_1=1>0,\ u_2=-\dfrac{1}{2}<0$.

От $u = 1$ намираме $\sqrt{\dfrac{x^2-3}{x-2}}=1 \Leftrightarrow \dfrac{x^2-3}{x-2}=1 \Leftrightarrow x^2-3=x-2 \Leftrightarrow x^2-x-1=0$ с корени $x_{1,2}=\dfrac{1\pm\sqrt{5}}{2}$, които са решенията на даденото уравнение.

б) Уравнението е равносилно на $25x^2-25x-3+\sqrt{25x^2-25x+9}=0$.

Полагаме $\sqrt{25x^2-25x+9}=u$, $u\geq 0$ и получаваме: $u^2-12+u=0 \Leftrightarrow u^2+u-12=0 \Leftrightarrow u_1=-4<0,\ u_2=3>0$.

От $\sqrt{25x^2-25x+9}=3$ намираме $25x^2-25x+9=9 \Leftrightarrow x^2-x=0 \Leftrightarrow x_1=0,\ x_2=1$.

Следователно уравнението има две решения: $x = 0$ и $x = 1$.

в) Полагаме $\sqrt{\dfrac{x+3}{x-3}}=u$, $u>0$ и получаваме уравнението $u+1=\dfrac{6}{u}$, което при $u > 0$ е равносилно на $u^2+u=6 \Leftrightarrow u^2+u-6=0 \Leftrightarrow u_1=-3,\ u_2=2\ (u_1<0<u_2)$.

От $\sqrt{\dfrac{x+3}{x-3}}=2 \Leftrightarrow \dfrac{x+3}{x-3}=4 \Leftrightarrow x+3=4(x-3),\ x\neq 3$ намираме, че уравнението има единствен корен $x = 5$.

г) $(5x-4)(2x-1)+2=3\sqrt{10x^2-13x+4} \Leftrightarrow 10x^2-13x+6=3\sqrt{10x^2-13x+4}$.

Полагаме $\sqrt{10x^2-13x+4}=u$, $u\geq 0$. Тогава $10x^2-13x+4=u^2$ и получаваме квадратното уравнение $u^2-4+6=3u \Leftrightarrow u^2-3u+2=0 \Leftrightarrow u_1=2,\ u_2=1$. Двата корена са положителни числа. Заместваме ги в равенството $10x^2-13x+4=u^2$. При $u = 2$: $10x^2-13x+4=4 \Leftrightarrow 10x^2-13x=0 \Leftrightarrow x_1=0,\ x_2=\dfrac{13}{10}$;
при $u = 1$: $10x^2-13x+4=1 \Leftrightarrow 10x^2-13x+3=0 \Leftrightarrow x_3=1,\ x_4=\dfrac{3}{10}$.

2. Полагаме $\sqrt{2x^2+x+4}=u$, $u\geq 0$. Тогава $2x^2+x+4=u^2$ и получаваме квадратното уравнение $u^2-4+u=26 \Leftrightarrow u^2+u-30=0 \Leftrightarrow u_1=-6,\ u_2=5\ (u_1<0<u_2)$.

Заместваме $u = 5$ в равенството $2x^2+x+4=u^2 \Leftrightarrow 2x^2+x+4=25 \Leftrightarrow 2x^2+x-21=0$.

Полученото уравнение има корени x_1 и x_2 ($D = 169$), чийто сбор е $x_1+x_2=-\dfrac{b}{a}=-\dfrac{1}{2}$.

3. Полагаме $u=\sqrt{9x^2+6x+33}$, $u\geq 0$. Тогава (1) $9x^2+6x+33=u^2$, откъдето изразяваме $9x^2+6x=u^2-33$. При $u\geq 0$ решаваме уравнението $\sqrt{u^2-33+u}=3 \Leftrightarrow u^2-33+u=9 \Leftrightarrow u^2+u-42=0$ с корени $u_1=-7<0$ и $u_2=6>0$. Заместваме $u = 6$ в (1) и получаваме $9x^2+6x+33=36 \Leftrightarrow 3x^2+2x-1=0 \Leftrightarrow x_1=-1,\ x_2=\dfrac{1}{3}$, които са търсените решения.

11. ИРАЦИОНАЛНИ УРАВНЕНИЯ, КОИТО СЕ РЕШАВАТ С ПОЛАГАНЕ. УПРАЖНЕНИЕ

1. а) В уравнението $\sqrt{\frac{4x}{x-1}}+\sqrt{\frac{x-1}{4x}}=\frac{5}{2}$ полагаме $u=\sqrt{\frac{4x}{x-1}},\ u>0$.

Решаваме дробното уравнение: $u+\frac{1}{u}=\frac{5}{2}\Leftrightarrow 2u^2-5u+2=0\Leftrightarrow u_1=2,\ u_2=\frac{1}{2}$, като $u_1>0$ и $u_2>0$ са решения.

От $u=2$ намираме $\sqrt{\frac{4x}{x-1}}=2\ \Leftrightarrow\ \frac{4x}{x-1}=4\Leftrightarrow 4x=4x-4\Leftrightarrow 0.x=-4\Leftrightarrow x\in\varnothing$, а от $u=\frac{1}{2}$ получаваме $\sqrt{\frac{4x}{x-1}}=\frac{1}{2}\Leftrightarrow\frac{4x}{x-1}=\frac{1}{4}\Leftrightarrow 16x=x-1\Leftrightarrow 15x=-1\Leftrightarrow x=-\frac{1}{15}$.

б) Полагаме $u=2x^2-3x$. Тогава

$\sqrt{1-u}+\sqrt{2}=\sqrt{u+9}\ \Rightarrow\ 1-u+2\sqrt{2-2u}+2=u+9\ \Leftrightarrow\ 2\sqrt{2-2u}=2u+6\ \Leftrightarrow$

$\Leftrightarrow\ \sqrt{2-2u}=u+3\ \Rightarrow\ 2-2u=u^2+6u+9\ \Leftrightarrow\ u^2+8u+7=0\ \Leftrightarrow\ u_1=-1,\ u_2=-7$.

Числото $u=-1$ е решение, тъй като равенството $\sqrt{2}+\sqrt{2}=\sqrt{8}$ е вярно, докато при $u=-7$ се получава невярно числово равенство $\sqrt{8}+\sqrt{2}=\sqrt{2}$.

От $u=2x^2-3x=-1\Leftrightarrow 2x^2-3x+1=0$ намираме $x_1=1$ и $x_2=\frac{1}{2}$.

в) $x=10$

г) Уравнението $\sqrt{1+\frac{2}{x}}+4.\sqrt{\frac{x}{x+2}}=4$ представяме във вида $\sqrt{\frac{x+2}{x}}+4.\sqrt{\frac{x}{x+2}}=4$. Полагаме $\sqrt{\frac{x+2}{x}}=u,\ u>0$ и получаваме уравнението $u+\frac{4}{u}=4$, което при $u>0$ е равносилно на $u^2+u=4u\Leftrightarrow u^2-4u+4=0\Leftrightarrow(u-2)^2=0\Leftrightarrow u=2$.

Тогава $\sqrt{\frac{x+2}{x}}=u\ \Leftrightarrow\ \sqrt{\frac{x+2}{x}}=2\ \Leftrightarrow\ \frac{x+2}{x}=4\ \Leftrightarrow\ x+2=4x\ \Leftrightarrow\ 3x=2\ \Leftrightarrow\ x=\frac{2}{3}$.

Следователно ирационалното уравнение има единствено решение $x=\frac{2}{3}$.

2. $x_1+x_2=-2;\ x_1.x_2=-\frac{1}{3}$. **3.** а) $x=9$; б) 81; в) $x_1=3;\ x_2=-\frac{1}{3}$; г) $x\in\varnothing$.

12. ИРАЦИОНАЛНИ ИЗРАЗИ. ИРАЦИОНАЛНИ УРАВНЕНИЯ. ТЕМА ЗА САМОКОНТРОЛ

1	2	3	4	5	6	7	8
В	Г	А	Г	Б	$A=\frac{\sqrt{x}}{x}$	$\left\{-\frac{1}{3};\frac{4}{3}\right\}$	$x=-6$

8. Уравнението е равносилно на $\sqrt{x^2-10x+32}=2\sqrt{2}-\sqrt{2}x$.

Повдигаме двете му страни в квадрат и получаваме: $x^2-10x+32=\left(2\sqrt{2}-\sqrt{2}x\right)^2\Leftrightarrow x^2-10x+32=8-8x+2x^2\Leftrightarrow$ $\Leftrightarrow x^2+2x+24=0\Leftrightarrow x_1=-6,\ x_2=4$.

С проверка установяваме, че решение е само числото $x=-6$:
при $x_1=-6$ получаваме $\sqrt{36+60+32}-6\sqrt{2}=2\sqrt{2}\ \Leftrightarrow\ \sqrt{128}=6\sqrt{2}+2\sqrt{2}\ \Leftrightarrow\ 8\sqrt{2}=8\sqrt{2}$ – вярно числово равенство;
при $x_2=4$ получаваме $\sqrt{16-40+32}+4\sqrt{2}=2\sqrt{2}\ \Leftrightarrow\ \sqrt{8}=2\sqrt{2}-4\sqrt{2}\ \Leftrightarrow\ 2\sqrt{2}=-2\sqrt{2}$ – невярно числово равенство.

13. ЧИСЛОВИ РЕДИЦИ. НАЧИНИ ЗА ЗАДАВАНЕ НА ЧИСЛОВИ РЕДИЦИ

1. а) 4, 5, 6, 7,8; **б)** 4, 7, 13, 25, 49; **в)** –9, –6, –3, 0, 3; **г)** 2, 3, 5, 7, 11.

2. а) $a_1 = 15$, $a_7 = 57$; **б)** $a_1 = 3$, $a_7 = -3$; **в)** $a_1 = 11$, $a_7 = 17$; **г)** $a_1 = 1$, $a_7 = 65$. **3. а)** растяща; **б)** намаляваща.

4. а) рекурентна формула: $a_1 = 5$, $a_{n+1} = a_n + 3$, формула за общия член: $a_n = 3_n + 2$;

б) рекурентна формула: $a_1 = 8$, $a_{n+1} = a_n - 2$, формула за общия член: $a_n = -2n + 10$.

5. За да е намаляваща редицата, трябва да е изпълнено неравенството $a_{n-1} > a_n$. Тогава $a_{n-1} > 3a_{n-1}$, откъдето получаваме $a_{n-1} < 0$. Следователно всички членове на редицата са отрицателни и $a_1 < 0$.

14. АРИТМЕТИЧНА ПРОГРЕСИЯ. ФОРМУЛА ЗА ОБЩИЯ ЧЛЕН НА АРИТМЕТИЧНА ПРОГРЕСИЯ

1. а) $a_n = 7n - 20$; **б)** $a_n = -2n + 37$; **в)** $a_n = 0{,}6n + 1{,}8$; **г)** $a_n = -\frac{3}{8}n + \frac{7}{8}$.

2. а) $a_5 = 29$, $a_{10} = 64$, $a_{100} = 694$; **б)** $a_5 = -12{,}9$, $a_{10} = -32{,}4$, $a_{100} = -383{,}4$. **3. а)** $a_1 = 22$; **б)** $d = 1$.

4. а) От $a_{10} = a_1 + 9d$ и $a_{23} = a_1 + 22d$ получаваме системата $\left|\begin{array}{l} a_1 + 9d = 32 \\ a_1 + 22d = 58 \end{array}\right.$. След изваждане получаваме $13d = 26$, откъдето $d = 2$ и тогава $a_1 = 14$;

б) От $a_8 = a_1 + 7d$ и $a_{11} = a_1 + 10d$ получаваме системата $\left|\begin{array}{l} a_1 + 7d = -5 \\ a_1 + 10d = 25 \end{array}\right.$. След изваждане получаваме $3d = 30$, откъдето $d = 10$ и тогава $a_1 = -75$.

5. Ако $d > 0$, имаме $a_n = a_{n-1} + d > a_{n-1}$ и следователно редицата е растяща.
Ако $d < 0$, имаме $a_n = a_{n-1} + d < a_{n-1}$ и следователно редицата е намаляваща.

6. Броят на задачите през всеки от дните образуват аритметична прогресия с първи член $a_1 = 1$ и разлика $d = 2$. Тогава $a_{12} = a_1 + 11d = 1 + 11.2 = 23$.

7. Да разгледаме два последователни члена на тази редица: $a_n = x.n + y$ и $a_{n+1} = x.(n + 1) + y$. За тяхната разлика имаме $a_{n+1} - a_n = x.(n + 1) + y - x.n - y = x$. Това означава, че разликата на всеки два последователни члена на редицата е равна на x, т.е. редицата е аритметична прогресия.

15. АРИТМЕТИЧНА ПРОГРЕСИЯ. ФОРМУЛА ЗА ОБЩИЯ ЧЛЕН НА АРИТМЕТИЧНА ПРОГРЕСИЯ. УПРАЖНЕНИЕ

1. а) $a_5 = 25$, $a_{10} = 55$, $a_{34} = 199$; **б)** $a_5 = -14$, $a_{10} = -29$, $a_{34} = -101$; **в)** $a_5 = 9{,}5$; $a_{10} = 22$; $a_{34} = 82$;

г) $a_5 = 2$, $a_{10} = \frac{11}{3}$, $a_{34} = \frac{35}{3}$.

2. а) Тъй като $a_3 - a_2 = d$, то $d = 7$ и тогава $a_1 = a_2 - d = 1$;

б) Тъй като $a_{10} - a_7 = 3d$, то $d = -0{,}75$ и тогава $a_1 = a_7 - 6d = 7{,}75$;

в) Тъй като $a_{22} - a_{13} = 9d$, то $d = -9$ и тогава $a_1 = a_{13} - 12d = 182$;

г) Тъй като $a_{89} - a_{56} = 33d$, то $d = 5$ и тогава $a_1 = a_{56} - 55d = -344$.

3. а) Тъй като $6 = a_{31} - a_{25} = 6d$ то $d = 1$. Сега от $50 = a_{23} + a_{27} = 2a_1 + 48d$ получаваме $a_1 = 1$;

б) Тъй като $-193 = a_{100} + a_{101} = 2a_1 + 199d$ и $-157 = a_{77} + a_{88} = 2a_1 + 163d$, след изваждане получаваме $-36 = 36d$, т.е. $d = -1$. От първото уравнение намираме $a_1 = 3$.

4. От $8d = a_{10} - a_2 = -16$ получаваме $d = -2$, откъдето $a_1 = a_2 - d = 10$. Търсим n, за което $a_n = a_1 + (n - 1)d = 10 + (n - 1)(-2) = -120$. От това равенство намираме $n = 66$.

5. Броят на произведените през всеки месец автомобили образува аритметична прогресия с първи член $a_1 = 1000$ и $a_{12} = 1550$. Тогава $a_{12} - a_1 = 550 = 11d$, откъдето $d = 50$.

6. Тъй като $6d = a_7 - a_1 = 18$, то $d = 3$ и останалите членове са $-2, 1, 4, 7, 10$.

7. От $a_n + a_{n+1} = 2a_1 + (2n-1)d = 1{,}2 + (2n-1).0{,}5 = 11{,}7$ получаваме $n = 11$.

8. От $24 = a_1 + a_2 + a_4 + a_5 = 4a_1 + 8d = 4(a_1 + 2d) = 4a_3$ следва, че $a_3 = 6$.

16. СВОЙСТВА НА АРИТМЕТИЧНАТА ПРОГРЕСИЯ

1. а) От $2x = 3 + 5$ намираме $x = 4$;

б) От $2(3x) = 2x + 8$ намираме $x = 2$;

в) От $2.7 = (x - 2) + (x + 6)$ намираме $x = 5$;

г) От $2.(-1) = 2x^2 + 4x$ намираме $x^2 + 2x + 1 = 0$, т.е. $x = -1$;

д) От $2.11 = 6 + x^2$ намираме $x^2 = 16$, т.е. $x = 4$ или $x = -4$;

е) От $2.5 = x^3 + x$ получаваме $x^3 + x - 10 = 0$. Тъй като $x^3 + x - 10 = (x-2)(x^2 + 2x + 5)$, то $x = 2$ е единственото решение.

2. а) Тъй като $a_1 = 3$ и $a_4 = -9$, то $3d = a_4 - a_1 = -12$, откъдето $d = -4$. Следователно $x = 3 + (-4) = -1$ и $y = -1 + (-4) = -5$;

б) От $2(x + 2) = x + y$ и $2y = (x + 2) + 2x$ получаваме $x = y - 4$ и $3x + 2 = 2y$. Следователно $x = 6$ и $y = 10$;

в) От $2y = x + 2x$ и $4x = y + 5$ получаваме $3x = 2y$ и $4x = y + 5$. Следователно $x = 2$ и $y = 3$;

г) От $2(x - y) = (x + y) + (x + 3)$ и $2(x + 3) = (x - y) + 11$ получаваме $y = -1$ и $x = 5 - y$. Следователно $x = 6$ и $y = -1$.

3. а) От $a_7 + a_{11} = 2a_1 + 16d = 2(a_1 + 8d) = a_9$ получаваме $a_9 = -8$;

б) От $a_8 + a_{10} = 2a_1 + 16d = a_7 + a_{11}$ получаваме $a_8 + a_{10} = -8$;

в) $a_5 + a_6 + a_{12} + a_{13} = 4a_1 + 32d = 2(a_7 + a_{11}) = -16$.

4. $a_2 + a_3 + a_{11} + a_{12} = 4a_1 + 24d = 4(a_1 + 6d) = 4a_7 = 28$.

5. $a_{43} + a_{29} + a_{257} + a_{271} = 4a_1 + 596d = 2(2a_1 + 298d) = 2(a_{100} + a_{200}) = 42$.

6. От $2(-2) = x + y$ и $2(-x) = 18 + y - 6$ получаваме $x + y = -4$ и $2x + y = -12$. Следователно $x = -8$ и $y = 4$.

7. Тъй като $a_1 = -11$ и $a_7 = 19$, то $6d = a_7 - a_1 = 30$, т.е. $d = 5$. Числата са $-6, -1, 4, 9$ и 14.

8. Тъй като $2b = a + c$ и $2y = x + z$, то $2(b + y) = a + c + x + z = (a + x) + (c + z)$, което означава, че $a + x$, $b + y$ и $c + z$ образуват аритметична прогресия.

9. От $2(x + 1) = x^3 + 20 + x^2 - 6$ получаваме уравнението $x^3 + x^2 - 2x + 12 = 0$.

Тъй като $x^3 + x^2 - 2x + 12 = (x + 3)(x^2 - 2x + 4)$, единственото решение е $x = -3$.

17. ФОРМУЛА ЗА СБОРА НА ПЪРВИТЕ n ЧЛЕНА НА АРИТМЕТИЧНА ПРОГРЕСИЯ

1. а) $S_9=\frac{a_1+a_9}{2}.9=81$; б) $S_{24}=\frac{a_1+a_{24}}{2}.24=-624$; в) $S_{10}=\frac{2a_1+9d}{2}.10=-8,5$; г) $S_{23}=\frac{2a_1+22d}{2}.23=69$.

2. От $S_n=\frac{2a_1+(n-1)d}{2}.n$ изразяваме $a_1=\frac{2S_n-n(n-1)d}{2n}$;

а) $a_1=\frac{-68-17.16.2}{2.17}=-18$; б) $a_1=\frac{192-6.5.(-1)}{2.6}=18,5$; в) $a_1=\frac{260-39.38.\left(\frac{1}{3}\right)}{2.39}=-3$;

г) $a_1=\frac{150-25.24.4}{2.25}=-93$.

3. От $S_n=\frac{2a_1+(n-1)d}{2}.n$ изразяваме $d=\frac{2S_n-2na_1}{n(n-1)}$.

а) $d=\frac{72-2.8.1}{8.7}=1$; б) $d=\frac{100-20}{4.3}=\frac{20}{3}$; в) $d=\frac{-63-18}{9.8}=-1$; г) $d=\frac{162}{9.8}=2,25$.

4. От $S_n=\frac{2a_1+(n-1)d}{2}.n$ получаваме $dn^2+(2a_1-d)n-2S_n=0$. Положителните корени на това квадратно уравнение са решения на задачата.
а) $-n^2+15n-56=0$ с корени $n=7$ и $n=8$; б) $8n^2-14n-204=0$ с положителен корен $n=6$;
в) $4n^2-4n-440=0$ с положителен корен $n=11$; г) $\frac{5}{6}n^2+\frac{1}{2}n-72=0$ с положителен корен $n=9$.

18. ФОРМУЛА ЗА СБОРА НА ПЪРВИТЕ n ЧЛЕНА НА АРИТМЕТИЧНА ПРОГРЕСИЯ. УПРАЖНЕНИЕ

1. а) $S_8=\frac{2a_1+7d}{2}.8=52$; б) $S_{13}=\frac{2a_1+12d}{2}.13=247$;
в) $S_{22}=\frac{2a_1+21d}{2}.22=-385$; г) $S_{17}=\frac{2a_1+16d}{2}.17=391$.

2. а) $a_1=11$, $d=3$ и от $a_n=11+(n-1).(-3)=-16$ намираме $n=10$. От тук $S_{10}=\frac{11+(-16)}{2}.10=-25$;
б) $a_1=-72$, $d=11$ и от $a_n=-72+(n-1).11=5$ намираме $n=8$. От тук $S_8=\frac{-72+5}{2}.8=-268$.

3. От $S_n=\frac{2a_1+(n-1)d}{2}.n$ получаваме $dn^2+(2a_1-d)n-2S_n=0$. Положителните корени на това квадратно уравнение са решения на задачата.
а) $5n^2-12n-224=0$ с положителен корен $n=8$; б) $\frac{1}{4}n^2+\frac{3}{4}n-52=0$ с положителен корен $n=13$.

4. От $S_n=\frac{2a_1+(n-1)d}{2}.n$ изразяваме $a_1=\frac{2S_n-n(n-1)d}{2n}$.

а) $a_1=\frac{-10.9.2}{2.10}=-9$; б) $a_1=\frac{-42-21.20.2,4}{2.21}=-25$.

5. От $S_n=\frac{2a_1+(n-1)d}{2}.n$ изразяваме $d=\frac{2S_n-2na_1}{n(n-1)}$. а) $d=\frac{72}{9.8}=1$; б) $d=\frac{-62-2.31.14}{31.30}=-1$

6. а) От $15=S_5=\frac{a_1+a_5}{2}.5=\frac{-2+a_5}{2}.5$ намираме $a_5=8$;

б) От $7 = S_{14} = \frac{a_1 + a_{14}}{2}.14 = \frac{15 + a_{14}}{2}.14$ намираме $a_{14} = -14$.

7. От $49 = S_7 = \frac{a_1 + a_7}{2}.7$ намираме $a_1 + a_7 = 14$ и понеже $2a_4 = a_1 + a_7$, то $a_4 = 7$.

8. От $77 = S_{11} = \frac{2(-3)+10d}{2}.11$ намираме $d = 2$ и следователно $a_5 = -3 + 4.2 = 5$.

9. а) Тъй като $S_5 = S_6$, то $a_6 = 0$ и следователно $0 = 18 + 5d$, т.е. $d = -3,6$;
б) Тъй като $S_{10} = S_{13}$, то $a_{11} + a_{12} + a_{13} = 0$ и следователно $0 = 3a_1 + 33d$, $= 3a_1 + 33(-2)$, т.е. $a_1 = 22$.

10. От упътването следва, че $1 + 3 + 5 + ... + 2k - 1 = \frac{1 + (2k-1)}{2}.k = \frac{2k}{2}.k = k^2$.

19. ГЕОМЕТРИЧНА ПРОГРЕСИЯ. ФОРМУЛА ЗА ОБЩИЯ ЧЛЕН НА ГЕОМЕТРИЧНА ПРОГРЕСИЯ

1. а) $a_n = (-2).3^{n-1}$; б) $a_n = 7.(-7)^{n-1}$; в) $a_n = \frac{5}{2}(-2)^{n-1}$; г) $a_n = 2,5.10^{n-1}$.

2. а) $a_3 = 2^2 = 4$, $a_{11} = 2^{10} = 1024$, $a_{13} = 2^{12} = 4096$; б) $a_3 = 27$, $a_{11} = 243$, $a_{13} = \frac{1}{2187}$. **3.** а) $a_1 = -\frac{1}{4}$; б) $q = 2$.

4. а) От $q^5 = \frac{a_8}{a_3} = 243 = 3^5$ получаваме $q = 3$ и следователно $a_1 = \frac{1}{3}$;

б) От $q^3 = \frac{a_5}{a_2} = -\frac{1}{8}$ получаваме $q = -\frac{1}{2}$ и следователно $a_1 = 80$. **5.** $a_8 = 2^7 = 128$.

6. От $\frac{a_n}{a_{n-1}} = \frac{3^n}{3^{n-1}} = 3$ следва, че $a_n = 3a_{n-1}$ и редицата е геометрична прогресия с първи член $a_1 = 3^1 = 3$.

20. ГЕОМЕТРИЧНА ПРОГРЕСИЯ. ФОРМУЛА ЗА ОБЩИЯ ЧЛЕН НА ГЕОМЕТРИЧНА ПРОГРЕСИЯ. УПРАЖНЕНИЕ

1. а) $a_2 = 7.2 = 14$, $a_3 = 7.2^2 = 28$, $a_4 = 7.2^3 = 56$; б) $a_2 = -2.4 = -8$, $a_3 = -2.16 = -32$, $a_4 = -2.64 = -132$;
в) $a_2 = 0,5.6 = 3$, $a_3 = 0,5.6^2 = 18$, $a_4 = 0,5.6^3 = 108$; г) $a_2 = -1$, $a_3 = 3$, $a_4 = -9$.

2. а) $q = \frac{a_3}{a_2} = 3$ и $a_1 = \frac{a_2}{q} = 5$; б) $q = \frac{a_5}{a_4} = -2$ и $a_1 = \frac{a_4}{q^3} = -4$; в) $q^3 = \frac{a_6}{a_3} = -27$, т.е. $q = -3$ и $a_1 = \frac{a_3}{q^2} = -\frac{2}{9}$;

г) $q^4 = \frac{a_{12}}{a_8} = 10000$, т.е. $q = \pm 10$ и $a_1 = \frac{a_8}{q^7} = \pm\frac{1}{10^7}$.

3. а) Решаваме системата $\begin{vmatrix} a_1 + a_1 q = \frac{4}{3} \\ a_1 q + a_1 q^2 = 4 \end{vmatrix}$ с разделяне на двете уравнения и получаваме $a_1 = \frac{1}{3}$ и $q = 3$;

б) Решаваме системата $\begin{vmatrix} a_1 q^5 - a_1 q^3 = 24 \\ a_1 q^3 + a_1 q^4 = 24 \end{vmatrix}$ с разделяне на двете уравнения и получаваме $a_1 = 1$ и $q = 2$.

4. От $q^3 = \frac{a_5}{a_2} = -8$ следва, че $q = -2$ и $a_1 = -\frac{1}{8}$. Сега от $2^{10} = 1024 = a_n = \left(-\frac{1}{8}\right)(-2)^{n-1} = (-2)^{n-4}$ следва, че $n = 14$.

5. От $q^5 = \frac{a_6}{a_1} = 243$ следва, че $q = 3$ и $a_2 = 6$, $a_3 = 18$, $a_4 = 54$, $a_5 = 162$.

6. От $5.2^{n-1} + 5.2^{n-2} = 240$ получаваме $3.2^{n-1} = 48$, откъдето $n = 5$.

7. От $121 = a_1.a_5 = a_1^2.q^4 = \left(a.q^2\right)^2 = a_3^2$ следва, че $a_3 = 11$.

8. От $a + b + c = 13$, $abc = 27$ и $b^2 = ac$ получаваме $b^3 = 27$. Следователно $b = 3$ и от $a + c = 10$ и $ac = 9$ намираме $a = 1$, $c = 9$ или $a = 9$, $c = 1$.

21. СВОЙСТВА НА ГЕОМЕТРИЧНАТА ПРОГРЕСИЯ

1. а) От $x^2 = 4x$ получаваме $x = 4$;
б) От $(10 + x)^2 = (x - 2).(-27)$ получаваме $x^2 + 47x + 46 = 0$, откъдето $x = -1$ или $x = -46$;
в) От $9x^2 = 12(x + 1)$ получаваме $3x^2 - 4x - 4 = 0$, откъдето $x = 2$ или $x = -\frac{2}{3}$;
г) От $(-1)^2 = 2x^2$ получаваме $x = \pm\frac{\sqrt{2}}{2}$;
д) От $(x + 1)^2 = x\,(x + 3)$ получаваме $x = 1$;
е) От $(5x)^2 = x^4$ получаваме $x = \pm 5$.

2. а) Тъй като $q^3 = \frac{a_4}{a_1} = 8$, то $q = 2$ и следователно $x = 6$, $y = 12$;
б) Решаваме системата $\begin{vmatrix} (x+2)^2 = xy \\ y^2 = 8x(x+2) \end{vmatrix}$ чрез повдигане на първото уравнение на втора степен и заместваме в $y^2 = 8x(x + 2)$. Получаваме $x + 2 = 2x$, откъдето $x = 2$, $y = 8$;
в) От второто уравнение на системата $\begin{vmatrix} y^2 = 2x^2 \\ 4x^2 = x^2 y \end{vmatrix}$ получаваме $y = 4$, след което от първото намираме $x = \pm 2\sqrt{2}$;
г) От второто уравнение на системата $\begin{vmatrix} x^2 y^2 = x^2(x+y) \\ x^4 = 4x^2 y^2 \end{vmatrix}$ получаваме $x = \pm 2y$ и след заместване в първото намираме $x = 6$, $y = 3$ или $x = 2$, $y = -1$.

3. а) От $8 = a_8 a_{10} = a_1^2.q^{16} = a_9^2$ следва, че $a_9 = \pm 2\sqrt{2}$; б) $a_7 a_{11} = a_8 a_{10} = 8$;
в) От $a_5 a_{13} = a_6 a_{12} = a_8 a_{10} = 8$ следва, че $a_5 a_6 a_{12} a_{13} = 64$.

4. Тъй като $a_4^2 = a_3 a_5$, то $a_2 a_3 a_5 a_6 = 49^2 = 2401$.

5. От $a_3 a_{27} = a_7 a_{23} = a_{10} a_{20} = 21$ следва, че $a_3 a_7 a_{23}\, a_{27} = 21^2 = 441$.

6. Тъй като $a_1 = 10$ и $a_9 = 810$, то $q^8 = \frac{a_9}{a_1} = 81$, откъдето $q = \pm\sqrt{3}$.

7. Тъй като $(by)^2 = b^2 y^2 = (ac)(xz) = (ax)(cz)$, то ax, by и cz образуват геометрична прогресия.

8. От $(x + y)^2 = x(x+y)^2$ следва, че $x = 1$, и от $2y^2 = x(x+y) = y + 1$ получаваме $y = 1$ или $y = -0{,}5$.

9. От $(x^2 + 2)^2 = (x + 1)(x^3 + x^2)$ получаваме $2x^3 - 3x^2 - 4 = 0$, т.е. $(x - 2)(\,2x^2 + x + 2) = 0$ или $x = 2$.

22. ФОРМУЛА ЗА СБОРА ОТ ПЪРВИТЕ *n* ЧЛЕНА НА ГЕОМЕТРИЧНА ПРОГРЕСИЯ

1. Със заместване във $S_n = a_1\dfrac{q^n-1}{q-1}$ получаваме: а) $S_{11}=2047$; б) $S_5=-242$; в) $S_4=\dfrac{624}{5}$; г) $S_7=\dfrac{301}{4}$.

2. От $a_1 = S_n\dfrac{q-1}{q^n-1}$ получаваме: а) $a_1=\dfrac{82}{7}$ б) $a_1=\dfrac{16}{3}$.

3. а) От $14=21\dfrac{q^2-1}{q-1}=21(q+1)$ намираме $q=-\dfrac{1}{3}$; б) От $60=4\dfrac{q^4-1}{q-1}=4(q^3+q^2+q+1)$ получаваме $q^3+q^2+q-14=0 \Leftrightarrow (q-2)(q^2+3q+7)=0$, т.е. $q=2$.

4. От $121=\dfrac{3^n-1}{3-1}$ намираме $3^n=243$, откъдето $n=5$.

5. От $\dfrac{7}{4}=\dfrac{S_3}{a_1}=\dfrac{q^3-1}{q-1}$ намираме $(q-1)(2q-1)(2q+3)=0$, т.е. $q=\dfrac{1}{2}$ или $q=-\dfrac{3}{2}$. Тогава $\dfrac{S_4}{S_5}=\dfrac{q^4-1}{q^5-1}=\dfrac{30}{31}$ или $-\dfrac{26}{55}$.

23. ФОРМУЛА ЗА СБОРА ОТ ПЪРВИТЕ *n* ЧЛЕНА НА ГЕОМЕТРИЧНА ПРОГРЕСИЯ. УПРАЖНЕНИЕ

1. Със заместване във $S_n = a_1\dfrac{q^n-1}{q-1}$ получаваме:

а) $S_3=15$; б) $S_4=-15$; в) $S_4=24$; г) $S_5=-427$; д) $S_6=-189$; е) $S_2=4$; ж) $S_7=3829$; з) $S_4=\dfrac{15}{32}$.

2. От $a_1 = S_n\dfrac{q-1}{q^n-1}$ получаваме: а) $a_1=3$; б) $a_1=8$.

3. а) От $a_1+a_1.q=3$ и $a_1+a_1.q+a_1.q^2=9$ след разделяне получаваме $(q+2)^2=0$, т.е. $q=-2$. Тогава $a_1=-3$ и $S_4=15$;

б) От $\dfrac{S_2}{S_3}=\dfrac{q^2-1}{q^3-1}=\dfrac{q+1}{q^2+q+1}=\dfrac{5}{21}$ получаваме $q=4$ или $q=-\dfrac{4}{5}$. Тогава $S_4=\dfrac{85}{2}$ или $S_4=\dfrac{41}{250}$.

4. а) От $a_1(1+q+q^2)=S_3$ следва $q^2+q-2=0$, откъдето $q=-2$ $(q\neq 1)$;

б) От $a_1(1+q+q^2+q^3)=S_4$ следва $q^3+q^2+q-14=0$, откъдето $(q-2)(q^2+3q+7)=0$ или $q=2$.

5. а) От $a_1(1-q^4)=2$ и $a_1(q^5-q)=8$ след разделяне получаваме $q=-4$. Тогава $a_1=-\dfrac{2}{255}$;

б) От $a_1(1+q-q^2)=-5$ и $a_1(q^3+q^4-q^5)=40$ след разделяне получаваме $q=-2$. Тогава $a_1=1$.

24. КОМБИНИРАНИ ЗАДАЧИ ОТ АРИТМЕТИЧНА И ГЕОМЕТРИЧНА ПРОГРЕСИЯ

1. От $a + b + c = 18$ и $a + c = 2b$ следва $b = 6$. Тогава $a + c = 12$ и $6^2 = a(c + 8)$, откъдето след заместване $c = 12 - a$ получаваме $a = 2$ или $a = 18$. Числата са 2, 6, 10 или 18, 6, –6.

2. След заместване на $y = 2x - 7$ в $(x - 1)^2 = 7(y + 5)$ получаваме $x^2 - 16x + 15 = 0$, т.е. $x = 1$ или $x = 15$, като само $x = 15$ дава решение $y = 23$.

3. Първото условие дава, че числата са a, $2a$, $4a$ и от второто условие следва $a + 4a = 2(2a + 3)$, т.е. $a = 6$. Числата са 6, 12, 24.

4. От $\frac{2.110+(n-1)11}{2}.n = 2\left(2^{10}-1\right)$ получаваме $11n^2 + 209n - 4092 = 0$ с корени $n_1 = 12$ и $n_2 < 0$.

25. ПРОСТА ЛИХВА. СЛОЖНА ЛИХВА

1. а) Увеличението е $\frac{p}{100}.K = \frac{1,5}{100}.55\,000 = 825$ лева; б) Увеличението е $\frac{p}{100}.K = \frac{2,5}{100}.7400 = 185$ лева.

2. От $1000 = \frac{p}{100}.25\,000$ намираме $p = 4$.

3. От $15\,450 = K\left(1+\frac{3}{100}\right)$ получаваме $K = 15\,000$ лева.

4. След първата година лихвата е 600 лева, след втората година е 612 лева и след третата година е 624,24 лева. Общо влогът е нараснал с 1836,24 лева.

5. От $1800 = \frac{3,8}{100}K$ намираме $K \approx 47\,368$ лева.

6. Тъй като $1,03^4 = 1,125508...$, то влогът ще нарасне с $\approx 12,6\%$.

7. От $25\,000.1,06^5 \approx 33\,455$ и $40\,000.1,04^4 \approx 46\,794$ следва, че лихвата от първия влог е по-голяма.

26. ПРАКТИЧЕСКИ ЗАДАЧИ, СВЪРЗАНИ С ЛИХВА

1. Сумата е станала $10\,000\left(1+\frac{4}{100}\right)^5 \approx 12\,167$ и следователно е нараснала с 2167 лева.

2. От първия влог лихвата е $32\,000\left(1+\frac{3,5}{100}\right)^6 - 32\,000 \approx 7336$ лева, а при втория – $43\,000\left(1+\frac{1,5}{100}\right)^7 - 43\,000 \approx 4723$ лева.

3. Погасителната вноска е $\frac{120\,000.1,08^{15}.0,8}{1,08^{15}-1} \approx 14\,020$ лева годишно. Общо ще се върне сума от $1420.15 = 210\,293$ лева.

4. Не! От първия влог се получава лихва от $3\%.30\,000 = 900$ лева. Погасителната вноска по заема е $\frac{8000.1,05^{10}.0,5}{1,05^{10}-1} \approx 1036$ лева.

27. ПРАКТИЧЕСКИ ЗАДАЧИ, СВЪРЗАНИ С ЛИХВА. УПРАЖНЕНИЕ

1. Лихвата по първият влог е $\frac{2,5}{100}.12\,000.5=1500$ лева, а лихвата по вторият е $\frac{2}{100}.11000.7=1540$.

2. Общо за телевизора са платени 30.60 = 1800 лева и тази сума е 120% от цената без оскъпяване. Следователно $\frac{120}{100}.x=1800$, откъдето x = 1500 лева.

3. Годишната вноска е равна на $\frac{55\,000.1,056^{15}.0,056}{1,056^{15}-1}\approx 5516$ лева, т.е. на месец приблизителната вноска е 460 лева. Доходът трябва да бъде 2300 + 460 = 2760 лева.

4. От $K.1{,}03^5 = 22\,000 + K$ намираме $K=\frac{22\,000}{\left(1,03^5-1\right)}\approx 138127$ лева.

28. ПРОГРЕСИИ. ТЕМА ЗА САМОКОНТРОЛ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
В	**А**	**А**	**Б**	**Г**	$q=2$	3238 лв. на година	0, 5, 12, 18

8. Нека $x,\ x+d,\ x+2d,\ x+3d$ са числата, образуващи аритметична прогресия. Тогава числата $x+3,\ x+d,\ x+2d,\ x+3d+6$ образуват геометрична прогресия.

От $(x+d)^2=(x+3)(x+2d)\ \Leftrightarrow\ \cancel{x^2+2xd}+d^2=\cancel{x^2+2xd}+3x+6d\ \Leftrightarrow\ d^2=3x+6d$

и $(x+2d)^2=(x+d)(x+3d+6)\ \Leftrightarrow\ \cancel{x^2+4xd}+4d^2=\cancel{x^2+4xd}+6x+3d^2+6d\ \Leftrightarrow\ d^2=6x+6d$

получаваме системата $\left|\begin{array}{l} d^2=3x+6d \\ d^2=6x+6d \end{array}\right.$, изваждаме почленно и намираме $x=0$. Тогава

$d^2=6d\ \Leftrightarrow\ d=0,\ d=6$, като равенствата $x=0,\ d=0$ са невъзможни, тъй като $3,\ 0,\ 0,\ 6$ не могат да са членове на геометрична прогресия. При $x=0$ и $d=6$ получаваме, че дадените числа са $0,\ 6,\ 12,\ 18$.

30. ЦЕНТРАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ – МОДА, МЕДИАНА И СРЕДНОАРИТМЕТИЧНО

1. а) Мода: 1, медиана: 1, средноаритметично: 3; **б)** мода: 18, медиана: 23, средноаритметично: 35; **в)** мода: 11, медиана: 7, средноаритметично: $\frac{28}{5}$; **г)** мода: 5,50, медиана: 5,50, средноаритметично: 5,35.

2. Средноаритметично: 5,31; мода: 5,40; допълнителната оценка: 5,85. **3.** x = 4,2 и y = 5.

4.	средноаритметично	медиана
Плевен	102 214	102 550
София	1 223 207	1 224 787

1.

31. ЦЕНТРАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ. УПРАЖНЕНИЕ

1. а) Мода: няма, медиана: 7,15; **б)** Мода: $-\frac{1}{2}$, медиана: $\frac{1}{2}$. квартили: $-\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, 3$, мода: $-\frac{1}{2}$.

2. Мода: 950, медиана: 950, средноаритметично: 948,(3).

3. Средноаритметичното се увеличава с 10; модата се увеличава с 10; медианата се увеличава с 10.

4. $\boldsymbol{a} = 7$, $b = 4$.

32. СТАТИСТИКА И ОБРАБОТКА НА ДАННИ. ТЕМА ЗА САМОКОНТРОЛ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Б	А	Б	В	Г	20	5,70	$a = 7$

8. Даденият ред е $11, -5, 25, -22, a, 17, 9$ и $s = \frac{11-5+25-22+a+17+9}{7} = \frac{a+35}{7}$ е средното му аритметично. Числата, подредени по големина, са $-22, -5, 9, 11, 17, 25$, от което следва, че медианата m може да бъде едно от числата 9, 11 или a. По условие $m+s=15 \Leftrightarrow m = 15 - \frac{a+35}{7} = \frac{70-a}{7}$. Ако $m=9$ (тогава $a \leq 9$) и от $\frac{70-a}{7} = 9$ намираме $a = 7$. Ако $m = 11$ (тогава $a \geq 11$) и от $\frac{70-a}{7} = 11$ определяме $a = -7$, което е невъзможно. Ако $m = a$ (тогава $7 \leq a \leq 11$) от $\frac{70-a}{7} = a$ пресмятаме $8a = 70$ и $a = \frac{70}{9} \notin [9; 11]$. Следователно единствената възможна стойност е $a = 7$.

33. ТРИГОНОМЕТРИЧНИТЕ ФУНКЦИИ СИНУС, КОСИНУС, ТАНГЕНС И КОТАНГЕНС ЗА ЪГЛИ В ИНТЕРВАЛА [0°; 180°]

1. а) не; б) не; в) да; г) да; д) не; е) да; ж) да; з) да.

2. а) 1; б) 0.

34. ОСНОВНИ ТРИГОНОМЕТРИЧНИ ТЪЖДЕСТВА ЗА ЪГЛИ В ИНТЕРВАЛА [0°; 180°]

1. а) Тъй като $\text{tg}\alpha < 0$, то $\alpha \in (90°; 180°)$. От $\dfrac{\sin\alpha}{\cos\alpha} = -2$ определяме $\sin\alpha = -2\cos\alpha$ и заместваме в основното тригонометрично тъждество:

$$\sin^2\alpha + \cos^2\alpha = 1 \Leftrightarrow 4\cos^2\alpha + \cos^2\alpha = 1 \Leftrightarrow 5\cos^2\alpha = 1 \Leftrightarrow \cos^2\alpha = \frac{1}{5}.$$

Тогава $\cos\alpha = -\dfrac{1}{\sqrt{5}} = -\dfrac{\sqrt{5}}{5}$ и $\sin\alpha = \dfrac{2}{\sqrt{5}} = \dfrac{2\sqrt{5}}{5}$.

б) Тъй като $\cos\alpha < 0$, то $\alpha \in (90°; 180°)$.

От $\sin^2\alpha + \cos^2\alpha = 1 \Leftrightarrow \sin^2\alpha = 1 - \cos^2\alpha = 1 - \dfrac{4}{9} = \dfrac{5}{9} \Leftrightarrow \sin\alpha = \pm\dfrac{\sqrt{5}}{3}$ и $\alpha \in (90°; 180°)$ следва, че $\cos\alpha > 0$ и $\sin\alpha = \dfrac{\sqrt{5}}{3}$. Тогава $\text{tg}\,\alpha = \dfrac{\sin\alpha}{\cos\alpha} = -\dfrac{\sqrt{5}}{2}$.

2. а) При $\alpha \neq 90°$: $1 + \text{tg}^2\alpha = 1 + \dfrac{\sin^2\alpha}{\cos^2\alpha} = \dfrac{\cos^2\alpha + \sin^2\alpha}{\cos^2\alpha} = \dfrac{1}{\cos^2\alpha}$.

б) При $\alpha \neq 0°, 180°$: $1 + \text{cotg}^2\alpha = 1 + \dfrac{\cos^2\alpha}{\sin^2\alpha} = \dfrac{\sin^2\alpha + \cos^2\alpha}{\sin^2\alpha} = \dfrac{1}{\sin^2\alpha}$.

35. ОСНОВНИ ТРИГОНОМЕТРИЧНИ ТЪЖДЕСТВА ЗА ЪГЛИ В ИНТЕРВАЛА [0°; 180°]. УПРАЖНЕНИЕ

1. $\text{tg}\alpha.\text{cotg}(180° - \alpha) - \dfrac{\sin(90° - \alpha).\text{tg}^2\alpha}{1 + \cos\alpha} = \text{tg}\alpha.(-\text{cotg}\,\alpha) - \dfrac{\cancel{\cos\alpha}.\sin^2\alpha}{(1 + \cos\alpha)\cos^{\cancel{2}}\alpha} =$

$$= -1 - \frac{\sin^2\alpha}{(1 + \cos\alpha)\cos\alpha} = \frac{-\cos\alpha - \cos^2\alpha - \sin^2\alpha}{(1 + \cos\alpha)\cos\alpha} = \frac{-\cancel{(1 + \cos\alpha)}}{\cancel{(1 + \cos\alpha)}\cos\alpha} = \frac{1}{-\cos\alpha} = \frac{1}{\cos(180° - \alpha)}$$

2. $A = \dfrac{\sin^3\alpha - \cos^3(180° - \alpha)}{\sin\alpha + \sin(90° - \alpha)} = \dfrac{\sin^3\alpha + \cos^3\alpha}{\sin\alpha + \cos\alpha} =$

$$= \frac{\cancel{(\sin\alpha + \cos\alpha)}(\sin^2\alpha - \sin\alpha.\cos\alpha + \cos^2\alpha)}{\cancel{\sin\alpha + \cos\alpha}} = \sin^2\alpha + \cos^2\alpha - \sin\alpha.\cos\alpha = 1 - \sin\alpha.\cos\alpha$$

3. а) $B = \dfrac{2\sqrt{6}}{25}$; б) $B = -\dfrac{2\sqrt{6}}{25}$; в) $B = \dfrac{2}{5}$;

г) Тъй като $\text{tg}\alpha < 0$, то $\alpha \in (90°; 180°)$. От $\dfrac{\sin\alpha}{\cos\alpha} = -2$ определяме $\sin\alpha = -2\cos\alpha$ и заместваме в основното тригонометрично тъждество: $\sin^2\alpha + \cos^2\alpha = 1 \Leftrightarrow 4\cos^2\alpha + \cos^2\alpha = 1 \Leftrightarrow 5\cos^2\alpha = 1 \Leftrightarrow \cos^2\alpha = \dfrac{1}{5}$.

Тогава $\cos\alpha = -\dfrac{1}{\sqrt{5}}$, $\sin\alpha = \dfrac{2}{\sqrt{5}}$ и $B = \sin\alpha.\cos\alpha = \dfrac{2}{\sqrt{5}}.\left(-\dfrac{1}{\sqrt{5}}\right) = -\dfrac{2}{5}$.

36. ТАБЛИЦА ЗА СТОЙНОСТИТЕ НА ТРИГОНОМЕТРИЧНИТЕ ФУНКЦИИ ОТ НЯКОИ СПЕЦИАЛНИ ЪГЛИ В ИНТЕРВАЛА [0°; 180°]

1. От това, че хипотенузата е два пъти по-голяма от един от катетите следва, че ъгълът срещу този катет е 30°, а срещу другия катет – 60°. Мерките на външните ъгли на триъгълника са 150°, 120° и 90° и $\cos 150° = -\frac{\sqrt{3}}{2}$, $\cos 120° = -\frac{1}{2}$ и $\cos 90° = 0$.

2. При $\sphericalangle C = 30°$, то $\sphericalangle A = \sphericalangle B = 75°$, а ако $\sphericalangle C = 150°$, то $\sphericalangle A = \sphericalangle B = 15°$.

3. а) От $\cos 130° = \cos(180° - 50°) = -\cos 50°$ следва, че $\sin^2 50° + \cos^2 130° = \sin^2 50° + \cos^2 50° = 1$.

Тогава $A = \dfrac{4\sin 120°.\cos 135°}{\sin^2 50° + \cos^2 130°} = \dfrac{4.\frac{\sqrt{3}}{2}.\left(-\frac{\sqrt{2}}{2}\right)}{1} = -\sqrt{6}$.

б) От $\cos 170° = \cos(180° - 10°) = -\cos 10°$ следва, че $\cos 10° + \cos 170° = \cos 10° - \cos 10° = 0$.

Тогава $B = \dfrac{\sqrt{2} + \cos 10° + \cos 170°}{4\cos 120°.\sin 135°} = \dfrac{\sqrt{2} + 0}{4\left(-\frac{1}{2}\right)\frac{\sqrt{2}}{2}} = \dfrac{\sqrt{2}}{-\sqrt{2}} = -1$.

в) При $\alpha = 30°$ $C = \dfrac{\sqrt{\sin 3\alpha} - \sqrt{\sin 5\alpha}}{\sqrt{\cos 3\alpha} + \sqrt{-\cos 4\alpha}} = \dfrac{\sqrt{\sin 90°} - \sqrt{\sin 150°}}{\sqrt{\cos 90°} + \sqrt{-\cos 120°}} =$

$$= \frac{\sqrt{1} - \sqrt{\frac{1}{2}}}{\sqrt{0} + \sqrt{-\left(-\frac{1}{2}\right)}} = \frac{1 - \frac{\sqrt{2}}{2}}{\frac{\sqrt{2}}{2}} = \frac{2 - \sqrt{2}}{\sqrt{2}} = \frac{\sqrt{2}\left(\sqrt{2} - 1\right)}{\sqrt{2}} = \sqrt{2} - 1.$$

37. СИНУСОВА ТЕОРЕМА

1. От $\sphericalangle ACB = 120°$ и AL – ъглополовяща в равнобедрения ΔABC следва, че $\sphericalangle BAC = 30°$, $\sphericalangle LAC = 15°$ и $\sphericalangle ALC = 45°$.

Прилагаме синусовата теорема за ΔALC:

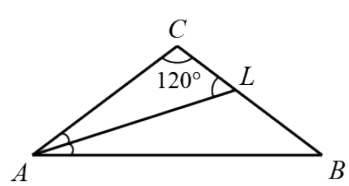

$$\frac{AL}{\sin\sphericalangle ACL} = \frac{AC}{\sin\sphericalangle ALC} \Leftrightarrow AL = \frac{AC.\sin 120°}{\sin 45°} = \frac{12.\frac{\sqrt{3}}{2}}{\frac{\sqrt{2}}{2}} = \frac{12\sqrt{3}}{\sqrt{2}} = 6\sqrt{6} \text{ cm}.$$

2. Нека в ΔABC $\sphericalangle A = 83°$, $\sphericalangle B = 37°$, а $R = 10\sqrt{3}$ cm е радиусът на описаната около триъгълника окръжност. Тогава $\sphericalangle C = 180° - (\sphericalangle A + \sphericalangle B) = 180° - (83° + 37°) = 60°$ е средният по-големина ъгъл, а AB е средната по големина страна.

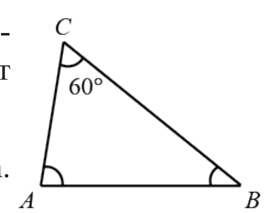

От синусовата теорема намираме: $AB = 2R\sin\sphericalangle C = 2.10\sqrt{3}.\sin 60° = 2.10\sqrt{3}.\frac{\sqrt{3}}{2} = 30$ cm.

3. Нека в остроъгълния ΔABC $\sphericalangle BAC = \alpha$, $0° < \alpha < 90°$.

От синусовата теорема намираме $\dfrac{BC}{\sin\alpha} = 2R \Leftrightarrow \sin\alpha = \dfrac{BC}{2R} = \dfrac{2\sqrt{3}}{2.2} = \dfrac{\sqrt{3}}{2}$ и $\alpha = 60°$.

4. Прилагаме синусовата теорема в ΔABC:

$\dfrac{AB}{\sin\sphericalangle C} = 2R \Leftrightarrow \sin\sphericalangle C = \dfrac{AB}{2R} = \dfrac{R}{2R} = \dfrac{1}{2}$. Тогава $\sphericalangle C = 30°$ или $\sphericalangle C = 150°$. Но по условие AB е най-голямата страна в триъгълника, от което следва, че $\sphericalangle C = 150°$.

38. РЕШАВАНЕ НА ПРОИЗВОЛЕН ТРИЪГЪЛНИК С ПОМОЩТА НА СИНУСОВАТА ТЕОРЕМА

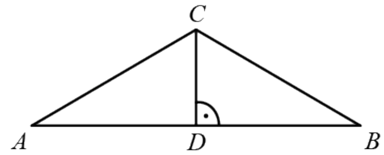

1. По условие $CD=\dfrac{1}{2}AC$. В правоъгълния ΔADC $\sin\sphericalangle A=\dfrac{CD}{AC}=\dfrac{1}{2}$.

Тогава $\sphericalangle A = 30° = \sphericalangle B$ и $\sphericalangle ACB = 120°$.

От синусовата теорема за ΔABC намираме $AC=BC=2R\sin 30°=2.2.\dfrac{1}{2}=2$ cm и

$AB=2R\sin 120°=2.2.\dfrac{\sqrt{3}}{2}=2\sqrt{3}$ cm.

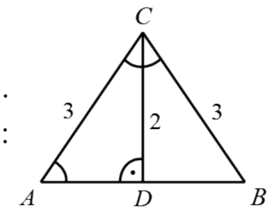

2. В правоъгълния ΔADC $\sin\sphericalangle A=\dfrac{CD}{AC}=\dfrac{2}{3}$, $AD^2 = AC^2 - CD^2 = 9 - 4 = 5$ и $AD=\sqrt{5}$.
Тогава $AB=2AD=2\sqrt{5}$ и от синусовата теорема за ΔABC намираме:
$\dfrac{BC}{\sin\sphericalangle A}=2R \Leftrightarrow R=\dfrac{3.3}{2.2}=\dfrac{9}{4}$ и $\dfrac{AB}{\sin\sphericalangle ACB}=2R \Leftrightarrow \sin\sphericalangle ACB=\dfrac{AB}{2R}=\dfrac{2\sqrt{5}.4}{2.9}=\dfrac{4\sqrt{5}}{9}$.

3. Нека R и R_1 са радиусите на описаните окръжности съответно около ΔABC и ΔAIB. Точката I е пресечна точка на ъглополовящите в ΔABC и $\sphericalangle AIB=90°+\dfrac{\sphericalangle C}{2}=90°+30°=120°$.

Тогава $\dfrac{AB}{\sin 60°}=2R \Leftrightarrow R=\dfrac{5}{2.\dfrac{\sqrt{3}}{2}}=\dfrac{5}{\sqrt{3}}=\dfrac{5\sqrt{3}}{3}$ cm и $\dfrac{AB}{\sin 120°}=2R_1 \Leftrightarrow R_1=\dfrac{5}{2.\dfrac{\sqrt{3}}{2}}=\dfrac{5\sqrt{3}}{3}$ cm.

39. РЕШАВАНЕ НА ПРОИЗВОЛЕН ТРИЪГЪЛНИК С ПОМОЩТА НА СИНУСОВАТА ТЕОРЕМА. УПРАЖНЕНИЕ

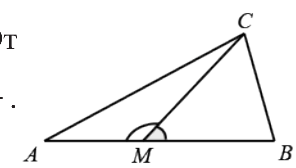

1. Нека $R=17\sqrt{2}$ cm е радиусът на описаната около ΔABC окръжност, а $\sphericalangle BAC = \alpha$. От тъждеството $\sin^2\alpha + \cos^2\alpha = 1$ намираме $\sin^2\alpha=1-\cos^2\alpha=1-\dfrac{16}{17}=\dfrac{1}{17}$ и $\sin\alpha=\dfrac{1}{\sqrt{17}}$.

От синусовата теорема следва, че $BC=2R\sin\alpha=2.17\sqrt{2}.\dfrac{1}{\sqrt{17}}=2\sqrt{34}$ cm.

2. От синусовата теорема за ΔBMC намираме $BC = 2R_{\Delta BMC}\sin\sphericalangle BMC = 2.10.0{,}6 = 12$ cm.
От $\sphericalangle AMC = 180° - \sphericalangle BMC$ следва, че $\sin\sphericalangle AMC = \sin\sphericalangle BMC = 0{,}6$.

Тогава в ΔAMC $AC = 2R_{\Delta AMC}\sin\sphericalangle AMC = 2.15.0{,}6 = 18$ cm.

3. От синусовата теорема намираме: $\dfrac{BC}{\sin 60°}=2R \Leftrightarrow BC=2R.\sin 60°=2.8\sqrt{3}.\dfrac{\sqrt{3}}{2}=24$ cm.

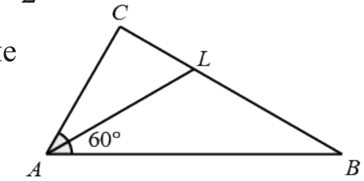

По условие $\dfrac{AC}{AB}=\dfrac{1}{2}$ и от $\dfrac{AC}{AB}=\dfrac{CL}{BL}$ (свойство на ъглополовящата AL) следва, че $\dfrac{CL}{BL}=\dfrac{1}{2}$ и $CL=\dfrac{1}{3}.24=8$ cm.

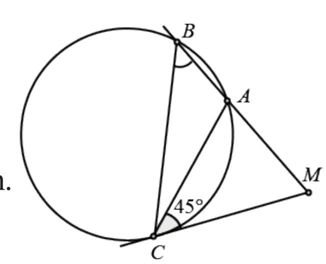

4. От $\sphericalangle MCA=\dfrac{1}{2}\overset{\frown}{AC}$ (периферен ъгъл) и $\sphericalangle ABC=\dfrac{1}{2}\overset{\frown}{AC}$ (вписан ъгъл) следва, че $\sphericalangle ABC = 45°$.

От синусовата теорема за ΔABC намираме: $\dfrac{AC}{\sin 45°}=2R \Leftrightarrow AC=2.10.\dfrac{\sqrt{2}}{2}=10\sqrt{2}$ cm.

5. Прилагаме синусовата теорема в ΔABC: $\dfrac{BC}{\sin\sphericalangle BAC}=d \iff \sin\sphericalangle BAC=\dfrac{BC}{d}=\dfrac{1}{\sqrt{2}}=\dfrac{\sqrt{2}}{2}$.

Тогава $\sphericalangle BAC = 45°$ или $\sphericalangle BAC = 135°$. Но по условие BC е най-голямата страна в триъгълника, от което следва, че $\sphericalangle BAC = 135°$.

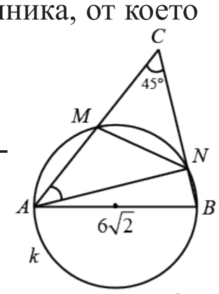

6. От $N \in k$ следва, че $\sphericalangle ANB = 90°$. Тогава в ΔANC $\sphericalangle NAC = 90° - \sphericalangle ACN = 45°$. От синусовата теорема за ΔAMN намираме:

$$MN = AB.\sin\sphericalangle MAN = 6\sqrt{2}.\sin 45° = 6\sqrt{2}.\frac{\sqrt{2}}{2} = 6 \text{ cm}.$$

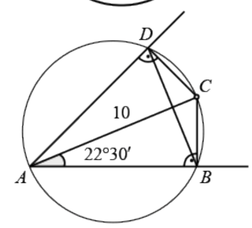

7. От $\sphericalangle ABC = \sphericalangle ADC = 90°$ следва, че точките A, B, C и D лежат на една окръжност с диаметър $AC = 10$ cm.

Тъй като точката C се намира на равни разстояния от правите AB и AD, то AC е ъглополовяща на $\sphericalangle BAD$.

Тогава $\sphericalangle BAD = 2\sphericalangle BAC = 45°$.

От синусовата теорема за ΔABD намираме: $BD = 2R\sin 45° = 10.\sin 45° = 10.\dfrac{\sqrt{2}}{2} = 5\sqrt{2}$ cm.

8. Ще докажем, че $\sphericalangle CAD = 30°$.

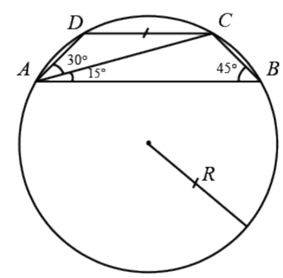

I начин. От $CD = R$ следва, че $\overset{\frown}{CD} = 60°$ и $\sphericalangle CAD = \dfrac{1}{2}<.\overset{\frown}{CD} = 30°$.

II начин. От синусовата теорема за ΔACD следва, че

$$\frac{CD}{\sin\sphericalangle CAD} = 2R \iff \sin\sphericalangle CAD = \frac{CD}{2R} = \frac{R}{2R} = \frac{1}{2} \text{ и } \sphericalangle CAD = 30°.$$

Тогава $\sphericalangle ABC = \sphericalangle BAD = 45°$ и прилагаме синусовата теорема за ΔABC:

$$\frac{AC}{\sin 45°} = 2R \iff AC = 2R\sin 45° = 2R.\frac{\sqrt{2}}{2} = R\sqrt{2}.$$

40. КОСИНУСОВА ТЕОРЕМА

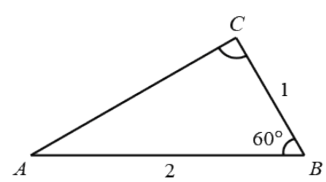

1. От косинусовата теорема за страната AC намираме:

$$AC^2 = AB^2 + BC^2 - 2AB.BC.\cos 60° = 4+1-2.2.1.\frac{1}{2} = 3 \text{ и } AC = \sqrt{3} \text{ cm}.$$

Мярката на $\sphericalangle C$ може да намерим от косинусовата теорема:

$$\cos\sphericalangle C = \frac{AC^2 + BC^2 - AB^2}{2AC.BC} = \frac{3+1-4}{2.\sqrt{3}.1} = 0 \text{ и } \sphericalangle C = 90°;$$

или от синусовата теорема:

$$\frac{AB}{\sin\sphericalangle C} = \frac{AC}{\sin\sphericalangle B} \iff \sin\sphericalangle C = \frac{AB.\sin\sphericalangle B}{AC} = \frac{2.\sqrt{3}}{\sqrt{3}.2} = 1 \text{ и } \sphericalangle C = 90°;$$

или от обратната теорема на Питагор:

от $AC^2 + BC^2 = AB^2$ следва, че $\sphericalangle C = 90°$.

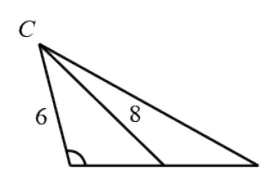

2. От косинусовата теорема в ΔAMC и ΔABC последователно намираме:

$$\cos\sphericalangle A = \frac{AM^2 + AC^2 - CM^2}{2AM.AC} = \frac{16+36-64}{2.4.6} = -\frac{1}{4};$$

$$BC^2 = AB^2 + AC^2 - 2AB.AC.\cos\sphericalangle A = 81+36+2.9.6.\frac{1}{4} = 144 \text{ и } BC = 12 \text{ cm}.$$

3. Нека $AB = x$. От косинусовата теорема за страната BC намираме:

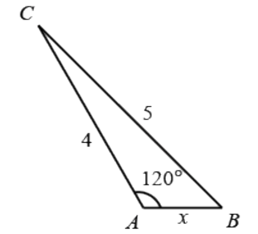

$$BC^2 = AB^2 + AC^2 - 2AB.AC.\cos 120° \Leftrightarrow 25 = x^2 + 16 - 2x.4.\left(-\frac{1}{2}\right) \Leftrightarrow$$
$$\Leftrightarrow x^2 + 4x - 9 = 0 \Leftrightarrow x_{1,2} = -2 \pm \sqrt{13}.$$

От $x > 0$ следва, че $AB = -2 + \sqrt{13} = \left(\sqrt{13} - 2\right)$ cm.

41. РЕШАВАНЕ НА ПРОИЗВОЛЕН ТРИЪГЪЛНИК С ПОМОЩТА НА КОСИНУСОВА ТЕОРЕМА

1. Означаваме $AC = x$ и прилагаме косинусовата теорема за страната BC:

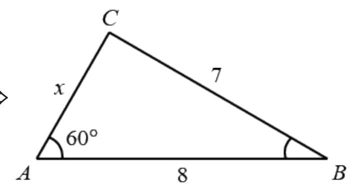

$$BC^2 = AB^2 + AC^2 - 2AB.AC.\cos 60° \Leftrightarrow \Leftrightarrow 49 = 64 + x^2 - 2.8x.\frac{1}{2} \Leftrightarrow x^2 - 8x + 15 = 0 \Leftrightarrow$$
$$\Leftrightarrow x_1 = 3,\ x_2 = 5.$$

При $x = 3$ ΔABC е тъпоъгълен (тогава $AB^2 > AC^2 + BC^2 \Leftrightarrow 64 > 9 + 49$), а при $x = 3$ триъгълникът е остроъгълен ($AB^2 < AC^2 + BC^2 \Leftrightarrow 64 < 25 + 49$).

Следователно $AC = 5$ cm.

2. Нека в ΔABC $AC = \sqrt{3}$, $BC = 1$ и $\sphericalangle C = 30°$. От косинусовата теорема получаваме

$AB^2 = BC^2 + AC^2 - 2BC.AC.\cos 30° = 1 + 3 - 2.1.\sqrt{3}.\frac{\sqrt{3}}{2} = 1$ и $AB = 1$. От $AB = BC = 1$ следва, че

$\sphericalangle A = \sphericalangle C = 30°$ и $\sphericalangle B = 120°$. Следователно ΔABC е равнобедрен и тъпоъгълен (отг. А).

3. *I начин*. Нека в ΔABC $AC = 10$ cm, $BC = 20$ cm, $\sphericalangle C = 60°$, а R е радиусът на описаната около триъгълника окръжност. Прилагаме последователно косинусовата и синусовата теорема за страната AB:

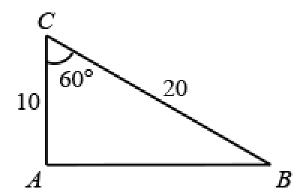

$$AB^2 = AC^2 + BC^2 - 2AC.BC.\cos 60° = 100 + 400 - 2.10.20.\frac{1}{2} = 300,$$

$$AB = \sqrt{300} = 10\sqrt{3} \text{ cm и } \frac{AB}{\sin \sphericalangle C} = 2R \Leftrightarrow R = \frac{AB}{2\sin 60°} = \frac{10\sqrt{3}}{2.\frac{\sqrt{3}}{2}} = 10 \text{ cm (отг. В).}$$

II начин. Нека M е средата на BC.

Тогава $CM = MB = 10$ cm, ΔAMC е равностранен ($AC = CM$ и $\sphericalangle C = 60°$) и $AM = 10$. В ΔABC AM е медиана и от $AM = \frac{1}{2}BC$ следва, че $\sphericalangle BAC = 90°$ и $R = \frac{BC}{2} = 10$ cm. (отг. В).

4. а) $c = 7$ cm; б) $c = 14$ cm; в) $c = \sqrt{5}$ cm; г) $c = 2\sqrt{5}$ cm.

5. а) $\alpha = 60°$; б) $\alpha = 90°$; в) $\alpha = 30°$; г) $\alpha = 45°$.

42. РЕШАВАНЕ НА ПРОИЗВОЛЕН ТРИЪГЪЛНИК С ПОМОЩТА НА КОСИНУСОВАТА ТЕОРЕМА. УПРАЖНЕНИЕ

1. Означаваме страните на триъгълника с $a = 2x - 2$, $b = 2x$, $c = 2x + 2$, където $x > 1$ е цяло число.

От неравенството на триъгълника $a + b > c$ намираме: $2x - 2 + 2x > 2x + 2 \Leftrightarrow x > 2$.

Като вземем предвид, че $a < b < c$, триъгълникът ще е тъпоъгълен тогава и само тогава, когато $a^2 + b^2 < c^2 \Leftrightarrow (2x - 2)^2 + 4x^2 < (2x + 2)^2 \Leftrightarrow x^2 - 2x + 1 + x^2 < x^2 + 2x + 1 \Leftrightarrow x^2 - 4x < 0$.

Решенията на последното неравенство са $0 < x < 4$.

Но от $x > 2$ следва, че търсеното число е от интервала $2 < x < 4$.

Единственото цяло число в този интервал е $x = 3$.

Страните на триъгълника са $a = 4$, $b = 6$, $c = 8$.

Най-големият ъгъл на този триъгълник е срещу най-голямата страна $c = 8$.

Следователно $\cos\sphericalangle C = \dfrac{AC^2 + BC^2 - AB^2}{2.AC.BC} = \dfrac{4^2 + 6^2 - 8^2}{2.4.6} = \dfrac{16+36-64}{4.12} = -\dfrac{1}{4}$.

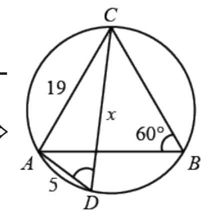

2. Нека $CD = x$. От $\sphericalangle ADC = \sphericalangle ABC = 60°$ (вписани ъгли) и косинусовата теорема за ΔADC намираме: $AC^2 = CD^2 + AD^2 - 2CD.AD.\cos 60° \Leftrightarrow 19^2 = x^2 + 5^2 - 2x.5.\dfrac{1}{2} \Leftrightarrow x^2 - 5x - 336 = 0 \Leftrightarrow$
$\Leftrightarrow x_1 = 21,\ x_2 = -16$.
Следователно $CD = 21$ cm (отг. В).

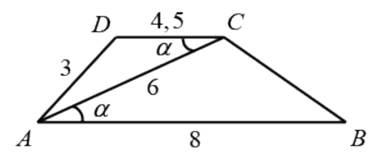

3. Да означим $\sphericalangle BAC = \sphericalangle ACD = \alpha$ (кръстни ъгли). От ΔACD намираме:

$$\cos\alpha = \frac{AC^2 + CD^2 - AD^2}{2AC.CD} = \frac{36 + 20,25 - 9}{2.6.4,5} = \frac{47,25}{54}.$$

Прилагаме косинусовата теорема за страната BC в ΔABC:

$$BC^2 = AB^2 + AC^2 - 2AB.AC.\cos\alpha = 64 + 36 - 2.8.6.\frac{47,25}{54} = 100 - \frac{756}{9} = \frac{144}{9} = 16,\ BC = 4 \text{ cm}.$$

Тогава $P_{ABCD} = AB + BC + CD + DA = 8 + 4 + 4,5 + 3 = 19,5$ cm.

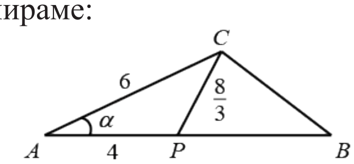

4. Нека $\sphericalangle A = \alpha$ и от косинусовата теорема за ΔAPC и ΔABC последователно намираме:

$$\cos\alpha = \frac{AP^2 + AC^2 - CP^2}{2AP.AC} = \frac{16 + 36 - \frac{64}{9}}{2.4.6} = \frac{101}{108};$$

$$BC^2 = AB^2 + AC^2 - 2AB.AC.\cos\alpha = 81 + 36 - 2.9.6.\frac{101}{108} = 117 - 106 = 16 \text{ и } BC = 4 \text{ cm}.$$

43. ФОРМУЛИ ЗА МЕДИАНИ НА ТРИЪГЪЛНИК. ФОРМУЛИ ЗА ЪГЛОПОЛОВЯЩИ НА ТРИЪГЪЛНИК

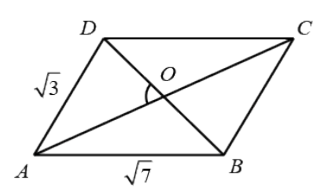

1. От $AC^2 + BD^2 = 2AB^2 + 2AC^2$ намираме

$AC^2 = 2.7 + 2.3 - 4 = 16$ и $AC = 4$ cm.

В ΔAOD със страни $AD = \sqrt{3}\,cm$, $AO = 2$ cm, $DO = 1$ cm. пресмятаме

$$\cos\sphericalangle AOD = \frac{AO^2 + DO^2 - AD^2}{2AO.DO} = \frac{4+1-3}{2.2.1} = \frac{1}{2} \text{ и следователно } \sphericalangle AOD = 60°.$$

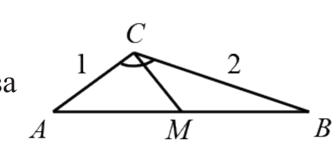

2. От косинусовата теорема в ΔABC намираме
$AB^2 = AC^2 + BC^2 - 2AC.BC.\cos 120° = 1 + 4 + 2.1.2.\dfrac{1}{2} = 7$ и $AB = \sqrt{7}$. Тогава за дължината на медианата CM получаваме:

$$4CM^2 = 2AC^2 + 2BC^2 - AB^2 = 2.1 + 2.4 - 7 = 3,\ CM^2 = \frac{3}{4} \text{ и } CM = \frac{\sqrt{3}}{2} \text{ cm}.$$

3. $m_a = 8,5\,\text{cm};\ m_b = 6,5\,\text{cm};\ m_c = \sqrt{85}\,\text{cm}$.

4. $l_a = 90\dfrac{\sqrt{14}}{11}$ cm; $l_b = 18\sqrt{2}$ cm; $l_c = 20$ cm .

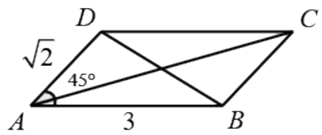

5. Прилагаме косинусовата теорема за ΔABD:

$BD^2 = AB^2 + AD^2 - 2AB.AD.\cos 45° = 9 + 2 - 2.3.\sqrt{2}.\dfrac{\sqrt{2}}{2} = 5$ и $BD = \sqrt{5}$ cm.

От равенството $AC^2 + BD^2 = 2AB^2 + 2AD^2$ намираме $AC^2 = 2.9 + 2.2 - 5 = 17$ и $AC = \sqrt{17}$ cm.

44. ФОРМУЛИ ЗА МЕДИАНИ НА ТРИЪГЪЛНИК. ФОРМУЛИ ЗА ЪГЛОПОЛОВЯЩИ НА ТРИЪГЪЛНИК. УПРАЖНЕНИЕ

1. Медиани: 17 cm; 13 cm; $2\sqrt{85}$ cm и ъглополовяща $\dfrac{48\sqrt{21}}{17}$ cm.

2. Страни: 13 cm; 19 cm и 22 cm и ъглополовяща $\dfrac{24}{35}\sqrt{429}$ cm.

3. а) От $(a + b)(a - b) = c(c - b) \Leftrightarrow a^2 - b^2 = c^2 - bc \Leftrightarrow a^2 = b^2 + c^2 - bc$

и от косинусова теорема за страната BC на ΔABC $a^2 = b^2 + c^2 - 2bc.\cos\sphericalangle A$ следва, че $\cos\sphericalangle A = \dfrac{1}{2}$ и $\sphericalangle A = 90°$.

б) Заместваме $a = 3\sqrt{3}$ и $b = 3$ в равенството $a^2 = b^2 + c^2 - bc$ и получаваме:

$27 = 9 + c^2 - 3c \Leftrightarrow c^2 - 3c - 18 = 0 \Leftrightarrow c_1 = 6,\ c_2 = -3$. Следователно $AB = 6$ cm.

За медианата CM към страната AB намираме:

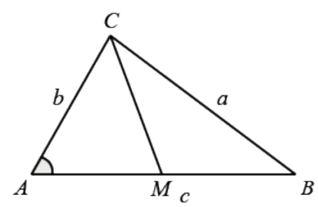

$CM = \dfrac{1}{2}\sqrt{2a^2 + 2b^2 - c^2} = \dfrac{1}{2}\sqrt{2.27 + 2.9 - 36} = \dfrac{1}{2}\sqrt{36} = \dfrac{6}{2} = 3$ cm.

4. $AC = 15$ cm; $l_b = \dfrac{8}{9}\sqrt{154}$ cm; $\cos\sphericalangle(m_b; l_b) \approx 0{,}99$.

45. ФОРМУЛИ ЗА ЛИЦЕ НА ТРИЪГЪЛНИК

1. а) $20\sqrt{3}$ cm^2; б) 54 cm^2; в) 6 cm^2.

2. а) $25\sqrt{3}$ cm^2; б) $12\sqrt{3}$ cm^2; в) $\dfrac{a^2\sqrt{3}}{4}$ cm^2.

3. а) $S = 10\sqrt{3}$ cm^2; $h_b = \dfrac{5\sqrt{3}}{2}$ cm; $r = \sqrt{3}$ cm; $R = \dfrac{7\sqrt{3}}{3}$ cm ;

б) $S = 84$ cm^2; $h_b = \dfrac{56}{15}$ cm; $r = 4$ cm; $R = \dfrac{65}{8}$ cm .

4. При $a = 5$, $b = 6$ и $c = 7$ пресмятаме $p = \dfrac{a+b+c}{2} = 9$ и

$S = \sqrt{p(p-a)(p-b)(p-c)} = \sqrt{9.4.3.2} = \sqrt{6^2.6} = 6\sqrt{6}$ cm^2. От $S = pr$ намираме $r = \dfrac{S}{p} = \dfrac{6\sqrt{6}}{9} = \dfrac{2\sqrt{6}}{3}$ cm.

Лицето на вписания в триъгълника кръг е $S_{\text{кръг}} = \pi r^2 = \pi\left(\dfrac{2\sqrt{6}}{3}\right)^2 = \dfrac{4.6\pi}{9} = \dfrac{8\pi}{3}$ cm^2

46. ФОРМУЛИ ЗА ЛИЦЕ НА ТРИЪГЪЛНИК. УПРАЖНЕНИЕ

1. При $a = 4$, $b = 5$ и $c = 7$ пресмятаме $p = \dfrac{a+b+c}{2} = 8$ cm и

$S = \sqrt{p(p-a)(p-b)(p-c)} = \sqrt{8.4.3.1} = \sqrt{4^2.6} = 4\sqrt{6}$ cm^2.

От $S = \dfrac{ah_a}{2} = \dfrac{bh_b}{2} = \dfrac{ch_c}{2}$ намираме $h_a = \dfrac{2S}{a} = \dfrac{2.4\sqrt{6}}{4} = 2\sqrt{6}$ cm, $h_b = \dfrac{2S}{b} = \dfrac{2.4\sqrt{6}}{5} = \dfrac{8\sqrt{6}}{5}$ cm и

$h_c = \dfrac{2S}{c} = \dfrac{2.4\sqrt{6}}{7} = \dfrac{8\sqrt{6}}{7}$ cm.

2. При $a = 5$, $b = 7$ и $c = 8$ пресмятаме $p = \dfrac{a+b+c}{2} = 10$ и

$S = \sqrt{p(p-a)(p-b)(p-c)} = \sqrt{10.5.3.2} = \sqrt{10^2.3} = 10\sqrt{3}$ cm^2.

От $S = \dfrac{abc}{4R}$ намираме $R = \dfrac{abc}{4S} = \dfrac{5.7.8}{4.10\sqrt{3}} = \dfrac{7}{\sqrt{3}} = \dfrac{7\sqrt{3}}{3}$ cm.

Дължината на описаната около триъгълника окръжност е $l = 2\pi R = 2\pi\dfrac{7\sqrt{3}}{3} = \dfrac{14\sqrt{3}\pi}{3}$ cm.

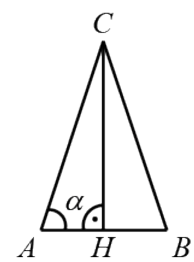

3. Построяваме височината CH и означаваме $\sphericalangle BAC = \alpha$.

От тъждеството $\sin^2\alpha + \cos^2\alpha = 1$ намираме $\sin^2\alpha = 1 - \cos^2\alpha = 1 - \dfrac{9}{25} = \dfrac{16}{25}$ и $\sin\alpha = \dfrac{4}{5}$.

I начин. Пресмятаме $\operatorname{tg}\alpha = \dfrac{\sin\alpha}{\cos\alpha} = \dfrac{4}{3}$ и от правоъгълния ΔAHC определяме

$CH = AH.\operatorname{tg}\alpha = 6.\dfrac{4}{3} = 8$ cm.

Тогава $S_{ABC} = \dfrac{AB.CH}{2} = \dfrac{12.8}{2} = 48$ cm^2 .

II начин. В правоъгълния ΔAHC $\dfrac{AH}{AC} = \cos\alpha \Leftrightarrow AC = \dfrac{AH}{\cos\alpha} = \dfrac{6.5}{3} = 10$ cm.

Тогава $S_{ABC} = \dfrac{1}{2}AB.AC.\sin\alpha = \dfrac{1}{2}.12.10.\dfrac{4}{5} = 48$ cm^2.

4. $C = \dfrac{14\sqrt{3}}{3}.\pi$.

47. РЕШАВАНЕ НА ТРИЪГЪЛНИК. ТЕМА ЗА САМОКОНТРОЛ

1	2	3	4	5	6	7	8
Б	Б	В	В	А	$A = \dfrac{4}{15}$	$CL = \dfrac{8}{3}$	$S = 54\sqrt{3}$

8. От $AC = 3CD = 18$ и $\sphericalangle ABC = 2\sphericalangle CAB$ следва, че $AD = 12$, $CD = 6$ и $AD = BD = 12$.

От $\dfrac{AB}{BC} = \dfrac{AD}{CD} = \dfrac{12}{6} = 2$ (BD е ъглополовяща) означаваме $BC = x$, $AB = 2x$, а от равенството

$BD^2 = AB.BC - AD.CD \Leftrightarrow 144 = 2x^2 - 12.6$ намираме $x^2 = 108$ и $x = 6\sqrt{3}$.

Лицето на ΔABC със страни $a=6\sqrt{3}$, $b=18$ и $c=12\sqrt{3}$ намираме по Хероновата формула: $p=9\sqrt{3}+9$ и

$$S=\sqrt{\left(9\sqrt{3}+9\right)\left(3\sqrt{3}+9\right)\left(9\sqrt{3}-9\right)\left(9-3\sqrt{3}\right)}=$$

$$=9.3\sqrt{\left(\sqrt{3}+1\right)\left(\sqrt{3}+3\right)\left(\sqrt{3}-1\right)\left(3-\sqrt{3}\right)}=9.3\sqrt{\left(\sqrt{3}+1\right)\left(\sqrt{3}-1\right)\left(3+\sqrt{3}\right)\left(3-\sqrt{3}\right)}=$$

$$=27\sqrt{\left[\left(\sqrt{3}\right)^2-1\right]\left[3^2-\left(\sqrt{3}\right)^2\right]}=27\sqrt{2.6}=54\sqrt{3}.$$

Забележка. Стойността на x може да получим и от равенството $\frac{BC}{AC}=\frac{CD}{BC}\Leftrightarrow\frac{x}{18}=\frac{6}{x}$, което следва от $\Delta BDC\sim\Delta ABC$.

48. АКСИОМИ ЗА ТОЧКИТЕ, ПРАВИТЕ И РАВНИНИТЕ В ПРОСТРАНСТВОТО. ВЗАИМНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ДВЕ ПРАВИ

1. Ако трите точки не лежат на една права, според една от аксиомите следва, че през тях минава точно една равнина.

Ако точките са от една права, то през тях (и през правата) могат да минат безброй равнини.

2. а) Точките трябва да лежат на една права. В противен случай може да мине точно една равнина (ако точно три от тези точки са от една права или са върхове на четириъгълник) или да не лежат в една равнина (ако са върхове на тетраедър).

б) Точките ще са в една равнина, ако точно три от тях лежат на една права, или ако четирите са върхове на четириъгълник.

3. През две точки могат да минат безброй равнини.

През три върха на куб може да мине единствена равнина, тъй като върховете не лежат на една права.

Тъй като всеки два околни ръба на пирамида се пресичат във върха на пирамидата, то през тях минава единствена равнина.

Отговор: (2) и (3).

4. а) Ако две прави лежат в една равнина, те са пресекателни или успоредни.

б) Ако правите нямат общи точки, то те са успоредни или кръстосани.

5. Щом правите са от една равнина, то те са пресекателни или успоредни.

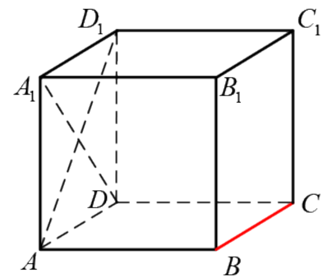

6. Правата BC пресича CC_1 в точка C и е успоредна на C_1C_1, тъй като от $BC\|AD$ и $AD\|A_1D_1$ следва, че $BC\|A_1D_1$.

Правата BC е кръстосана с правите AD_1 и AD_1, защото BC лежи в равнината $(ABCD)$, а AD_1 и AD_1 я пресичат в точки, нележащи на BC. Аналогично, BC е кръстосана с C_1D_1 тъй като BC лежи в равнината (BCC_1B_1), а C_1D_1 я пресича в точка $C_1\notin BC$.

49. ЪГЪЛ МЕЖДУ ДВЕ ПРАВИ В ПРОСТРАНСТВОТО

1. От условието следва, че a и b са кръстосани или пресекателни. Това означава, че $a \nparallel b$ и $\sphericalangle(a, b) \neq 0$.

2. Нека a, b и c са прави, за които $c \perp a$ и $a \| b$. От определението за ъгъл между две прави следва, че $\sphericalangle(c, b) = \sphericalangle(c, a) = 90°$ и $c \perp b$.

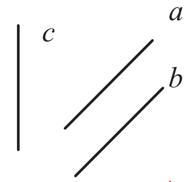

3. От $b \| AB$ следва, че $\sphericalangle(b, AB) = 0°$.

В правоъгълния ΔABC от $\operatorname{tg} \sphericalangle A = \dfrac{BC}{AC} = \sqrt{3}$ следва, че $\sphericalangle A = 60°$. Тогава $\sphericalangle B = 30°$.

От $b \| AB$ следва, че $\sphericalangle(b, AC) = \sphericalangle(AB, AC) = \sphericalangle A = 60°$ и $\sphericalangle(b, BC) = \sphericalangle(AB, BC) = \sphericalangle B = 30°$.

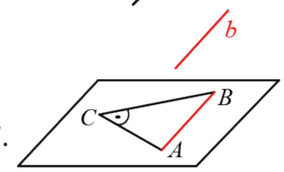

4. Построяваме височината CH ($H \in AB$) и от ΔAHC определяме $\cos \sphericalangle A = \dfrac{AH}{AC} = \dfrac{\sqrt{3}}{2}$ и $\sphericalangle A = 30°$.

Тогава $\sphericalangle ACB = 120°$ и от $b \| AC$ следва, че $\sphericalangle(b, AB) = \sphericalangle(AC, AB) = 30°$ и $\sphericalangle(b, BC) = \sphericalangle(AC, BC) = 60°$ (съседния ъгъл на $\sphericalangle ACB$).

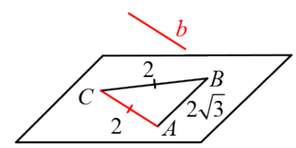

5. От $B_1C_1 \| BC$ следва, че $\sphericalangle(AC, B_1C_1) = \sphericalangle(AC, BC) = 45°$.

Като вземем предвид, че ръбовете BB_1, CC_1 и DD_1 са успоредни и равни, то BDD_1B_1 е успоредник и $BD \| B_1D_1$. Аналогично се доказва, че $BC_1 \| AD_1$.

Тогава $\sphericalangle(AC, B_1D_1) = \sphericalangle(AC, BD) = 90°$ и $\sphericalangle(AC, BC_1) = \sphericalangle(BC, AD_1) = 60°$, тъй като ΔACD_1 е равностранен (AC, AD_1 и CD_1 са диагонали в еднакви квадрати).

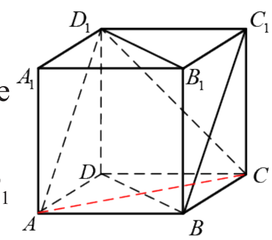

6. В ΔA_1BB_1 MN е средна отсечка и $MN \| A_1B$.

Тогава $\sphericalangle(MN, BC_1) = \sphericalangle(A_1B, BC_1) = \sphericalangle A_1BC_1$.

От $A_1B = BC_1 = A_1C_1$ (диагонали в еднаквите квадрати ABB_1A_1, BCC_1B_1 и $A_1B_1C_1D_1$) следва, че ΔA_1BC_1 е равностранен и $\sphericalangle A_1BC_1 = 60°$.

Следователно $\sphericalangle(MN, BC_1) = 60°$.

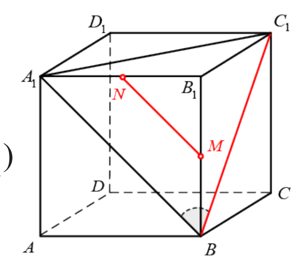

7*. Нека P е средата на AB.
Тогава PM и PN са средни отсечки съответно в ΔABD и ΔABC, $PM \| BD$, $PN \| AC$,

$PN = \dfrac{AC}{2}$, $PM = \dfrac{BD}{2}$, $\sphericalangle(AC, MN) = \sphericalangle(PN, MN) = \sphericalangle PNM$ и $\sphericalangle(AC, BD) = \sphericalangle(PN, PM) = \sphericalangle MPN$.

От $AC \perp BD$ и $AC = BD$ следва, че $\sphericalangle NPM = 90°$, $PN = PM$, ΔMPN е равнобедрен правоъгълен и $\sphericalangle PNM = 45°$.

Следователно $\sphericalangle(MN, AC) = 45°$.

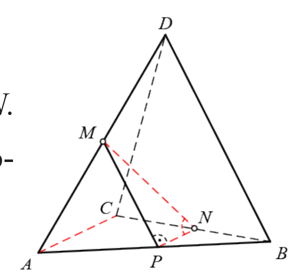

50. АКСИОМИ ЗА ТОЧКИТЕ, ПРАВИТЕ И РАВНИНИТЕ В ПРОСТРАНСТВОТО. ВЗАИМНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ДВЕ ПРАВИ. ЪГЪЛ МЕЖДУ ДВЕ ПРАВИ В ПРОСТРАНСТВОТО. УПРАЖНЕНИЕ

1. Правата m не може да е успоредна на a. Ако допуснем, че $m \| a$, от $m \| b$ ще следва, че $b \| a$, което противоречи на условието, че a и b са кръстосани.
Следователно правите a и m са пресекателни или кръстосани.

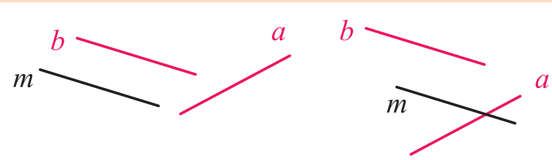

2. Точките M, N, P и Q лежат в една равнина, тъй като $MNPQ$ е успоредник (вж. задача 2 от урока) и твърденията от А) и Б) са неверни. Равенството $MN = NP$ от Г) е възможно само, ако $AC = BD$.

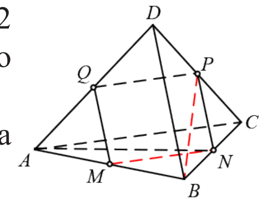

Правите AN и BP са кръстосани, тъй като AN е права от равнината (ABC), а BP пресича тази равнина в точка $B \notin AN$. Верният отговор е В).

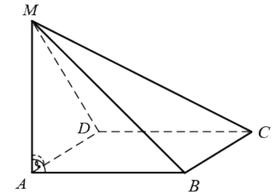

3. От $AB \| CD$ и $AB \perp MA$ следва, че $CD \perp MA$ и $\sphericalangle(MA, CD) = 90°$.

От $MA \perp AD$, $MA = AB$ и $AD = AB$ следва, че ΔMAD е правоъгълен и равнобедрен и $\sphericalangle ADM = 45°$.

Като вземем предвид, че $BC \| AD$, то $\sphericalangle(BC, MD) = \sphericalangle(AD, MD) = \sphericalangle ADM$ и $\sphericalangle(BC, MD) = 45°$.

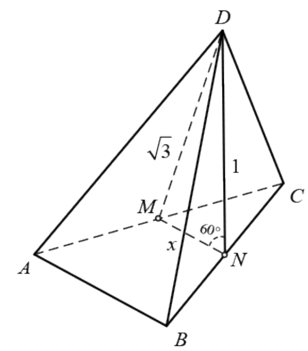

4. В ΔABC MN е средна отсечка, $MN \| AB$ и $MN = \dfrac{1}{2}AB$.

Тогава $\sphericalangle(AB, ND) = \sphericalangle(MN, ND) = \sphericalangle MND = 60°$.

Означаваме $MN = x$ и от косинусовата теорема в ΔMND намираме:

$MD^2 = MN^2 + ND^2 - 2MN.ND.\cos 60° \Leftrightarrow 3 = x^2 + 1 - 2x.1.\dfrac{1}{2} \Leftrightarrow x^2 - x - 2 = 0 \Leftrightarrow$
$\Leftrightarrow x_1 = -1, x_2 = 2$

Следователно $MN = 2$ cm и $AB = 2MN = 4$ cm.

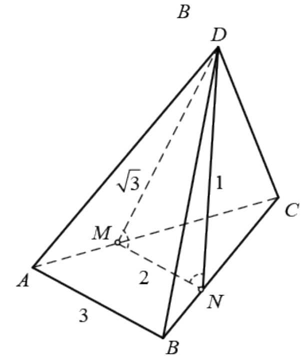

5. В ΔABC от $AM : MC = BN : NC$ и обратната теорема на Талес следва, че $MN \| AB$.

Тогава $\sphericalangle(AB, MD) = \sphericalangle(MN, MD) = \sphericalangle NMD$ и $\sphericalangle(AB, ND) = \sphericalangle(MN, ND) = \sphericalangle MND$.

От $MN \| AB$ следва, че $\Delta MNC \sim \Delta ABC$, $\dfrac{MN}{AB} = \dfrac{2}{3}$ и $MN = \dfrac{2}{3}AB = 2$.

От $MN^2 = MD^2 + ND^2 \Leftrightarrow 2^2 = \left(\sqrt{3}\right)^2 + 1^2$ следва, че $\sphericalangle MDN = 90°$ и $\sphericalangle NMD = 30°$,

тъй като $ND = \dfrac{1}{2}MN$. Тогава $\sphericalangle MND = 60°$.

Следователно $\sphericalangle(AB, MD) = 30°$, $\sphericalangle(AB, ND) = 60°$.

51. ВЗАИМНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ПРАВА И РАВНИНА. ПЕРПЕНДИКУЛЯРНОСТ НА ПРАВА И РАВНИНА

1. Тъй като правата няма общи точки с равнината, то с правите от равнината тя е или успоредна или кръстосана.

2. Невъзможното твърдение е това от подточка в) a е перпендикулярна на α. Ако допуснем, че $a \perp \alpha$, то от $b \perp \alpha$ следва, че $a \| b$, което е невъзможно, тъй като по условие $a \perp b$.

3. Верният отговор е В), тъй като от $b \| a$ и $a \perp \alpha$ следва, че $b \perp \alpha$.

4. а) От $A_1B_1 \| AB$ и следва, че $A_1B_1 \| (ABCD)$.

От $AB \| CD \| C_1D_1$ и $AB = CD = C_1D_1$ (срещуположни страни в квадратите $ABCD$ и CDD_1C_1) следва, че ABC_1D_1 е успоредник,

$BC_1 \| AD_1$ и $BC_1 \| (ADD_1A_1)$, тъй като $AD_1 \subset (ADD_1A_1)$.

б) От $AA_1 \perp AB$ и $AA_1 \perp AD$ следва, че $AA_1 \perp (ABCD)$ и $AA_1 \perp BD$, тъй като $BD \subset (ABCD)$.

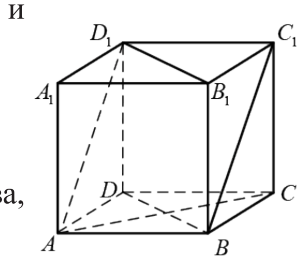

в) От $AC \perp BD$ (диагонали в квадрата $ABCD$) и $AA_1 \perp BD$ (доказано в подточка б)) следва, че $AC \perp (BDD_1B_1)$.

5. а) От $MD \perp (ABCD)$ и $AC \subset (ABCD)$ следва, че $AC \perp MD$.

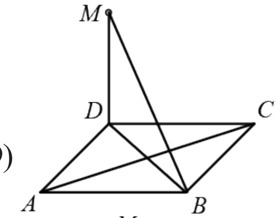

б) От $AC \perp MD$ (доказано в подточка а)) и $AC \perp BD$ (диагонали в ромба $ABCD$) следва, че $AC \perp (BDM)$.

в) От $AC \perp (BDM)$ (доказано в подточка б)) и $MB \subset (BDM)$ следва, че $AC \perp MB$.

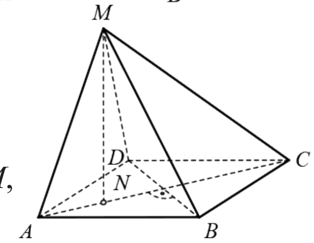

6. От $MN \perp (ABCD)$ и $BD \subset (ABCD)$ следва, че $MN \perp BD$.

От $AC \perp BD$ (диагонали в ромба $ABCD$) и $MN \perp BD$ следва, че $BD \perp (ACM)$ и $BD \perp AM$, $BD \perp CM$, тъй като околните ръбове AM и CM лежат в равнината (ACM).

52. ВЗАИМНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ПРАВА И РАВНИНА. ПЕРПЕНДИКУЛЯРНОСТ НА ПРАВА И РАВНИНА. УПРАЖНЕНИЕ

1. От $AA_1 \perp AB$ и $AA_1 \perp AD$ (ABB_1A_1 и ADD_1A_1 са квадрати) следва, че $AA_1 \perp (ABCD)$ и $AA_1 \perp BD$.

От $BD \perp AC$ (диагонали в квадрата $ABCD$) и $BD \perp AA_1$ следва, че $BD \perp (ACC_1A_1)$ и $BD \perp A_1C$, тъй като A_1C е права от тази равнина.

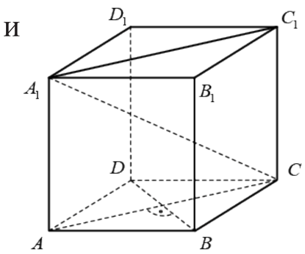

2. Ако $AQ \perp CD$, то от $PQ \| CD$ следва, че $AQ \perp PQ$ и $ABPQ$ е правоъгълен трапец с $\sphericalangle BAQ = \sphericalangle AQP = 90°$.

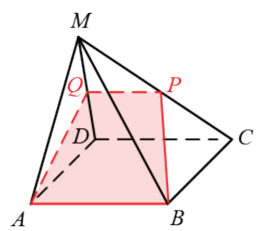

3. Нека M е средата на хипотенузата AB.

Тогава $CG = \dfrac{2}{3}CM = \dfrac{2}{3}.\dfrac{AB}{2} = \dfrac{AB}{3} = 4$ cm.

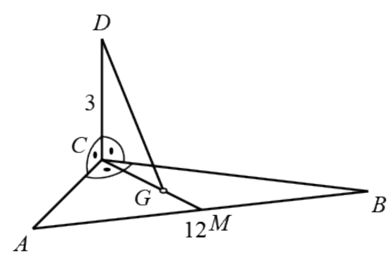

От $CD \perp AC$ и $CD \perp BC$ следва, че $CD \perp (ABC)$ и $CD \perp CG$.

В правоъгълния ΔCGD пресмятаме $DG^2 = DC^2 + CG^2 = 9 + 16 = 25$ и $DG = 5$ cm.

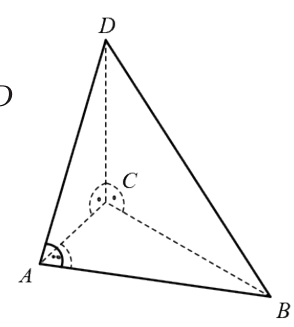

4. От $\sphericalangle ACD = \sphericalangle BCD = 90°$ следва, че $CD \perp AC$, $CD \perp BC$ и $CD \perp (ABC)$. Тогава ръбът CD е перпендикулярен и на правата AB от основата ABC.

От $CD \perp AB$ и $AD \perp AB$ (по условие $\sphericalangle BAD = 90°$) следва, че $AB \perp (ACD)$ и $AB \perp AC$.

Следователно ΔABC е правоъгълен с $\sphericalangle BAC = 90°$.

5. От $AM = CM$ (по условие) и $AO = CO$ (свойство на диагоналите на успоредник) следва, че MO е медиана и височина, т.е. $MO \perp AC$.

Аналогично, от ΔBMD следва, че $MO \perp BD$.

Получихме, че MO е перпендикулярна на пресекателните прави AC и BD от равнината на успоредника и следователно $MO \perp (ABCD)$.

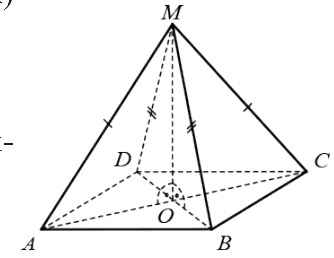

6. От $CD \perp (ABC)$ следва, че $CD \perp AB$, $CD \perp AC$ и $CD \perp BC$, т.е. триъгълниците ACD и BCD са правоъгълни (фиг. 1).

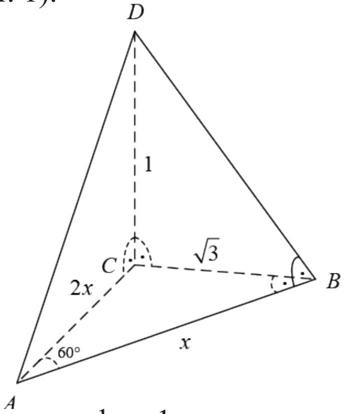

фиг. 1

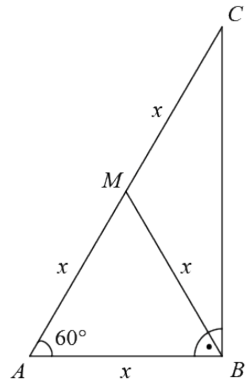

фиг. 2

В ΔABC построяваме медианата BM и означаваме $AB = x$ (фиг. 2).

Тогава $AC = 2AB = 2x$ и $AM = MC = x$.

Триъгълникът ABM е равностранен, тъй като $AB = AM = x$ и $\sphericalangle BAM = 60°$.

Тогава $BM = x$ и $BM = \dfrac{1}{2}AC$, откъдето следва, че $\sphericalangle ABC = 90°$, т.е. ΔABC е правоъгълен.

От $CD \perp AB$ и $BC \perp AB$ следва, че $AB \perp (BCD)$, $AB \perp BD$ и ΔABD е правоъгълен.

Забележка. Доказателството, че ΔABC е правоъгълен може да се направи и с косинусовата теорема: $BC^2 = AC^2 + AB^2 - 2AC.AB.\cos 60° = 4x^2 + x^2 - 2.2x.x.\dfrac{1}{2} = 3x^2$ и $BC = x\sqrt{3}$.

Тогава $AB^2 + BC^2 = x^2 + 3x^2 = 4x^2 = AC^2$, откъдето следва, че $\sphericalangle ABC = 90°$.

53. ОРТОГОНАЛНО ПРОЕКТИРАНЕ. РАЗСТОЯНИЕ ОТ ТОЧКА ДО РАВНИНА. ЪГЪЛ МЕЖДУ ПРАВА И РАВНИНА

1. а) Правите са перпендикулярни на проекционната равнина и следователно са успоредни помежду си.

б) Едната права е перпендикулярна на проекционната равнина, а другата права не е. Тогава правите не са успоредни помежду си. Следователно те са кръстосани или се пресичат.

в) Правите не могат да са пресекателни. Следователно те са успоредни или кръстосани.

г) Правите не могат да са успоредни. Следователно те са пресекателни или кръстосани.

2. Нека отсечката AB е успоредна на проекционната равнина π, а A_1B_1 е нейната ортогонална проекция. Ако α е равнината, определена от успоредните прави AA_1 и BB_1, то от $AB \| \pi$ и $\alpha \cap \pi = A_1B_1$ следва, че $AB \| B_1A_1$. Тогава ABB_1A_1 е успоредник и $AB = A_1B_1$.

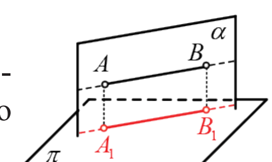

3. Нека M е средата на отсечката AB, а A_1, B_1 и M_1 са съответните ортогонални проекции на трите точки. От $\dfrac{AM}{MB} = \dfrac{A_1M_1}{M_1B_1}$ и $AM = MB$ следва, че $A_1M_1 = M_1B_1$ и M_1 е средата на A_1B_1.

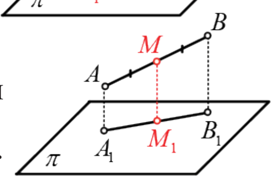

4. Ръбовете AB, CD и C_1D_1 и DD_1 са перпендикулярни на равнината (BCC_1B_1). Тогава точките B, B, C, C и C_1 са проекциите съответно на точките A, B, C, D и D_1 върху тази равнина, а отсечките BC, BC и CC_1 са проекциите съответно на AD, BD и DD_1. Проекцията на CD е точката C, тъй като $CD \perp (BCC_1B_1)$.

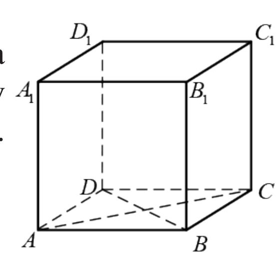

5. Нека точката A лежи в α, H е проекцията на B в α, а φ е ъгълът, който AB сключва с равнината.

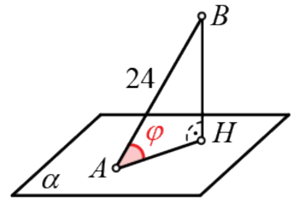

Тогава в правоъгълния ΔAHB $BH = AB.\sin\varphi = 24\sin\varphi$.

а) От φ = 30° намираме $BH = 24\sin 30° = 24.\dfrac{1}{2} = 12\text{ cm}$.

б) От φ = 45° определяме $BH = 24\sin 45° = 24.\dfrac{\sqrt{2}}{2} = 12\sqrt{2}\text{ cm}$.

в) При φ = 60° пресмятаме $BH = 24\sin 60° = 24.\dfrac{\sqrt{3}}{2} = 12\sqrt{3}\text{ cm}$.

6. Ще разгледаме случаите, когато $A \in$ α, AB няма общи точки с α и AB пресича α.

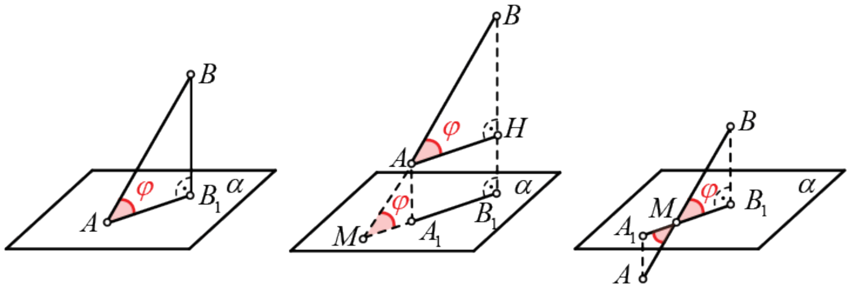

I случай. Нека $A \in$ α. Тогава $A \equiv A_1$ и от правоъгълния ΔABB_1 намираме, че $AB_1 = AB.\cos\varphi$.

Означаваме с M прободa на правата AB с α.

II случай. Нека отсечката AB няма общи точки с α.

Построяваме $AH \| A_1B_1$. Тогава $\sphericalangle BMB_1 = \sphericalangle BAH = \varphi$ (съответни ъгли), AHA_1B_1 е правоъгълник и $AH = A_1B_1$. В правоъгълния ΔAHB $AH = AB.\cos\varphi$.

Следователно $A_1B_1 = AB.\cos\varphi$.

III случай. Отсечката AB пресича α.

В правоъгълните триъгълници AMA_1 и BMB_1 изразяваме $A_1M = AM.\cos\varphi$ и $B_1M = BM.\cos\varphi$.

Тогава $A_1B_1 = A_1M + B_1M = AM.\cos\varphi + BM.\cos\varphi = (AM + BM)\cos\varphi = AB.\cos\varphi$.

54. ОРТОГОНАЛНО ПРОЕКТИРАНЕ. РАЗСТОЯНИЕ ОТ ТОЧКА ДО РАВНИНА. ЪГЪЛ МЕЖДУ ПРАВА И РАВНИНА. УПРАЖНЕНИЕ

1. Означаваме с M средата на отсечката AB, а с M_1 – ортогоналната ѝ проекция в α.

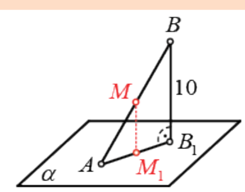

а) В ΔABB_1 MM_1 е средна отсечка и $MM_1 = \dfrac{1}{2}BB_1 = 5\text{ cm}$.

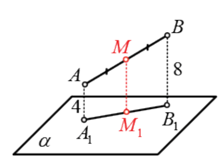

б) В трапеца ABB_1A_1 MM_1 е средна основа и $MM_1 = \dfrac{AA_1 + BB_1}{2} = \dfrac{4+8}{2} = 6\text{ cm}$.

2. *I начин.* Построяваме $AA_2 \| A_1B_1$ $(B_2 \in BB_1)$ и нека $AB_2 \cap MM_1 = M_2$, $AB_2 \cap NN_1 = N_2$.

Тогава $AA_1 = M_2M_1 = N_2N_1 = B_2B_1 = 6$ и $BB_2 = 3$.

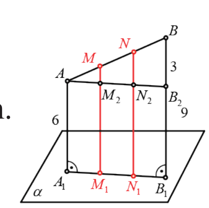

От $MM_1 \| NN_1 \| BB_1$ следва, че $\Delta AM_2M \sim \Delta AN_2N \sim \Delta AB_2B_1$,

$\dfrac{MM_2}{BB_2} = \dfrac{AM}{AB} = \dfrac{1}{3} \Leftrightarrow MM_2 = \dfrac{BB_2}{3} = \dfrac{3}{3} = 1\text{ cm}$ и $\dfrac{NN_2}{BB_2} = \dfrac{AN}{AB} = \dfrac{2}{3} \Leftrightarrow NN_2 = \dfrac{2BB_2}{3} = \dfrac{2.3}{3} = 2\text{ cm}$.

Следователно $MM_1 = M_1M_2 + MM_2 = 6 + 1 = 7\text{ cm}$ и $NN_1 = N_1N_2 + NN_2 = 6 + 2 = 8\text{ cm}$.

II начин. От $AM = MN = NB$ следва, че MM_1 и NN_1 са средни основи в трапеците ANN_1A_1 и MBB_1M_1.

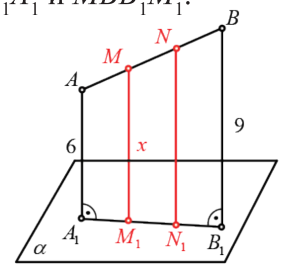

Означаваме $MM_1 = x$. Тогава $NN_1 = \dfrac{MM_1 + BB_1}{2} = \dfrac{x+9}{2}$,

$$MM_1 = \frac{AA_1 + NN_1}{2} = \frac{6 + \frac{x+9}{2}}{2} = \frac{x+21}{4}$$ и от $x = \dfrac{x+21}{4} \Leftrightarrow 4x = x + 21$ намираме $x = 7$.

Следователно $MM_1 = 7$ cm и $NN_1 = \dfrac{7+9}{2} = 8$ cm.

3. Ако A и B са произволни точки от k, то AO и BO са проекциите на наклонените MA и MB.

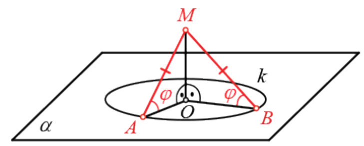

а) От $AO = BO = R$ следва, че $MA = MB$. Тъй като A и B са произволни точки, то равенство важи за всички точки на k и M е на равни разстояния от тези точки.

б) От $AO = BO = R$ следва, че наклонените MA и MB сключват един и същи ъгъл φ с α. В правоъгълния ΔAOM $\sphericalangle MAO = \varphi$ и $\operatorname{tg}\varphi = \dfrac{MO}{AO} = \dfrac{R}{R} = 1$ и $\varphi = 45^\circ$.

4. Тъй като проекцията на върха D на тетраедъра е центърът O на описаната около ΔABC, то ъглите, които околните ръбове сключват с (ABC), са равни помежду си и нека $\sphericalangle(AD, ABC) = \sphericalangle DAO = \alpha$.

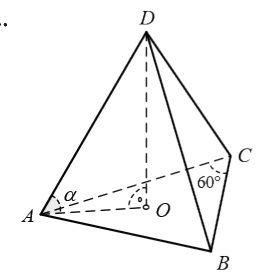

От синусовата теорема в ΔABC намираме $AO = R = \dfrac{AB}{2\sin 60^\circ} = \dfrac{AB}{\sqrt{3}}$.

В правоъгълния ΔAOD пресмятаме $\operatorname{tg}\alpha = \dfrac{DO}{AO} = \dfrac{DO\sqrt{3}}{AB} = \dfrac{\sqrt{3}}{\sqrt{3}} = 1$ и $\alpha = 45^\circ$.

Следователно околните ръбове сключват ъгъл 45° с равнината на основата ABC.

5. Тъй като околните ръбове сключват равни ъгли с основата, то O е центърът на описаната около ΔABC окръжност и $AO = R$ е неин радиус.

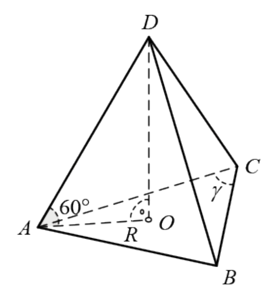

В ΔAOD от $\dfrac{DO}{AO} = \operatorname{tg}60^\circ$ получаваме, че $R = \dfrac{DO}{\sqrt{3}}$.

Означаваме $\sphericalangle ACB = \gamma$ и от синусовата теорема в ΔABC намираме

$$\frac{AB}{\sin\gamma} = 2R \Leftrightarrow \sin\gamma = \frac{AB}{2R} = \frac{AB\sqrt{3}}{2DO} = \frac{\sqrt{2}.\sqrt{3}}{2\sqrt{3}} = \frac{\sqrt{2}}{2}.$$

От $\sin\gamma = \dfrac{\sqrt{2}}{2}$ следва, че $\gamma = 45^\circ$ или $\gamma = 135^\circ$.

Тъй като O е вътрешна точка за ΔABC, то триъгълникът е остроъгълен и $\gamma = 45^\circ$.

6. Щом околните ръбове сключват с основата равни ъгли, то върхът M на пирамидата се проектира в центъра O на описаната около $ABCD$ окръжност.

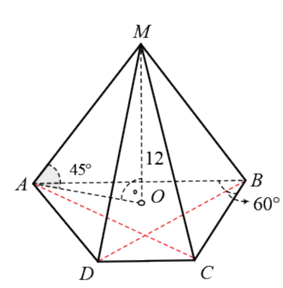

Тогава трапецът е вписан в окръжност с радиус $AO = R$ и $AC = BD$.

От правоъгълния ΔAOM намираме $\dfrac{AO}{OM} = \operatorname{cotg} 45^\circ$ и $R = 12.1 = 12$ cm.

От синусовата теорема за ΔABC получаваме $AC = 2R\sin 60^\circ = 2.12.\dfrac{\sqrt{3}}{2} = 12\sqrt{3}$ cm.

Следователно $AC = BD = 12\sqrt{3}$ cm.

55. ВЗАИМНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ДВЕ РАВНИНИ. ДВУСТЕНЕН ЪГЪЛ. ЪГЪЛ МЕЖДУ ДВЕ РАВНИНИ

1. Щом правите лежат в успоредни равнини, те нямат обща точка. Следователно правите са успоредни или кръстосани.

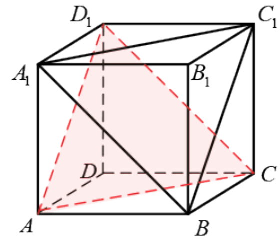

2. Равнината (ACD_1) е пресекателна с (ABC_1), тъй като имат обща точка A. От $AC \| A_1C_1$ и $AD_1 \| BC_1$ следва, че $(ACD) \| (A_1BC_1)$.

($AC \| A_1C_1$ следва от успоредника ACC_1A_1 или от пресичането на успоредните равнини $(ABCD)$ и $(A_1B_1C_1D_1)$ с равнината (ACC_1A_1)).

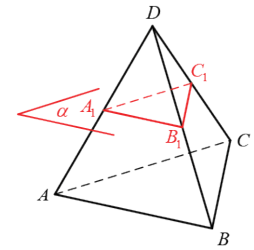

3. Означаваме с A_1 средата на ръба AD, с α – равнината, минаваща през A_1 и успоредна на основата (ABC), а с B_1 и C_1 – пресечните точки на α с ръбовете BD и CD.

От $\alpha \| (ABC)$ следва, че пресечниците A_1B_1 и AB на α и (ABC) с равнината (ABD) са успоредни прави.

Тогава в ΔABD A_1B_1 е средна отсечка, тъй като A_1 е средата на AD и $A_1B_1 \| AB$.

Следователно B_1 е средата на BD. Аналогично се доказва, че C_1 е средата на CD.

4. Ако α е равнината, успоредна на основата (ABC), то пресечниците на тези равнини с равнините (ABD), (BCD) и (ACD) са успоредни прави: $A_1B_1 \| AB$, $B_1C_1 \| BC$ и $A_1C_1 \| AC$.

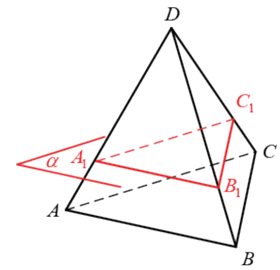

Тогава $\Delta A_1B_1D \sim \Delta ABD$ и $\Delta B_1C_1D \sim \Delta BCD$, $\dfrac{A_1D}{AD} = \dfrac{B_1D}{BD}$ и $\dfrac{B_1D}{BD} = \dfrac{C_1D}{CD}$.

Следователно $\dfrac{A_1D}{AD} = \dfrac{B_1D}{BD} = \dfrac{C_1D}{CD}$.

5. От $MH \perp \mu$ и $s \subset \mu$ следва, че $MH \perp s$.

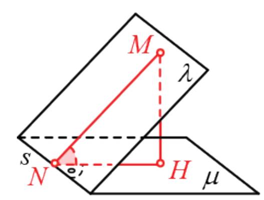

По условие $HN \perp s$.

Следователно $s \perp (MNH)$ и $\sphericalangle MNH$ е линеен ъгъл на двустенния $\sphericalangle(\lambda, \mu)$.

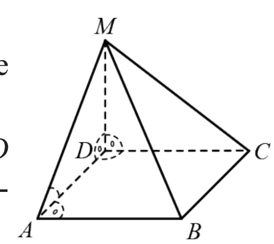

6. Като вземем предвид, че $MD = ADM \cap CDM$ и $(ABCD) \perp MD$ (по условие), то $\sphericalangle ADC$ е линеен ъгъл на двустенния $\sphericalangle(ADM, CDM)$.

Точката D е ортогоналната проекция на върха M върху основата $ABCD$ и $DA \perp AB$ ($ABCD$ е правоъгълник). От предходната задача 5 следва, че $\sphericalangle DAM$ е линеен ъгъл на двустенния $\sphericalangle(ABM, ABCD)$.

7. Точката D е ортогоналната проекция на върха C върху равнината α и $CB \perp AB$. От задача 2 в урока следва, че $\sphericalangle DBC$ е линеен ъгъл на двустенния $\sphericalangle(ABC, \alpha)$.

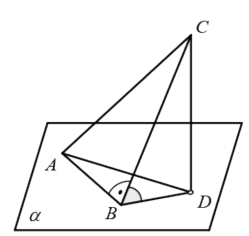

56. ВЗАИМНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ДВЕ РАВНИНИ. ДВУСТЕНЕН ЪГЪЛ. ЪГЪЛ МЕЖДУ ДВЕ РАВНИНИ. УПРАЖНЕНИЕ

1. Правите a и b са пресекателни и определят равнина, която пресича успоредните равнини α и β в успоредни пресечници.

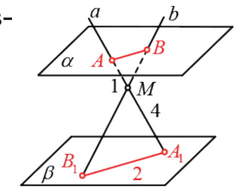

От $AB \perp A_1B_1$ следва, че $\Delta ABM \sim \Delta A_1B_1M$ и $\dfrac{AB}{A_1B_1} = \dfrac{MA}{MA_1}$.

Пресмятаме $MA = AA_1 - MA_1 = 5 - 4 = 1$ cm и $AB = \dfrac{MA.A_1B_1}{MA_1} = \dfrac{1.2}{4} = 0,5$ cm.

2. Нека CD е разстоянието от C до α и $CM \perp AB$ ($M \in AB$). Тогава $AM = MB = 6$ cm и $\sphericalangle CMD = 60°$ е линеен ъгъл на двустенния $\sphericalangle(ABC, \alpha)$.

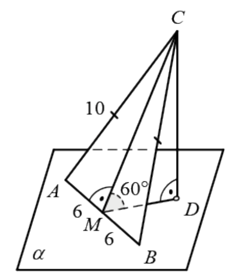

От правоъгълните ΔAMC и ΔCMD последователно намираме:

$CM^2 = AC^2 - AM^2 = 10^2 - 6^2 = 16.4 = 8^2$ и $CM = 8$ cm; $\dfrac{CD}{CM} = \sin 60° \Leftrightarrow CD = 8.\dfrac{\sqrt{3}}{2} = 4\sqrt{3}$.

Следователно разстоянието от C до α е $4\sqrt{3}$ cm.

3. Нека $BD = 3\sqrt{6}$ е разстоянието от B до α.

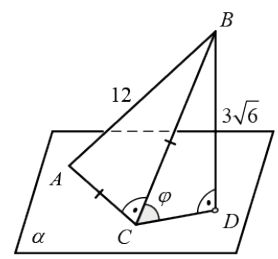

От $BD \perp \alpha$ и $BD \perp AC$ следва, че $\sphericalangle BCD = \varphi$ е линеен ъгъл на двустенния $\sphericalangle(ABC, \alpha)$.

От равнобедрения ΔABC намираме $BC = \dfrac{AB\sqrt{2}}{2} = 6\sqrt{2}$.

Тогава в ΔBCD $\sin\varphi = \dfrac{BD}{BC} = \dfrac{3\sqrt{6}}{6\sqrt{2}} = \dfrac{\sqrt{3}}{2}$ и $\varphi = 60°$.

Следователно $\sphericalangle(ABC, \alpha) = 60°$.

4. От $CD \perp (ABC)$ следва, че $\sphericalangle ACB$ е линеен ъгъл на $\sphericalangle(ACD, BCD)$ и следователно $\sphericalangle(ACB) = 120°$.

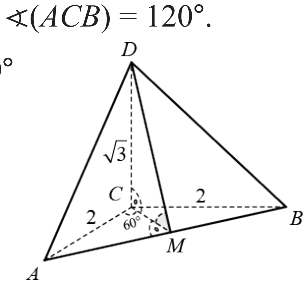

Построяваме височината CM ($M \in AB$) в равнобедрения ΔABC. Тогава $\sphericalangle ACM = 60°$ и от ΔAMC намираме $CM = AC.\cos 60° = 2.\dfrac{1}{2} = 1$.

От $CD \perp (ABC)$ и $CM \perp AB$ следва, че $\sphericalangle CMD$ е линеен ъгъл на $\sphericalangle(ABD, ABC)$.

В правоъгълния ΔCMD пресмятаме $\operatorname{tg}\sphericalangle CMD = \dfrac{CD}{CM} = \sqrt{3}$ и $\sphericalangle CMD = 60°$.

5. Нека O е ортогоналната проекция на върха на пирамидата върху равнината на основата. Щом всички околни ръбове на пирамида са равни, а околните стени сключват с основата равни ъгли, то основата е описан и вписан многоъгълник, като O е център и на двете окръжности.

а) Триъгълникът е равностранен, тъй като центърът O на описаната окръжност е център и на вписаната окръжност.

б) Около успоредник може да се опише окръжност само ако е правоъгълник и да се впише окръжност само при ромб. Следователно основата на пирамидата е квадрат.

в) Трапецът е равнобедрен, тъй като е вписан, и в него може да се впише окръжност.

6. По условие всички ръбове на четириъгълната пирамида са равни. Тогава основата е ромб, тъй като основните ръбове са равни. От равенството на околните ръбове следва, че около основата може да се опише окръжност и следователно ромбът е квадрат.

Като вземем предвид, че върхът на пирамидата се проектира в центъра на квадрата и в квадрата може да се впише окръжност, то околните стени сключват равни ъгли с основата.

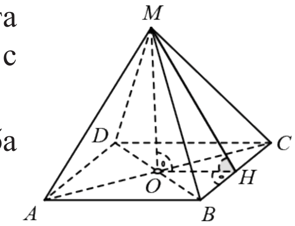

Нека върхът на пирамидата е M, основата ѝ е квадратът $ABCD$, а H е средата на ръба BC. Тогава $\sphericalangle MHO$ е линеен ъгъл на двустенния ъгъл при ръба BC.

Ако a е страната на квадрата, то $OH = \dfrac{a}{2}$, $MH = \dfrac{a\sqrt{3}}{2}$ (MH е височина в равностранния ΔBMC) и от правоъгълния ΔMOH намираме $\cos\sphericalangle MHO = \dfrac{OH}{MH} = \dfrac{2a}{2a\sqrt{3}} = \dfrac{\sqrt{3}}{3}$.

57. ПРИЗМА. ПРАВА ПРИЗМА

1. а) Твърдението е вярно, защото всички околни стени на права призма са правоъгълници.

б) Твърдението не е вярно. Ако една от околните стени е правоъгълник, то околният ръб в тази стена е перпендикулярен на основния ръб от стената. Това не е достатъчно да се твърди, че околният ръб е перпендикулярен на равнината на основата на призмата.

2. Другите две страни на четириъгълника са околни ръбове на призмата. В случая на наклонена призма четириъгълникът е успоредник (подточка а)), ако призмата е права – четириъгълникът е правоъгълник (подточка б)).

3. Верният отговор е В). Основата на правилната четириъгълна призма е квадрат. Щом една от околните стени е квадрат, то околният всички ръбове са равни и стените са квадрати.

4. Ако призмата е n - ъгълна, то всеки връх на едната основа може да се свърже с $n - 3$ върха от другата основа, които не лежат в една и съща околна стена. Броят на всички възможни диагонали е $n(n - 3)$.

а) При $n = 4$ броят на диагоналите е $4(4 - 3) = 4$.

б) При $n = 5$ броят на диагоналите е $5(5 - 3) = 10$.

в) При $n = 10$ броят на диагоналите е $10(10 - 3) = 70$.

5. а) Основата на правилната триъгълна призма е равностранен триъгълник с лице $B = \dfrac{a^2\sqrt{3}}{4}$. Лицето на околната повърхнина е $S = 3a^2$, а на пълната – $S_1 = S + 2B = \left(6 + \sqrt{3}\right)\dfrac{a^2}{2}$.

Обемът на призмата е $V = Bh = \dfrac{a^2\sqrt{3}}{4}.a = \dfrac{a^3\sqrt{3}}{4}$.

б) Основата на правилната четириъгълна призма е квадрат с лице $B = a^2$.

Лицето на околната повърхнина е $S = 4a^2$, а на пълната – $S_1 = S + 2B = 6a^2$.

Обемът на призмата е $V = Bh = a^2.a = a^3$.

6. Площта, която трябва да се боядиса е таван с лице 5.4 = 20 m^2, две по-големи стени с общо лице 2.5.3 = 30 m^2 и една малка стена от 4.3 = 12 m^2 или общо 62 m^2.

За боядисването са необходими 6,2 броя кутии.

Следователно минималният брой на закупените кутии трябва да е 7.

7. Нека измеренията на паралелепипеда са a, b и c, като $a : b : c = 3 : 4 : 12$ и нека $a = 3x$, $b = 4x$ и $c = 12x$. От равенството $d^2 = a^2 + b^2 + c^2 = 9x^2 + 16x^2 + 144x^2 = 169x^2$ и $d = 13$ cm намираме $x = 1$, $a = 3$, $b = 4$ и $c = 12$ cm. Повърхнината на паралелепипеда е $S_1 = 2(ab + ac + bc) = 2(3.4 + 3.12 + 4.12) = 192$ cm², а обемът – $V = abc = 3.4.12 = 144$ cm³.

58. ПРИЗМА. ПРАВА ПРИЗМА. УПРАЖНЕНИЕ

1. Нека a и h са дължините на основния ръб и на височината, а $d = \sqrt{13}$ cm е диагоналът на призмата. От $a : h = \sqrt{2} : 3$ означаваме $a = \sqrt{2}x$ и $h = 3x$.

От $d^2 = 2a^2 + h^2 = 4x^2 + 9x^2 + 13x^2 = 13$ намираме $x = 1$, $a = \sqrt{2}$ cm и $h = 3$ cm.

Повърхнината на призмата е $S_1 = 2a^2 + 4ah = 4 + 12\sqrt{3}$ cm², а обемът – $V = a^2h = 2.3 = 6$ cm³.

2. От равенството $5^2 + 12^2 = 13^2$ следва, че основата на призмата е правоъгълен триъгълник с катети $a = 5$ cm, $b = 12$ cm, хипотенуза $c = 13$ cm и лице $B = \dfrac{ab}{2} = \dfrac{5.12}{2} = 30\,\text{cm}^2$.

а) Диаметърът на описаната около основата окръжност е $c = 13$ cm.

Повърхнината на призмата е $S_1 = S + 2B = (a + b + c)c + 2B = 30.13 + 2.30 = 450$ cm²,
а обемът – $V = B.c = 30.13 = 390$ cm³.

б) Радиусът на вписаната в правоъгълния триъгълник окръжност е $r = \dfrac{a+b-c}{2} = \dfrac{5+12-13}{2} = 2\,\text{cm}$. Тогава околният ръб (височината) на призмата е $h = 4$ cm.
Повърхнината на призмата е $S_1 = S + 2B = (a + b + c)h + 2B = 30.4 + 2.30 = 180$ cm²,
а обемът – $V = Bh = 30.4 = 120$ cm³.

3. Нека a и h са основния ръб и височината на призмата.

От $V = Bh = \dfrac{a^2\sqrt{3}}{4}h = \sqrt{3} \Leftrightarrow a^2h = 4$ и $S = 3ah = 6 \Leftrightarrow ah = 2$ намираме $a = 2$ cm и $h = 1$ cm.

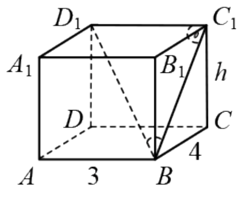

4. От $D_1C_1 \perp (BCC_1B_1)$ следва, че $\sphericalangle(BD_1, BCC_1B_1) = \sphericalangle C_1BD_1 = 30°$.
От правоъгълните триъгълници BC_1D_1 и BCC_1 намираме $BC_1 = C_1D_1 \operatorname{cotg} 30° = 3\sqrt{3}$,
$CC_1^2 = BC_1^2 - BC^2 = 27 - 16 = 11$ и $CC_1 = \sqrt{11}$ cm.
Повърхнината на паралелепипеда е $S_1 = 2(AB.BC + BC.CC_1 + AB.CC_1) =$
$= 2\left(3.4 + 4.\sqrt{11} + 3.\sqrt{11}\right) = 2\left(12 + 7\sqrt{11}\right)$ cm², а обемът – $V = AB.BC.CC_1 = 3.4.\sqrt{11} = 12\sqrt{11}$ cm³.

5. Означаваме с $a = AB$, $b = BC$ и $c = CC_1$ измеренията на паралелепипеда.

Отсечките BD и BC_1 са проекциите на диагонала BD_1 съответно върху равнините $(ABCD)$ и (BCC_1B_1).

Тогава $\sphericalangle DBD_1 = \sphericalangle(BD_1,\ ABCD) = 45°$ и $\sphericalangle C_1BD_1 = \sphericalangle(BD_1,\ BCC_1B_1) = 30°$.

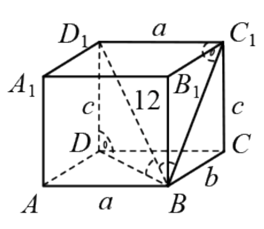

От правоъгълните триъгълници BDD_1 и BC_1D_1 пресмятаме

$c = BD_1.\sin 45° = 12.\dfrac{\sqrt{2}}{2} = 6\sqrt{2}$ cm и

$a = BD_1.\sin 30° = 12.\dfrac{1}{2} = 6\,\text{cm}$.

От равенството $BD_1^2 = a^2 + b^2 + c^2$ намираме $b^2 = 12^2 - 6^2 - \left(6\sqrt{2}\right)^2 = 144 - 36 - 72 = 36$ и $b = 6$ cm.

Следователно $AB = BC = 6$ cm, $CC_1 = 6\sqrt{2}$ cm.

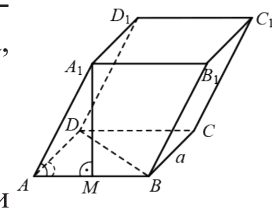

6. Нека средата M на ръба AB е ортогоналната проекция на върха A_1 върху равнината на основата $ABCD$. Тогава MA_1 е височина на паралелепипеда, $\sphericalangle MAA_1 = \sphericalangle(AA_1, ABCD) = 45°$ и в правоъгълния ΔAMA_1 $MA_1 = AM = \dfrac{a}{2}$ и $AA_1 = \dfrac{a\sqrt{2}}{2}$.

В ромба $ABCD$ $\sphericalangle BAD = 60°$, ΔABD е равностранен с лице $S_{ABD} = \dfrac{a^2\sqrt{3}}{4}$ и $S_{ABCD} = 2S_{ABD} = \dfrac{a^2\sqrt{3}}{2}$.

Обемът на паралелепипеда е $V = S_{ABCD}.MA_1 = \dfrac{a^2\sqrt{3}}{2}.\dfrac{a}{2} = \dfrac{a^3\sqrt{3}}{4}$.

59. ПИРАМИДА

1. *Тетраедър:* основата и околните стени са произволни триъгълници.

Правилна триъгълна пирамида: основа – равностранен триъгълник; околни стени – равнобедрени триъгълници.

Правилен тетраедър: основата и околните стени са равностранни триъгълници.

2. а) НЕ. Ако околните ръбове са равни следва, че около основата е вписан многоъгълник, но не и че е правилен многоъгълник.

б) НЕ. Ако основата е правилен многоъгълник, проекцията на върха може да е произволна точка от основата, която не е център на многоъгълника.

в) ДА. Щом околните ръбове са равни, то основата е вписан многоъгълник с равни страни, от което следва, че е правилен многоъгълник и върхът се проектира в неговия центъра (център на описаната окръжност).

3. Ще използваме означенията и резултатите от задача 1 от урока.

Тогава $\alpha = \sphericalangle MAO$, $\varphi = \sphericalangle MNO$ и $\sin\alpha = \dfrac{h}{l}$, $\sin\varphi = \dfrac{h}{k}$.

а) $\sin\alpha = \dfrac{h}{l} = \dfrac{\sqrt{13}}{5}$, $\sin\varphi = \dfrac{h}{k} = \dfrac{\sqrt{13}}{4}$.

б) $\sin\alpha = \dfrac{h}{l} = \dfrac{\sqrt{7}}{5}$, $\sin\varphi = \dfrac{h}{k} = \dfrac{\sqrt{7}}{4}$.

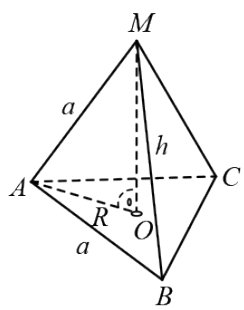

4. Повърхнината на тетраедъра е $S_1 = 4S_{ABC} = 4.\dfrac{a^2\sqrt{3}}{4} = a^2\sqrt{3}$.

От ΔAOM пресмятаме $h^2 = a^2 - R^2 = a^2 - \dfrac{3a^2}{9} = \dfrac{6a^2}{9}$ и $h = \dfrac{a\sqrt{6}}{3}$.

Обемът на тетраедъра е $V = \dfrac{1}{3}S_{ABC}.h = \dfrac{1}{3}.\dfrac{a^2\sqrt{3}}{4}.\dfrac{a^2\sqrt{6}}{3} = \dfrac{a^2\sqrt{2}}{12}$.

5. При означенията и резултатите от предходните задачи следва, че

$$\cos\alpha = \frac{R}{a} = \frac{a\sqrt{3}}{3a} = \frac{\sqrt{3}}{3} \text{ и } \cos\varphi = \frac{r}{k} = \frac{\frac{a\sqrt{3}}{6}}{\frac{a\sqrt{3}}{2}} = \frac{1}{3}.$$

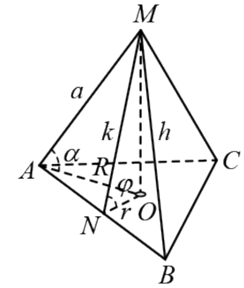

6. От зад. 4 от урок 54 следва, че околните ръбове са равни и $\varphi = \sphericalangle(AD, ABC) = 60°$.

В ΔABC от косинусовата теорема намираме $AB^2 = AC^2 + BC^2 - 2AC.BC.\cos 45° = 9 + 8 - 2.3.2\sqrt{2}.\frac{\sqrt{2}}{2} = 5$ и $AB = \sqrt{5}$, а от синусовата теорема: $2R = \frac{AB}{\sin 45°} = \frac{2\sqrt{5}}{\sqrt{2}} = \sqrt{10}$ и $R = \frac{\sqrt{10}}{2}$.

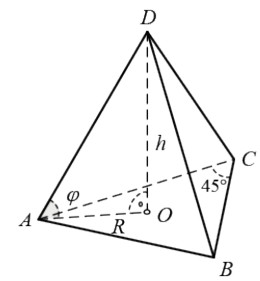

В ΔAOD $h = DO = R.\text{tg}\,60° = \frac{\sqrt{10}}{2}.\sqrt{3} = \frac{\sqrt{30}}{2}$ и $AD = \frac{R}{\cos 60°} = 2R = \sqrt{10}$.

Дължините на околните ръбове са $AD = BD = CD = \sqrt{10}$ cm.

Пресмятаме $S_{ABC} = \frac{1}{2}AC.BC.\sin 45° = \frac{1}{2}.3.2\sqrt{2}.\frac{\sqrt{2}}{2} = 3$ и обема на пирамидата

$$V = \frac{1}{3}S_{ABC}.h = \frac{1}{3}.3.\frac{\sqrt{30}}{2} = \frac{\sqrt{30}}{2} \text{ cm}^3.$$

7*. Ще докажем твърдението за триъгълна пирамида (в общия случай за n-ъгълна пирамида разсъжденията са аналогични).

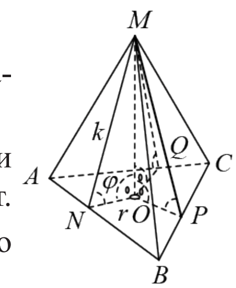

Нека ΔABC е основа на пирамида $ABCM$. Тъй като околните стени сключват еднакви ъгли с основата, то върхът M се проектира в центъра O на вписаната в триъгълника окръжност. Ако N, P и Q са петите на перпендикулярите, спуснати от O към страните AB, BC и AC, то $ON = OP = OQ = r$,

$\Delta MON \cong \Delta MOP \cong \Delta MOQ$ и $MN = MP = MQ = k$. Но MN, MP и MQ са височини в околните стени и

$$S = S_{ABM} + S_{BCM} + S_{ACM} = \frac{AB.k}{2} + \frac{BC.k}{2} + \frac{AC.k}{2} = \frac{(AB + BC + AC)k}{2} = pk.$$

Пресмятаме отношението $\frac{B}{S} = \frac{pr}{pk} = \frac{r}{k} = \cos\varphi$, от което следва, че $B = S.\cos\varphi$.

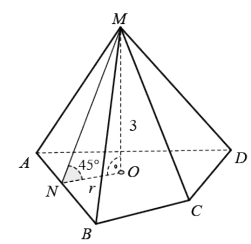

8*. От зад. 4 от урок 56 следва, че $S_{ABCD} = 60$ cm².

Обемът на пирамидата е $V = \frac{S_{ABCD}.MO}{3} = \frac{60.3}{3} = 60$ cm³.

От равенството $S_{ABCD} = S.\cos 45° \Leftrightarrow 60 = S.\frac{\sqrt{2}}{2}$ намираме околната повърхнина $S = 60\sqrt{2}$ cm².

Тогава пълната повърхнина е $S_1 = S + B = 60\left(\sqrt{2} + 1\right)$ cm².

60. ПИРАМИДА. УПРАЖНЕНИЕ

1. Ако околните стени са равностранни триъгълници, то страните на основата са равни. Тъй като и околните ръбове са равни, то върхът на пирамидата се проектира в центъра на описаната около основата окръжност. От това следва, че основата е правилен многоъгълник и верният отговор е Г).

2. а) В ΔABC $\sphericalangle BAC + \sphericalangle ACB = 60° + 30° = 90°$ и $\sphericalangle ABC = 90°$.

От $CD \perp (ABC)$ следва, че ръбът CD е перпендикулярен на страните на ΔABC.

Триъгълниците ACD и BCD са правоъгълни, тъй като $CD \perp AC$ и $CD \perp BC$.

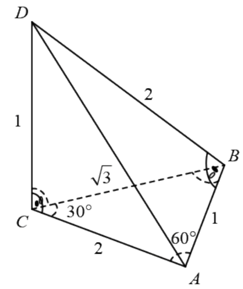

От $CD \perp AB$ и $CB \perp AB$ следва, че $AB \perp (BCD)$, $AB \perp BD$ и ΔABD е правоъгълен.

От ΔBCD намираме $BD^2 = BC^2 + CD^2 = 3 + 1 = 4$ и $BD = 2$ cm, а от ΔABC получаваме

$$\frac{BC}{AC} = \sin 60^\circ \Leftrightarrow AC = \frac{\sqrt{3}}{\sin 60^\circ} \Leftrightarrow AC = 2\,\text{cm и } AB = BC.\text{cotg}\,60^\circ = \sqrt{3}.\frac{\sqrt{3}}{3} = 1\,\text{cm}.$$

б) Пресмятаме повърхнината S_1 на пирамидата: $S_1 = S_{ABC} + S_{ABD} + S_{ACD} + S_{BCD} =$

$$= \frac{AB.BC}{2} + \frac{AB.BD}{2} + \frac{AC.CD}{2} + \frac{BC.CD}{2} = \frac{1.\sqrt{3}}{2} + \frac{1.2}{2} + \frac{2.1}{2} + \frac{\sqrt{3}.1}{2} = 2 + \sqrt{3}\ \text{cm}^2.$$

Обемът на пирамидата е $V = \frac{1}{3}.S_{ABC}.h = \frac{1}{3}.\frac{\sqrt{3}}{2}.1 = \frac{\sqrt{3}}{6}$ cm^3.

3. а) От $MD \perp (ABCD)$ следва, че $MD \perp AD$ и $MD \perp CD$.

От правоъгълния ΔADM намираме: $AM^2 = AD^2 + DM^2 = a^2 + 3a^2 = 4a^2$ и $AM = 2a$;

$$\text{tg}\sphericalangle DAM = \frac{MD}{AD} = \frac{a\sqrt{3}}{a} = \sqrt{3} \text{ и } \sphericalangle DAM = 60^\circ.$$

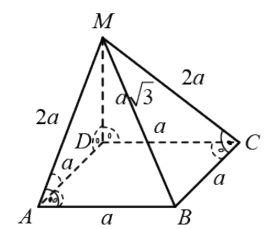

От $AB \perp AD$ и $MD \perp AD$ следва, че $AB \perp (ADM)$ и $AB \perp AM$.

Аналогично се доказва, че $CM \perp BC$.

От $BC \| AD$ следва, че $\sphericalangle(MA, BC) = \sphericalangle(MA, AD) = \sphericalangle DAM = 60^\circ$, а от $AB \| CD$ намираме $\sphericalangle(MA, CD) = \sphericalangle(MA, AB) = \sphericalangle BAM = 90^\circ$.

б) Обемът на пирамидата е $V = \frac{1}{3}S_{ABCD}.MD = \frac{1}{3}a^2.a\sqrt{3} = \frac{a^3\sqrt{3}}{3}$.

Като вземем предвид, че $\Delta ADM \cong \Delta CDM$ и $\Delta ABM \cong \Delta CBM$, за повърхнината на пирамидата намираме:

$$S_1 = 2S_{ADM} + 2S_{ABM} + S_{ABCD} = 2.\frac{a^2\sqrt{3}}{2} + 2.\frac{2a^2}{2} + a^2 = 3a^2 + a^2\sqrt{3} = \left(3 + \sqrt{3}\right)a^2.$$

4. Нека $ABCM$ е правилна триъгълна пирамида с основа равностранния ΔABC, основен ръб $AB = a$, околен ръб $AM = l$, височина $MO = h$, апотема $MN = k$ и $\sphericalangle(l, ABC) = \sphericalangle AMO = \alpha$, $\sphericalangle(ABM, ABC) = \sphericalangle MNO = \varphi$.

За радиусите R на описаната и r на вписаната окръжности за ΔABC имаме съответно: $R = \frac{a\sqrt{3}}{3}$ и $r = \frac{a\sqrt{3}}{6}$.

а) От правоъгълните триъгълници NOM и AOM намираме:

$$NO^2 = NM^2 - OM^2 \Leftrightarrow r^2 = k^2 - h^2 \Leftrightarrow \left(\frac{a\sqrt{3}}{6}\right)^2 = 7 - 4 = 3 \Leftrightarrow \frac{a\sqrt{3}}{6} = \sqrt{3} \text{ и } a = 6 \text{ cm}.$$

$$AM^2 = AO^2 + OM^2 \Leftrightarrow l^2 = R^2 + h^2 = \left(\frac{a\sqrt{3}}{3}\right)^2 + h^2 = \left(\frac{6\sqrt{3}}{3}\right)^2 + 4 = 16 \text{ и } l = 4 \text{ cm}.$$

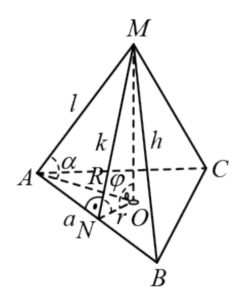

б) Лицето на основата е $B = S_{ABC} = \frac{a^2\sqrt{3}}{4} = \frac{36\sqrt{3}}{4} = 9\sqrt{3}$ cm^2.

Обемът на пирамидата е $V = \frac{1}{3}Bh = \frac{1}{3}.9\sqrt{3}.2 = 6\sqrt{3}$ cm^3,

а повърхнината – $S_1 = S + B = \frac{P_{ABC}.k}{2} + B = \frac{18\sqrt{7}}{2} + 9\sqrt{3} = 9\left(\sqrt{7} + \sqrt{3}\right)$ cm^2.

в) В ΔAOM от $\sin\alpha = \frac{MO}{AM} = \frac{h}{l} = \frac{2}{4} = \frac{1}{2}$ намираме $\alpha = 30^\circ$, а от ΔMON определяме $\sin\varphi = \frac{MO}{MN} = \frac{h}{k} = \frac{2}{\sqrt{7}}$.

5. Нека $ABCDM$ е правилна четириъгълна пирамида с основа квадрата $ABCD$, основен ръб $AB = a$, околен ръб $BM = l$, височина $MO = h$ и апотема $MN = k$.

За радиусите R на описаната и r на вписаната окръжности за $ABCD$ имаме съответно: $R = \dfrac{a\sqrt{2}}{2}$ и $r = \dfrac{a}{2}$.

а) От $\beta = 45°$ следва, че правоъгълния ΔBOM е равнобедрен.

Тогава: $\dfrac{OM}{BM} = \sin\beta \Leftrightarrow \dfrac{h}{l} = \sin\beta \Leftrightarrow h = l.\sin 45° = 6\sqrt{2}.\dfrac{\sqrt{2}}{2} = 6$ и

$OB = OM \Leftrightarrow R = h \Leftrightarrow \dfrac{a\sqrt{2}}{2} = 6 \Leftrightarrow a = 6\sqrt{2}$.

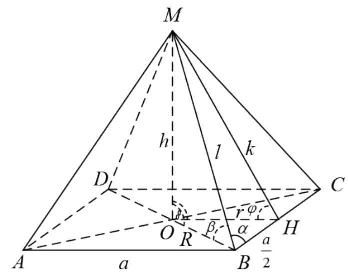

Получихме: $h = 6$ cm, $a = 6\sqrt{2}$ cm.

б) От ΔBHM намираме $k^2 = l^2 - \left(\dfrac{a}{2}\right)^2 = 72 - 18 = 54$ и $k = \sqrt{54} = 3\sqrt{6}$.

Тогава $\operatorname{tg}\alpha = \dfrac{HM}{BH} = \dfrac{2k}{a} = \dfrac{2.3\sqrt{6}}{6\sqrt{2}} = \sqrt{3}$.

В ΔHOM $\operatorname{cotg}\varphi = \dfrac{OH}{OM} = \dfrac{r}{h} = \dfrac{a}{2h} = \dfrac{6\sqrt{2}}{2.6} = \dfrac{\sqrt{2}}{2}$.

Следователно $\operatorname{tg}\alpha = \sqrt{3}$, $\operatorname{cotg}\varphi = \dfrac{\sqrt{2}}{2}$.

6. Нека в пирамидата $ABCDM$ точката O е ортогоналната проекция на върха M върху равнината на основата $ABCD$.

Тъй като околните стени сключват еднакви ъгли с основата, то O е център на вписаната в $ABCD$ окръжност k.

От равенството $B = S.\cos 60°$ намираме околната повърхнина $S = 2S_{ABCD} = 2.36 = 72$ cm^2.

Пълната повърхнина на пирамидата е $S_1 = S + B = 72 + 36 = 108$ cm^2.

В правоъгълния ΔMOH пресмятаме $MO = r.\operatorname{tg} 60° = 3\sqrt{3}$.

Обемът на пирамидата е $V = \dfrac{1}{3}S_{ABCD}.MO = \dfrac{1}{3}.36.3\sqrt{3} = 36\sqrt{3}$ cm^3.

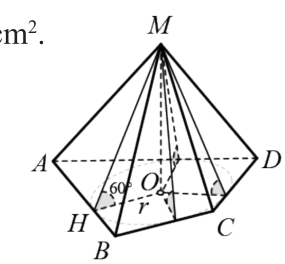

7. Нека в правилната шестоъгълна пирамида $MABCDEF$ с връх M точката O е центърът на основата, а N е средата на ръба BC. Означаваме $AB = a = 2$ (основен ръб), $MO = h = 2\sqrt{3}$ (височина), $AM = l$ (околен ръб), $MN = k$ (апотема), $AO = R$ (радиус на описаната около основата окръжност) и $NO = r$ (радиус на вписаната в основата окръжност).

Тогава $\sphericalangle MAO = \alpha$, $\sphericalangle MNO = \varphi$, $R = a = 2$ (ΔAOB е равностранен) и $r = \dfrac{a\sqrt{3}}{2} = \sqrt{3}$ (височина в равностранния ΔBOC).

От ΔAOM намираме $l = \sqrt{h^2 + R^2} = \sqrt{12 + 4} = \sqrt{16} = 4$,

$\operatorname{tg}\alpha = \dfrac{h}{R} = \sqrt{3}$ и $\alpha = 60°$, а от ΔMON получаваме

$k = \sqrt{h^2 + r^2} = \sqrt{12 + 3} = \sqrt{15}$ и $\operatorname{tg}\varphi = \dfrac{h}{r} = 2$.

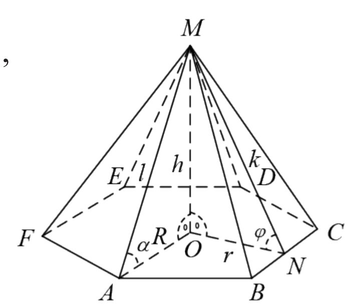

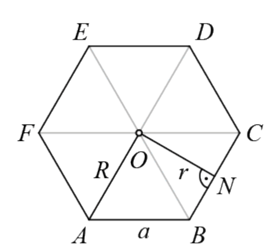

61. ПРАВ КРЪГОВ ЦИЛИНДЪР

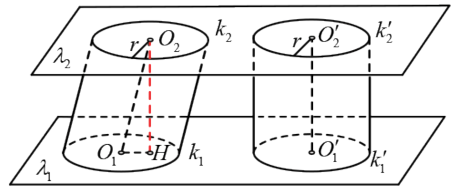

1. Височините на двата конуса са равни ($HO_2 = O_1'O_2'$ – това са разстоянията между успоредните равнини λ_1 и λ_2).
Оста на наклонения цилиндър е по-голяма $O_1O_2 > O_1'O_2'$ (в правоъгълния ΔO_1HO_2 $O_1O_2 > HO_2$ и $HO_2 = O_1'O_2'$).
Обемите са двата цилиндъра са равни, тъй като височините им са равни, а основите са еднакви кръгове.

2. От $S_{C_1} = S_{C_2} \Leftrightarrow 2\pi r_1 h_1 = 2\pi r_2 h_2 \Leftrightarrow r_1 h_1 = r_2 h_2$ и $r_1 = 3r_2$ следва, че $3r_2h_1 = r_2h_2$, $h_2 = 3h_1$ и $h_1 : h_2 = 1 : 3$.

Тогава $\dfrac{V_1}{V_2} = \dfrac{\frac{1}{3}\pi r_1^2 h_1}{\frac{1}{3}\pi r_2^2 h_2} = \left(\dfrac{r_1}{r_2}\right)^2 . \dfrac{h_1}{h_2} = 9.\dfrac{1}{3} = 3$ и $V_1 : V_2 = 3 : 1$.

3. Нека правоъгълникът е $ABCD$ със страни $AB = 2$ cm и $AD = 3$ cm, а g е права, минаваща през една от страните му. Полученото ротационно тяло е цилиндър с радиус r и височина h.

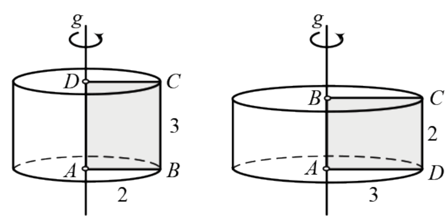

Ако $g = AD$, то $r = AB = 2$ cm, $h = AD = 3$ cm, $V = \pi r^2 h = 12\pi$ cm^3 и $S_1 = 2\pi r(h + r) = 4\pi.5 = 20\pi$ cm^2.

Ако $g = AB$, то $r = AD = 3$ cm, $h = AB = 2$ cm, $V = \pi r^2 h = 18\pi$ cm^3 и $S_1 = 2\pi r(h + r) = 6\pi.5 = 30\pi$ cm^2.

4. Нека $AB = a$ и $AD = b$ са страните на правоъгълника, g е оста на въртене, радиусът на ротационни цилиндър е r, а височината – h.

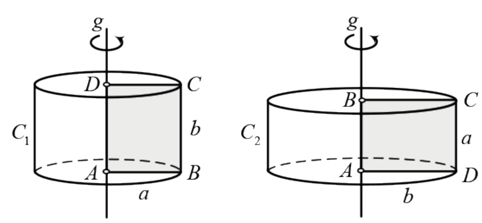

Ако $g = AD$, то $r = a$, $h = b$, $V_1 = \pi a^2 b$ и $S_1 = 2\pi r\,(h + r) = 2\pi a\,(b + a)$.

Ако $g = AB$, то $r = b$, $h = a$, $V_2 = \pi b^2 a$ и $S_2 = 2\pi b(a + b)$.

Тогава $\dfrac{V_1}{V_2} = \dfrac{\pi a^2 b}{\pi b^2 a} = \dfrac{a}{b}$, $\dfrac{S_1}{S_2} = \dfrac{2\pi a(b + a)}{2\pi b(a + b)} = \dfrac{a}{b}$ и $\dfrac{V_1}{V_2} = \dfrac{S_1}{S_2}$.

5. Варелът е с височина $h = 1{,}6$ m $= 16$ dm, радиус $r = 40$ cm $= 4$ dm и обем $V = \pi r^2 h = 16\pi.16 = 256\pi$ dm^3.

Водата заема $75\%V = \dfrac{3}{4}.256\pi = 192\pi \approx 192.3{,}14 = 602{,}88$ dm^3.

Като вземем предвид, че 1dm^3 = 1 литър, то водата във варела е приблизително 603 литра.

6. Радиусът на цилиндъра е $r = 5$ m, площта на околната повърхнина е $S = 2\pi rh = 2\pi.5.3 = 30\pi$, а тази на тавана – $B = \pi r^2 = 25\pi$.

Площта за боядисване е $\dfrac{S}{2} + B = 15\pi + 25\pi = 40\pi \approx 40.3{,}14 = 125{,}6$ m^2, за което ще са необходими около 13 литра боя.

62. ПРАВ КРЪГОВ ЦИЛИНДЪР. УПРАЖНЕНИЕ

1.

	r	h	B	S	S_1	V
а)	3	1	9π	6π	24π	9π
б)	1	3	π	6π	8π	3π
в)	2	2	4π	8π	16π	8π
г)	2	1	4π	4π	12π	4π
д)	1	2	π	4π	6π	2π

2. От $V = 2\pi r^2 h = 2\pi \Leftrightarrow r^2 h = 2$ и $h = 2r$ следва, че $r^3 = 1$, $r = 1$ cm и $h = 2$ cm.

Повърхнината на цилиндъра е $S = S_1 = 2\pi r(h+r) = 6\pi$ cm^2.

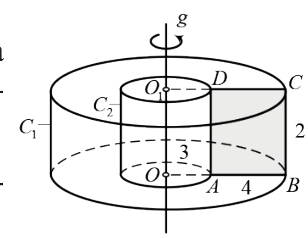

3. Да означим с O и O_1 петите на перпендикулярите, спуснати от A и D към правата g. Тогава полученото ротационното тяло се състои от цилиндъра C_1 с ос OO_1 и образуваща BC, от който е „издълбан" цилиндър C_2 с ос OO_1 и образуваща AD.

Повърхнината на това тяло е обединението на околните повърхнини на двата цилиндъра и двата венеца на основите.

За околните повърхнини S_{C_1} и S_{C_2} намираме:

$S_{C_1} = 2\pi.OB.BC = 2\pi.7.2 = 28\pi$, $S_{C_2} = 2\pi.OA.AD = 2\pi.3.2 = 12\pi$.

Лицето S_B на венеца пресмятаме като разлика от лицата на основите на двата цилиндъра:

$S_B = \pi.OB^2 - \pi.OA^2 = 49\pi - 9\pi = 40\pi$.

За лицето на повърхнината S_T на ротационното тяло получаваме:

$S_T = S_{C_1} + S_{C_2} + 2S_B = 28\pi + 12\pi + 2.40\pi = 120\pi$ cm^2.

Обемът на ротационното тяло е разлика от обемите на двата цилиндъра.

Тогава $V_T = V_{C_1} - V_{C_2} = \pi.OB^2.BC - \pi.OA^2.AD = \pi.49.2 - \pi.9.4 = 80\pi$ cm^3.

4. Обемът V на тръбата е разлика от обемите на двата цилиндъра C_1 и C_2 с диаметри $d_1 = 40$ cm и $d_2 = 36$ cm. Радиусите на цилиндрите в метри са $r_1 = 0{,}2$ m и $r_2 = 0{,}18$ m и

$V = \pi r_1^2 h - \pi r_2^2 h = 10\pi\left[(0{,}2)^2 - (0{,}18)^2\right] = 10\pi.0{,}38.0{,}02 = 0{,}076\pi \approx 0{,}23864$ m^3.

Приблизителната тежест на тръбата е 7859.0,23864 ≈ 1873 kg.

5*. Ако $l = 2\pi r$ е дължината на окръжността на основата на цилиндъра, то h и l са дължините на страните на правоъгълника, който е развивка на околната повърхнина.

По условие $l.h = 12$, а от питагоровата теорема следва зависимостта $l^2 + h^2 = 25$.

За l и h получаваме системата $\left|\begin{array}{l} l^2 + h^2 = 25 \\ l.h = 12 \end{array}\right.$, чиито положителни решения са $l = 4$, $h = 3$ или $l = 3$, $h = 4$.

Ако $h = 3$ cm, от $l = 2\pi r = 4$ намираме $r = \dfrac{2}{\pi}$ cm и $V = \pi r^2 h = \pi.\dfrac{4}{\pi^2}.3 = \dfrac{12}{\pi}$ cm^3.

Ако $h = 4$ cm, от $l = 2\pi r = 3$ намираме $r = \dfrac{3}{2\pi}$ cm и $V = \pi r^2 h = \pi.\dfrac{9}{4\pi^2}.3 = \dfrac{27}{4\pi}$ cm^3.

6*. От $V = \pi r^2 h = 2\pi$ и $S_1 = 2\pi r(h + r) = 6\pi$ за r и h получаваме системата $\begin{vmatrix} r(h+r)=3 \\ r^2h=2 \end{vmatrix}$. Заместваме $h = \dfrac{2}{r^2}$ в първото уравнение:

$$r\left(\frac{2}{r^2}+r\right)=3 \Leftrightarrow r^3-3r+2=0 \Leftrightarrow (r^2-1)r-2(r-1)=0 \Leftrightarrow (r-1)(r+1)r-2(r-1)=0 \Leftrightarrow (r-1)(r^2+r-2)=0 \Leftrightarrow$$

$\Leftrightarrow (r-1)^2(r+2)=0 \Leftrightarrow r=1,\ r=-2$. Тогава $h=\dfrac{2}{r^2}=2$.

Следователно $r = 1$ cm, $h = 2$ cm.

63. ПРАВ КРЪГОВ КОНУС

1.

	r	h	l	B	S	S_1	V
а)	1	2	$\sqrt{5}$	π	$\pi\sqrt{5}$	$(1+\sqrt{5})\pi$	$\frac{2\pi}{3}$
б)	$\sqrt{3}$	1	2	3π	$2\pi\sqrt{3}$	$(3+2\sqrt{3})\pi$	π
в)	1	$\sqrt{3}$	2	π	2π	3π	$\pi\sqrt{3}$
г)	2	2	$2\sqrt{2}$	4π	$4\pi\sqrt{2}$	$4\pi(1+\sqrt{2})$	$\frac{8\pi}{3}$
д)	3	4	5	9π	15π	24π	12π

2. В урок 53 доказахме, че „*Две наклонени от една и съща точка към дадена равнина са равни тогава и само тогава, когато сключват равни ъгли с основата*“. От това следва, че образувателните на прав кръгов конус сключват равни ъгли с равнината на основата, тъй като са равни отсечки, спуснати от върха към равнината на конуса.

3. Нека $AM = l = 12$ cm е образуваща на конуса, O е центърът на основата, $AO = r$ и $MO = h$.

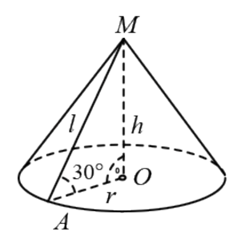

В $\Delta AOM\ \sphericalangle MAO = 30°$, $r = l.\cos 30° = 12.\dfrac{\sqrt{3}}{2} = 6\sqrt{3}$ cm и $h = l.\sin 30° = 12.\dfrac{1}{2} = 6$ cm.

Повърхнината на конуса е $S_1 = \pi r(l+r) = 6\sqrt{3}\pi\left(12+6\sqrt{3}\right) = 36\pi\left(2\sqrt{3}+3\right)$ cm^2,

а обемът – $V = \dfrac{1}{3}\pi r^2 h = \dfrac{1}{3}\pi.108.6\pi = 216\pi$ cm^3.

4. Нека ΔABC с $\sphericalangle C = 90°$ се върти около права g минаваща през катета AC.

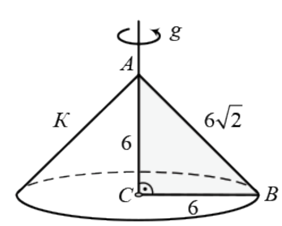

От $S_{ABC} = \dfrac{1}{2}AC.BC = \dfrac{1}{2}BC^2 = 18$ намираме $AC = BC = 6$ cm и $AB = BC\sqrt{2} = 6\sqrt{2}$ cm.

Ротационното тяло е конус K с радиус $r = BC = 6$, образуваща $l = AB = 6\sqrt{2}$ и височина $h = AC = 6$.

Повърхнината на K е $S_1 = \pi r(l+r) = 6\pi\left(6\sqrt{2}+6\right) = 36\pi\left(\sqrt{2}+1\right)$ cm^2,

а обемът – $V = \dfrac{1}{3}\pi r^2 h = \dfrac{1}{3}\pi.36.6 = 72\pi$ cm^3.

5*. Нека триъгълникът е ABC с хипотенуза AB и катети $AC = BC$.

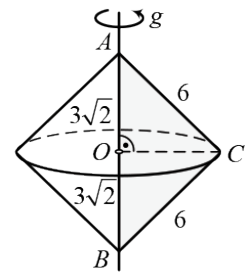

От $S_{ABC} = 18 \Leftrightarrow \dfrac{AC^2}{2} = 18$ намираме $AC = 6$ cm. Тогава $AB = 6\sqrt{2}$ cm и $AO = CO = 3\sqrt{2}$ cm, където O е средата на AB.

Ротационното тяло T представлява два еднакви конуса с обща основа – кръг център O и радиус $r = OC$.

Обемът на тялото е сбор от обемите на двата конуса или удвоеният обем на единия конус: $V_T = 2V_K = 2.\dfrac{1}{3}\pi r^2.AO = 2.\dfrac{1}{3}.18\pi.3\sqrt{2} = 36\pi\sqrt{2}$ cm³.

Лицето на повърхнината на ротационното тяло е сбор от лицата на околните повърхнини на двата конуса: $S_T = S_K + S_K = 2S_K = 2\pi r.AC = 2\pi.3\sqrt{2}.6 = 36\pi\sqrt{2}$ cm².

64. ПРАВ КРЪГОВ КОНУС. УПРАЖНЕНИЕ

1. Нека M е върхът на конуса, O – центърът на основата, а $AM = l$ е негова образуваща, а α –ъгълът който образуващата сключва с основата.

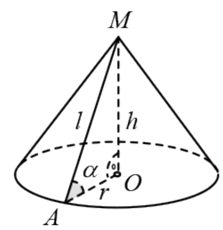

а) Лицето на околната повърхнина е $S = \pi rl$, а на основата – $B = \pi r^2$.

От $S = 2B \Leftrightarrow \pi rl = 2\pi r^2 \Leftrightarrow l = 2r$ и $\cos\alpha = \dfrac{r}{l} = \dfrac{1}{2}$ намираме $\alpha = 60°$.

б) От ΔAOM намираме $r = h.\text{cotg}\,60° = 6\sqrt{3}.\dfrac{\sqrt{3}}{3} = 6$ cm и $l = 2r = 12$ cm.

За обема и лицето на повърхнината на конуса получаваме:

$V = \dfrac{1}{3}\pi r^2 h = \dfrac{1}{3}\pi.36.6\sqrt{3} = 72\pi\sqrt{3}$ cm³, $S_1 = \pi r(l + r) = \pi.6.18 = 108\pi$ cm².

2. Ако l е образуващата на конуса, а осното сечение е равностранен триъгълник, то $l = 6$ cm.

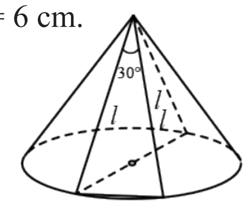

Лицето на сечението на конуса с равнина, минаваща през две негови образуващи, ъгълът между които е 30°, е $S = \dfrac{1}{2}l^2.\sin 30° = \dfrac{1}{2}.36.\dfrac{1}{2} = 9$ cm².

3. Нека R е радиусът на основата на конуса, $AM = l$ е образуваща на конуса, а N е средата на AB. Тогава $\sphericalangle ONM = 30°$ е линеен ъгъл на двустенния ъгъл между γ и основата.

В равностранния ΔABM $MN = 3r = 6$ и $AB = AM = 2r\sqrt{3} = 4\sqrt{3}$.

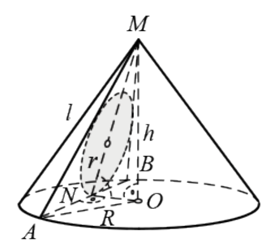

От правоъгълните триъгълници MON и AON намираме:

$MO = MN\sin 30° = \dfrac{6.1}{2} = 3$, $NO = MN.\cos 30° = 6.\dfrac{\sqrt{3}}{2} = 3\sqrt{3}$,

$R^2 = AO^2 = AN^2 + NO^2 = \left(2\sqrt{3}\right)^2 + \left(3\sqrt{3}\right)^2 = 39$ и $R = \sqrt{39}$.

За обема и лицето на повърхнината на конуса получаваме:

$V = \dfrac{\pi R^2 h}{3} = \dfrac{\pi.39.3}{3} = 39\pi$, $S_1 = \pi R\left(l + R\right) = \pi.\sqrt{39}\left(4\sqrt{3} + \sqrt{39}\right) = \left(12\sqrt{13} + 39\right)\pi = 3\left(4\sqrt{13} + 13\right)\pi$.

4. От $h = 3$ и $2r = 8 \Leftrightarrow r = 4$ намираме образуващата $l^2 = h^2 + r^2 = 9 + 16 = 25$ и $l = 5$.

Повърхнината на конуса е $S = \pi rl = 20\pi \approx 20.3,14 = 62,8$ cm².

Като вземем предвид, че площта на един лист е 2 m², броят на листовете за обшиване на покрива е 69,08 : 2 ≈ 35.

5. Ротационно тяло T представлява цилиндър C, от който са „издълбани“ два еднакви конуса K.

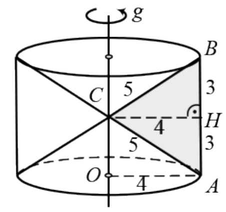

В ΔABC построяваме височината AH и от правоъгълния ΔAHC намираме $CH=\sqrt{AC^2-AH^2}=\sqrt{25-9}=4$.

Лицето на повърхнината на ротационното тяло е сбор от лицата на околните повърхнини на цилиндъра и двата конуса:

$S_T=S_C+2S_K=2\pi r.AB+2\pi r.AC=2\pi.4.6+2\pi.4.5=48\pi+40\pi=88\pi$.

Обемът на тялото е разликата от обема на цилиндъра и на двата еднакви конуса: $V_T=V_C-2V_K=\pi r^2.AB-2.\dfrac{1}{3}\pi r^2.CO=16\pi.6-2.\dfrac{1}{3}.16\pi.3=96\pi-32\pi=64\pi$.

6. Ротационното тяло T представлява цилиндър C, от който е „издълбан“ конус K с образуваща BC.

Радиусът на цилиндъра и конуса е $r=3$.

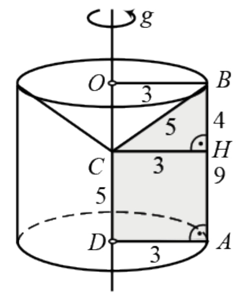

В трапеца $ABCD$ построяваме $CH\|DA$. Тогава $CH=3$, $BH=4$ и от ΔBHC намираме

$BC=\sqrt{BH^2+CH^2}=\sqrt{16+9}=5$.

Лицето на повърхнината на ротационното тяло е сбор от лицата на околната повърхнина и на основата на цилиндъра и лицето на околната повърхнина на конуса.

$S_T=S_C+B_C+S_K=2\pi r.AB+\pi r^2+\pi r.BC=2\pi.3.9+9\pi+\pi.3.5=54\pi+9\pi+15\pi=78\pi$.

Обемът на тялото е разлика от обемите на цилиндъра и конуса.

$V_T=V_C-V_K=\pi r^2.DO-\dfrac{1}{3}\pi r^2.CO=9\pi.9-\dfrac{1}{3}.9\pi.4=81\pi-12\pi=69\pi$.

65. СФЕРА И КЪЛБО

1. Повърхнината на сфера σ с радиус r е $S=4\pi r^2$, а на сфера σ_1 с радиус $R=nr$ е $S_1=4\pi R^2=4\pi(nr)^2=4\pi n^2r^2$.

Тогава $\dfrac{S_1}{S}=\dfrac{4\pi n^2r^2}{4\pi r^2}=n^2$ и $S_1=n^2S$, като при $n=2$, $S_1=4S$, а при $n=3$, $S_1=9S$.

2. Обемът на кълбо k с радиус r е $V=\dfrac{4}{3}\pi r^3$, а на кълбо k_1 с радиус $R=nr$ е $V_1=\dfrac{4}{3}\pi R^3=\dfrac{4}{3}\pi(nr)^3=\dfrac{4}{3}\pi n^3r^3$.

Тогава $\dfrac{V_1}{V}=n^3$ и $V_1=n^3V$, като при $n=2$, $V_1=8V$, а при $n=3$, $V_1=27V$.

3. Нека $S_1=4\pi r_1^2$ и $S_2=4\pi r_2^2$ са повърхнините на двете кълба.

От $\dfrac{S_1}{S_2}=\dfrac{4\pi r_1^2}{4\pi r_1^2}=\left(\dfrac{r_1}{r_2}\right)^2=\dfrac{2}{3}$ следва, че $\dfrac{r_1}{r_2}=\sqrt{\dfrac{2}{3}}$. Тогава $\dfrac{V_1}{V_2}=\dfrac{\frac{4}{3}\pi r_1^3}{\frac{4}{3}\pi r_2^2}=\left(\dfrac{r_1}{r_2}\right)^3=\left(\sqrt{\dfrac{2}{3}}\right)^3=\dfrac{2}{3}\sqrt{\dfrac{2}{3}}=\dfrac{2\sqrt{6}}{9}$.

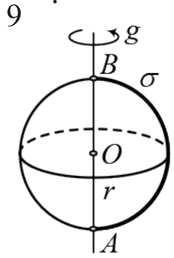

4. Ако r е радиусът на полуокръжността, то дължината ѝ е $\pi r=6\pi$ и $r=6$.

Лицето на получената сфера е $S=4\pi r^2=4\pi.36=144\pi$ cm^2.

5. Ако a е страната на квадрата, повърхнината и обемът на полученото тяло (цилиндър с радиус $r=a$ и височина $h=a$) са съответно $S_T=2\pi r(h+r)=4\pi a^2$ и $V_T=\pi r^2h=\pi a^3$.
Повърхнината и обемът на кълбо с радиус $R=a$ са $S_k=4\pi R^2=4\pi a^2$ и

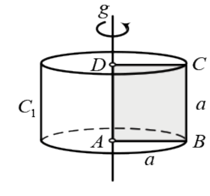

$V_к=\dfrac{4}{3}\pi R^3=\dfrac{4}{3}\pi a^3$.

Следователно $S_T=S_k$, $V_T>V_k$.

6. Нека k_A и k_B са окръжностите, които са сеченията на λ_A и λ_B със σ, $C \in k_A$ и $D \in k_B$ са произволни точки от тези окръжности и $AC = r_A$ и $BD = r_B$.
Тогава $OC = OD = R$ са радиуси на σ и разглеждаме правоъгълните триъгълници AOC и BOD.

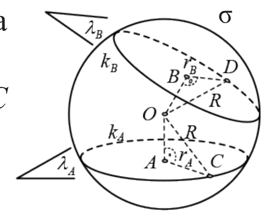

а) От $OA = OB$ следва, че $\Delta AOC \cong \Delta BOD$ по IV признак ($OA = OB$, $OC = OD = R$ и $\sphericalangle A = \sphericalangle B = 90°$) и $r_A = r_B$.

б) От $OA > OB$ и $OC = OD = R$ следва, че $r_A^2 = R^2 - OA^2$, $r_B^2 = R^2 - OB^2$, $r_A^2 < r_B^2$ и $r_A < r_B$.

7. Нека $k(O_1; r)$ е окръжността, която е сечение на сферата $\sigma(O; R = 13)$ с равнината, на разстояние $OO_1 = 12$, а $A \in k$ е произволна точка от окръжността.

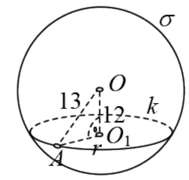

От правоъгълния ΔAOO_1 намираме $r^2 = R^2 - OO_1^2 = 13^2 - 12^2 = 25$ и $r = 5$. Дължината на k е $l = 2\pi r = 10\pi$ cm.

8. Нека R е радиусът на σ, $k(O_1; r)$ е сечението на λ и σ, а $A \in k$ е произволна точка от окръжността.

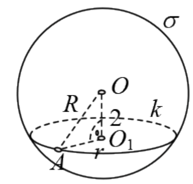

От $S = 4R^2 = 25\pi$ намираме $R^2 = \dfrac{25}{4}$ и $R = \dfrac{5}{2}$.

От правоъгълния ΔAOO_1 намираме $r^2 = R^2 - OO_1^2 = \dfrac{25}{4} - 4 = \dfrac{9}{4}$ и $r = \dfrac{3}{2}$.

Лицето на сечението на λ и σ е $S = \pi r^2 = \dfrac{9}{4}\pi$ cm^2.

66. СФЕРА И КЪЛБО. УПРАЖНЕНИЕ

1. Нека O е центърът на вписания в равностранния ΔABC кръг, а H е средата на AB. Страната на триъгълника е $AB = 6$ cm, а радиусът на кръга – $r = \dfrac{AB\sqrt{3}}{6} = \sqrt{3}$ cm.

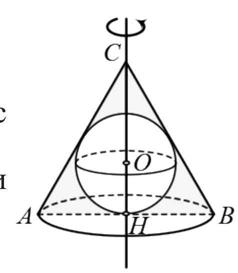

При въртенето на триъгълника около правата през височината CH се получава конус K с радиус $R = \dfrac{AB}{2} = 3$ cm, височина $h = \dfrac{AB\sqrt{3}}{2} = 3\sqrt{3}$ cm и образуваща $l = BC = 6$ cm и кълбо k с радиус $r = \sqrt{3}$ cm, „издълбано“ във вътрешността на конуса.

Обемът V_T на полученото тяло е разлика от обемите $V_K = \dfrac{1}{3}\pi R^2 h = \dfrac{1}{3}\pi .9.3\sqrt{3} = 9\pi\sqrt{3}$ на конуса и $V_\kappa = \dfrac{4}{3}\pi r^3 = \dfrac{4}{3}\pi .3\sqrt{3} = 4\pi\sqrt{3}$ на кълбото.

Повърхнината S_T на ротационното тяло е сбор от повърхнините $S_K = \pi r(R+l) = \pi.3.9 = 27\pi$ на конуса и $S_\sigma = 4\pi r^2 = 4\pi.3 = 12\pi$.

Следователно $V_T = V_K - V_\kappa = 9\pi\sqrt{3} - 4\pi\sqrt{3} = 5\pi\sqrt{3}$ cm^3 и $S_T = S_K + S_\sigma = 27\pi + 12\pi = 39\pi$ cm^2.

Забележка. В разглеждания случай казваме, че кълбото k е вписано в конуса K.

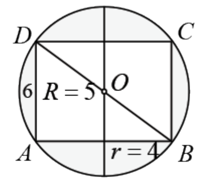

2. Нека k е кръг с радиус $R = 5$ cm, а $ABCD$ е правоъгълник със страна $AD = 6$ cm, вписан в k.

Тогава $BD = 10$ cm е диаметър и от питагоровата теорема за ΔABD намираме $AB = 8$ cm.

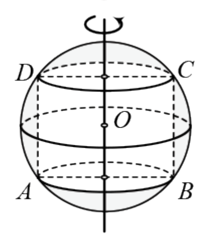

При завъртането на кръга и изрязания правоъгълник около диаметъра, успореден на AD, се получава кълбо k с радиус $R = 5$ cm с „изрязан“ във вътрешността цилиндър C с радиус $r = 4$ cm и височина $h = AD = 6$ cm.

Обемът V_T на полученото тяло е разлика от обемите $V_\kappa = \frac{4}{3}\pi R^3 = \frac{4}{3}\pi.125 = \frac{500\pi}{3}$ на кълбото и $V_C = \pi r^2 h = \pi.16.6 = 96\pi$ на цилиндъра.

Повърхнината S_T на ротационното тяло е сбор от повърхнините $S_\sigma = 4\pi R^2 = 4\pi.25 = 100\pi$ на сферата σ, определена от кълбото и $S_C = 2\pi r(h+r) = 2\pi.4.10 = 80\pi$ на цилиндъра.

Следователно $V_T = V_\kappa - V_C = \frac{500\pi}{3} - 96\pi = \frac{212\pi}{3}$ cm³ и $S_T = S_\sigma + S_C = 100\pi + 80\pi = 180\pi$ cm².

3. Сечението на σ с α е окръжност k с център O_1 и радиус R_1, като O_1 е ортогоналната проекция на центъра O на сферата върху равнината α, а R_1 – радиусът на описаната окръжност около ΔABC.

За ΔABC намираме: $BC^2 = AB^2 + AC^2 - 2AB.AC.\cos 120° = 36 + 25 + 2.6.5.\frac{1}{2} = 91$, $BC = \sqrt{91}$ и

$$\frac{BC}{\sin 60°} = 2R_1 \Leftrightarrow R_1 = \frac{\sqrt{91}.2}{2\sqrt{3}} = \sqrt{\frac{91}{3}}.$$

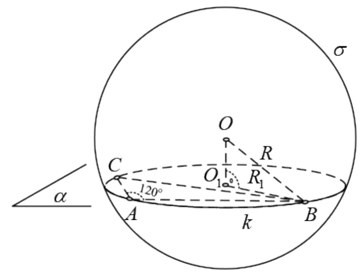

Тогава лицето на сечението е $S_k = \pi R_1^2 = \frac{91\pi}{3}$ cm², а разстоянието от до O до α –

$$OO_1 = \sqrt{R^2 - R_1^2} = \sqrt{\left(\frac{10}{\sqrt{3}}\right)^2 - \left(\sqrt{\frac{91}{3}}\right)^2} = \sqrt{\frac{9}{3}} = \sqrt{3}.$$

4*. Нека равнините α_1 и α_2 отсичат от сферата $\sigma(O; R)$ окръжностите $k_1(O_1)$ и $k_2(O_2)$, AB е общата хорда на k_1 и k_2, а C е нейната среда.

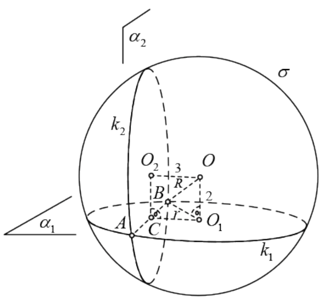

Тогава AB е перпендикулярна на CO_1 и CO_2 и $\sphericalangle O_1CO_2 = 90°$ е линеен ъгъл на двустенния ъгъл, определен от α_1 и α_2.

От $OO_1 \perp \alpha_1$, $OO_2 \perp \alpha_2$ и $\sphericalangle O_1CO_2 = 90°$ следва, че $C_1O_1OO_2$ е правоъгълник със страни $OO_1 = CO_2 = 2$ cm и $OO_2 = CO_1 = 3$ cm.

От правоъгълния ΔBCO_1 намираме $BO_1^2 = BC^2 + CO_1^2 = 4 + 9 = 13$, а от ΔBOO_1 пресмятаме $R^2 = BO^2 = OO_1^2 + BO_1^2 = 4 + 13 = 17$.

Лицето на повърхнината на сферата е $S_\sigma = 4\pi R^2 = 4.13\pi = 52\pi$ cm².

5*. Сеченията на λ_1 и λ_2 със σ са окръжностите $k_1(O_1; R_1)$ и $k_2(O_2; R_2)$, като O_1 и O_2 са ортогоналните проекции на центъра O на сферата върху λ_1 и λ_2.

Разстоянието между λ_1 и λ_2 е $O_1O_2 = 7$, а от лицата на сеченията $S_1 = \pi R_1^2 = 9\pi$ и $S_2 = \pi R_2^2 = 16\pi$ намираме $R_1 = 3$ и $R_2 = 4$.

Нека O_1A_1 и O_2A_2 са два успоредни радиуса на k_1 и k_2, а R е радиусът на сферата.

От правоъгълните триъгълници A_1O_1O и A_2O_2O може да запишем:

$$OO_1 = \sqrt{R^2 - R_1^2} = \sqrt{R^2 - 9},\ OO_2 = \sqrt{R^2 - R_2^2} = \sqrt{R^2 - 16}.$$

Тогава $OO_1 + OO_2 = O_1O_2 \Leftrightarrow \sqrt{R^2 - 9} + \sqrt{R^2 - 16} = 7 \Leftrightarrow \sqrt{R^2 - 16} = 7 - \sqrt{R^2 - 9}$,

повдигаме в квадрат $\cancel{R^2} - 16 = 49 - 14\sqrt{R^2 - 9} + \cancel{R^2} - 9 \Leftrightarrow \sqrt{R^2 - 9} = 4 \Leftrightarrow R^2 = 25$

и намираме $R = 5$.

Повърхнината на сферата е $S_\sigma = 4\pi R^2 = 4\pi.25 = 100\pi$.

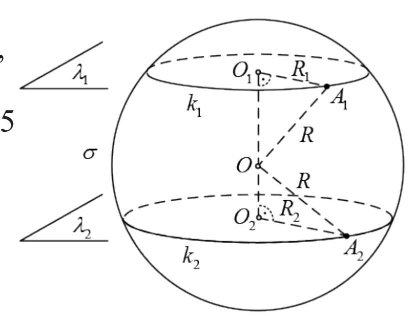

6*. Сеченията на λ_1 и λ_2 със σ са окръжностите $k_1(O_1; R_1)$ и $k_2(O_2; R_2)$, като O_1 и O_2 са ортогоналните проекции на центъра O на сферата върху α_1 и α_2.

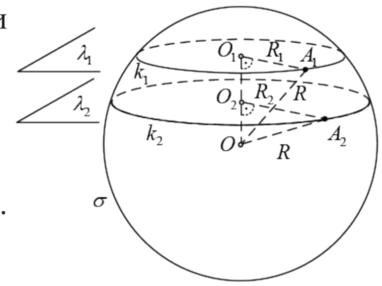

Разстоянието между λ_1 и λ_2 е $O_1O_2 = 1$, а от лицата на сеченията $S_1 = \pi R_1^2 = 9\pi$ и $S_2 = \pi R_2^2 = 16\pi$ намираме $R_1 = 3$ и $R_2 = 4$.

Нека O_1A_1 и O_2A_2 са два успоредни радиуса на k_1 и k_2, а R е радиусът на сферата.

От правоъгълните триъгълници A_1O_1O и A_2O_2O може да запишем:

$$OO_1 = \sqrt{R^2 - R_1^2} = \sqrt{R^2 - 9},\ OO_2 = \sqrt{R^2 - R_2^2} = \sqrt{R^2 - 16}.$$

Тогава $OO_1 - OO_2 = O_1O_2 \Leftrightarrow \sqrt{R^2 - 9} - \sqrt{R^2 - 16} = 1 \Leftrightarrow \sqrt{R^2 - 9} = 1 + \sqrt{R^2 - 16}$, повдигаме в квадрат $\cancel{R^2} - 9 = 1 + 2\sqrt{R^2 - 16} + \cancel{R^2} - 16 \Leftrightarrow \sqrt{R^2 - 16} = 3 \Leftrightarrow R^2 = 25$ и намираме $R = 5$.

Повърхнината на сферата е $S_\sigma = 4\pi R^2 = 4\pi.25 = 100\pi$.

67. ЕЛЕМЕНТИ ОТ СТЕРЕОМЕТРИЯТА. ТЕМА ЗА САМОКОНТРОЛ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Б	Б	Б	Б	А	32 cm^3	$\frac{40}{3}$ cm^3	45°

I част

1. Невярно е твърдението от отг. Б). Нека двете прави са a и b, като $a \perp c$ и $b \perp c$. Правите a и b може да са кръстосани или пресекателни и пак да са перпендикулярни на правата c.

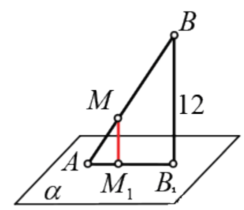

2. Ако M_1 и B_1 са проекциите на M и B в α, от $MM_1 \| BB_1$ следва, че $\Delta AMM_1 \sim \Delta ABB_1$ и

$$\frac{MM_1}{BB_1} = \frac{AM}{AB} \Leftrightarrow \frac{MM_1}{12} = \frac{1}{4} \Leftrightarrow MM_1 = 3\,\text{cm (отг. Б).}$$

3. Ако D е проекцията на върха B в α, от $BC \perp AC$ следва, че $\sphericalangle(ABC, \alpha) = \sphericalangle BCD = \varphi$.

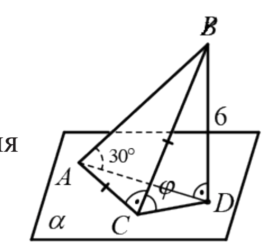

От правоъгълния ΔABD с $\sphericalangle BAD = 30°$ намираме $AB = 2BD = 12$, а от равнобедрения правоъгълен ΔABC пресмятаме $BC = \dfrac{AB\sqrt{2}}{2} = 6\sqrt{2}$.

В ΔBCD $\sin\varphi = \dfrac{BD}{BC} = \dfrac{6}{6\sqrt{2}} = \dfrac{\sqrt{2}}{2}$ и $\varphi = 45°$ (отг. Б).

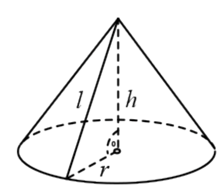

4. Височината на конуса е $h = \sqrt{l^2 - r^2} = \sqrt{169 - 25} = \sqrt{144} = 12$,

а обемът – $V = \dfrac{1}{3}\pi r^2 h = \dfrac{1}{3}\pi.25.12 = 100\pi$ (отг. Б).

5. Повърхнината на цилиндъра е $S_C = 2\pi r(r + h)$, а на сферата – $S_\sigma = 4\pi r^2$.

От $S_C = S_\sigma \Leftrightarrow 2\pi r(r + h) = 4\pi r^2 \Leftrightarrow r + h = 2r \Leftrightarrow r = h$ следва, че $h : r = 1 : 1$ (отг. А).

II част

6. От $MC \perp (ABC)$ и $AC = BC$ следва, че $AM = BM$, ΔABM е равнобедрен и нека MN е негова височина (N е средата на AB).

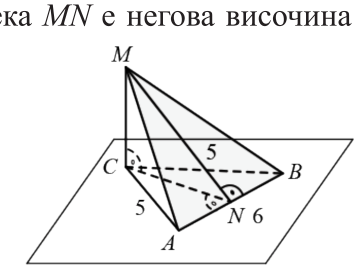

От $S_{ABM} = \dfrac{AB.MN}{2} = \dfrac{6MN}{2} = 12\sqrt{5}$ намираме $MN = 4\sqrt{5}$ cm,

а от ΔACN получаваме $CN^2 = AC^2 - AN^2 = 25 - 9 = 16$ и $CN = 4$ cm.

В ΔMNC пресмятаме $MC^2 = MN^2 - CN^2 = 80 - 16 = 64$ и $MC = 8$ cm.

Обемът на пирамидата е $V = \frac{1}{3}S_{ABC}.MC = \frac{1}{3}.\frac{AB.CN}{2}.MC = \frac{1}{3}.\frac{6.4}{2}.8 = 32\text{ cm}^3$.

7. Щом околните стени сключват с основата равни ъгли, то височината се проектира в центъра O на вписаната в $ABCD$ окръжност.

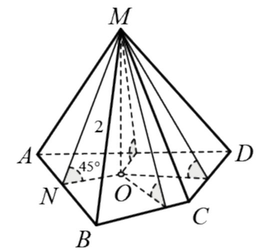

Нека $\sphericalangle MNO = 45°$ е линеен ъгъл на двустенния $\sphericalangle(ABM, ABCD)$ и $NO = r$ е радиус на вписаната в основата окръжност.

От правоъгълния ΔMON намираме $r = MO.\text{cotg}45° = 2$.

От $AB + CD = BC + AD = 10$ (свойство на описания четириъгълник) следва, че $P_{ABCD} = 20$, $p = 10$ cm и $S_{ABCD} = pr = 10.2 = 20\text{ cm}^2$.

Обемът на пирамидата е $V = \frac{S_{ABCD}.MO}{3} = \frac{20.2}{3} = \frac{40}{3}\text{ cm}^3$.

III част

8. Тъй като проекцията на върха D на тетраедъра е центърът O на описаната около ΔABC, то ъглите, които околните ръбове сключват с (ABC), са равни помежду си и нека $\sphericalangle(AD, ABC) = \sphericalangle DAO = \alpha$.

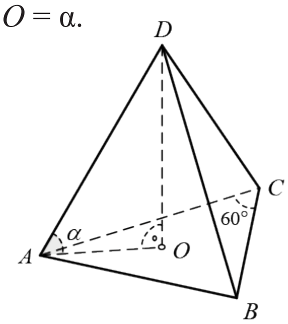

От синусовата теорема в ΔABC намираме $AO = R = \frac{AB}{2\sin 60°} = \frac{AB}{\sqrt{3}}$.

В правоъгълния ΔAOD пресмятаме $\text{tg}\alpha = \frac{DO}{AO} = \frac{DO\sqrt{3}}{AB} = \frac{\sqrt{3}}{\sqrt{3}} = 1$ и $\alpha = 45°$.

Следователно околните ръбове сключват ъгъл 45° с равнината на основата ABC.

68. ИРАЦИОНАЛНИ УРАВНЕНИЯ

1. а) Повдигаме двете страни на уравнението $\sqrt{x-1} = x-7$ в квадрат и получаваме: $x-1 = x^2-14x+49 \Leftrightarrow x^2-15x+50=0 \Leftrightarrow x_1=10,\ x_2=5$.

С проверка установяваме, че само $x = 10$ е корен на ирационалното уравнение:

$x=10:\ \sqrt{9}=10-7$ – вярно; $x=5:\ \sqrt{4}=5-7$ – невярно.

б) Повдигаме двете страни на уравнението $\sqrt{2x-3} = x-3$ в квадрат и получаваме: $2x-3 = x^2-6x+9 \Leftrightarrow x^2-8x+12=0 \Leftrightarrow x_1=6,\ x_2=2$.

С проверка установяваме, че само $x = 6$ е корен на ирационалното уравнение: $x=6:\ \sqrt{9}=6-3$ – вярно; $x=2:\ \sqrt{1}=2-3$ – невярно.

в) Повдигаме двете страни на уравнението $\sqrt{8-7x} = 3x-4$ в квадрат.

При $3x-4 \geq 0 \Leftrightarrow x \geq \frac{4}{3}$ то е равносилно на:

$8-7x = 9x^2-24x+16 \Leftrightarrow 9x^2-17x+8=0 \Leftrightarrow x_1=1,\ x_2=\frac{8}{9}$.

От $x_1 < \frac{4}{3}$ и $x_2 < \frac{4}{3}$ следва, че уравнението няма решение, т.е. $x \in \varnothing$.

г) Повдигаме двете страни на уравнението $2\sqrt{2x-3} = x+2$ в квадрат и получаваме:

$4(2x-3) = x^2+4x+4 \Leftrightarrow x^2-4x+16=0$.

Полученото уравнение няма реални корени ($D = 4 - 16 = -12$) и следователно ирационалното уравнение няма решение, т.е. $x \in \varnothing$.

д) При $x \geq \frac{1}{2}$ уравнението $\sqrt{x^2+2x+3} = 2x-1$ е равносилно на:

$x^2+2x+3 = 4x^2-4x+1 \Leftrightarrow 3x^2-6x-2=0 \Leftrightarrow x_1 = \frac{3+\sqrt{15}}{3} > \frac{1}{2},\ x_1 = \frac{3-\sqrt{15}}{3} < \frac{1}{2}$.

Следователно ирационалното уравнение има единствен корен $x = \frac{3+\sqrt{15}}{3}$.

2. а) Дефиниционното множество на уравнението е DM: $x \geq 1$.

Тогава $\underbrace{\sqrt{2x}+\sqrt{x-1}}_{+} = 3 \Leftrightarrow 2x+2\sqrt{2x^2-2x}+x-1=9 \Leftrightarrow 2\sqrt{2x^2-2x} = 10-3x$.

При $x \leq \frac{10}{3}$ последното уравнение е равносилно на $8\left(x^2-x\right) = 100-60x+9x^2 \Leftrightarrow$

$8\left(x^2-x\right) = 100-60x+9x^2 \Leftrightarrow x^2-52x+100=0 \Leftrightarrow x_1 = 50$ (не е решение), $x_2 = 2$ (решение).

Следователно ирационалното уравнение има единствен корен $x = 2$.

б) Дефиниционното множество на уравнението е $DM : x \in [3; 13]$.

Тогава $\underbrace{\sqrt{x-3}+\sqrt{2}}_{+} = \underbrace{\sqrt{13-x}}_{+} \Leftrightarrow x-3+2\sqrt{2x-6}+2 = 13-x \Leftrightarrow 2\sqrt{2x-6} = 14-2x \Leftrightarrow \sqrt{2x-6} = 7-x$.

При $x \leq 7$ последното уравнение е равносилно на $2x - 6 = 49 - 14x + x^2$

$x^2 - 16x + 55 = 0 \Leftrightarrow x_1 = 11, x_2 = 5$, като само $x_2 \in DM$ и $x_2 \leq 7$.

Следователно уравнението има единствено решение $x = 5$.

Забележка. Кое от числата $x_1 = 11$ и $x_2 = 5$ е корен на даденото уравнение може да установим с директна проверка, без да се налагат ограниченията $x \in [3; 13]$ и $x \leq 7$.

Числото $x = 5$ е решение, тъй като равенството $\sqrt{2}+\sqrt{2} = \sqrt{8}$ е вярно, докато при $x = 11$ се получава невярно числово равенство $\sqrt{8}+\sqrt{2} = \sqrt{2}$.

в) Дефиниционното множество на уравнението е $x \in [-4; 2]$.

Тогава $\sqrt{4+x}-\sqrt{2-x} = \sqrt{2} \Leftrightarrow \underbrace{\sqrt{4+x}}_{+} = \underbrace{\sqrt{2}+\sqrt{2-x}}_{+} \Leftrightarrow 4+x = 2+2\sqrt{4-2x}+2-x \Leftrightarrow$

$\Leftrightarrow 2\sqrt{4-2x} = 2x \Leftrightarrow \sqrt{4-2x} = x \Leftrightarrow 4-2x = x^2,\ x \geq 0 \Leftrightarrow x^2+2x-4=0,\ x \in [0; 2]$.

Корените на $x^2 + 2x - 4 = 0$ са $x_1 = -1+\sqrt{5} \in [0; 2],\ x_2 = -1-\sqrt{5} \notin [0; 2]$.

Следователно уравнението има единствено решение $x = \sqrt{5}-1$.

3. а) Уравнението е равносилно на $x^2+3x-7+\sqrt{x^2+3x+5} = 0$.

Полагаме $\sqrt{x^2+3x+5} = u,\ u \geq 0$ и получаваме:

$u^2 - 12 + u = 0 \Leftrightarrow u^2 + u - 12 = 0 \Leftrightarrow u_1 = -4 < 0,\ u_2 = 3 > 0$.

От $\sqrt{x^2+3x+5}=3$ намираме $x^2+3x+5=9 \Leftrightarrow x^2+3x-4=0 \Leftrightarrow x_1=1,\ x_2=-4$.

Следователно уравнението има две решения: $x = 1$ и $x = -4$.

б) Уравнението е равносилно на $\sqrt{x^2-3x+5}+x^2-3x+5-12=0$.

Полагаме $\sqrt{x^2-3x+5}=u,\ u\geq 0$ и получаваме $u^2 + u - 12 = 0$ с корени $u_1 = -4 < 0$ и $u_2 = 3 > 0$.

От $u = 3$ намираме: $\sqrt{x^2-3x+5}=3 \Leftrightarrow x^2-3x+5=9 \Leftrightarrow x^2-3x-4=0 \Leftrightarrow x_1=-1,\ x_2=4$.

Следователно даденото уравнение има две решения: $x = -1$ и $x = 4$.

в) В уравнението $\sqrt{\dfrac{2\left(x^2-12\right)}{x-4}}=\sqrt{\dfrac{2(x-4)}{x^2-12}}+1$ полагаме $u=\sqrt{\dfrac{x^2-12}{2(x-4)}},\ u>0$.

Решаваме дробното уравнение: $2u=\dfrac{1}{u}+1 \Leftrightarrow 2u^2-u-1=0 \Leftrightarrow u_1=1>0,\ u_2=-\dfrac{1}{2}<0$.

От $u = 1$ намираме $\sqrt{\dfrac{x^2-12}{2(x-4)}}=1 \Leftrightarrow \dfrac{x^2-12}{2(x-4)}=1 \Leftrightarrow x^2-12=2x-8 \Leftrightarrow x^2-2x-4=0$

с корени $x_{1,2}=1\pm\sqrt{5}$, които са решенията на даденото уравнение.

69. ПРОГРЕСИИ

1. а) От $a_5 = a_1 + 4d = 14$ изразяваме и $a_1 = 14 - 4d$, заместваме в равенството

$a_9 = a_1 + 8d = 26 \Leftrightarrow 14 - 4d + 8d = 26 \Leftrightarrow 4d = 12$ и намираме $d = 3$.

Тогава $a_1 = 14 - 4d = 14 - 4.3 = 2$.

б) От $S_9=\dfrac{a_1+a_9}{2}.9 \Leftrightarrow 36=\dfrac{a_1+14}{2}.9 \Leftrightarrow a_1+14=8$ намираме $a_1 = 6$, а от

$a_9 = a_1 + 8d \Leftrightarrow 14 = -6 + 8d \Leftrightarrow 8d = 20$ получаваме $d=\dfrac{5}{2}$.

в) $\left|\begin{array}{l} a_5+a_9=8 \\ a_4+a_{12}=9 \end{array}\right. \Leftrightarrow \left|\begin{array}{l} a_1+4d+a_1+8d=8 \\ a_1+3d+a_1+11d=9 \end{array}\right. \Leftrightarrow \left|\begin{array}{l} 2a_1+12d=8 \\ 2a_1+14d=9. \end{array}\right.$

Изваждаме почленно двете уравнения и получаваме $2d = 1$ и $d=\dfrac{1}{2}$.

Тогава $2a_1+12d=8 \Leftrightarrow a_1=4-6d=4-6.\dfrac{1}{2}=4-3=1$.

Следователно $a_1=1,\ d=\dfrac{1}{2}$.

г) $\left|\begin{array}{l} a_3+a_5=5 \\ a_3^2-a_5^2=15 \end{array}\right. \Leftrightarrow \left|\begin{array}{l} a_3+a_5=5 \\ \underbrace{\left(a_3+a_5\right)}_{5}\left(a_3-a_5\right)=15 \end{array}\right. \Leftrightarrow \left|\begin{array}{l} a_3+a_5=5 \\ 5\left(a_3-a_5\right)=15 \end{array}\right. \Leftrightarrow \left|\begin{array}{l} a_3+a_5=5 \\ a_3-a_5=3. \end{array}\right.$

Събираме и изваждаме двете уравнения на последната система и получаваме:

$\left|\begin{array}{l} a_3=4 \\ a_5=1 \end{array}\right. \Leftrightarrow \left|\begin{array}{l} a_1+2d=4 \\ a_1+4d=1 \end{array}\right\}- \Leftrightarrow d=-\dfrac{3}{2},\ a_1=7$.

2. а) От $a_3 = a_1q^2 = 2$ и $a_6 = a_1q^5 = 16$ намираме $\frac{a_6}{a_3} = \frac{16}{2} \Leftrightarrow \frac{a_1q^5}{a_1q^2} = 8 \Leftrightarrow q^3 = 8$, $q = 2$ и $a_1 = \frac{2}{q^2} = \frac{2}{4} = \frac{1}{2}$.

б) От $S_5 - S_4 = a_5 = 25$ и $a_5 - a_3 = 20$ следва, че $a_3 = 5$.

Пресмятаме $\frac{a_5}{a_3} = \frac{25}{5} \Leftrightarrow \frac{a_1q^4}{a_1q^2} = 5 \Leftrightarrow q^2 = 5$ и намираме $q = \pm\sqrt{5}$. Тогава $a_1 = \frac{a_3}{q^2} = \frac{5}{5} = 1$.

в) От $\left| \begin{array}{l} a_5 - a_4 = 576 \\ a_2 - a_1 = 9 \end{array} \right. \Leftrightarrow \left| \begin{array}{l} a_1q^4 - a_1q^3 = 576 \\ a_1q - a_1 = 9 \end{array} \right. \Leftrightarrow \left| \begin{array}{l} a_1q^3(q-1) = 576 \\ a_1(q-1) = 9 \end{array} \right.$ намираме

$\frac{\cancel{a_1}q^3\cancel{(q-1)}}{\cancel{a_1}\cancel{(q-1)}} = \frac{576}{9} \Leftrightarrow q^3 = 64 \Leftrightarrow q = 4$ и $a_1 = \frac{9}{q-1} = \frac{9}{3} = 3$.

г) Преобразуваме $\left| \begin{array}{l} S_6 - S_3 = 56 \\ S_5 - S_2 = 28 \end{array} \right. \Leftrightarrow \left| \begin{array}{l} a_1\frac{q^6-1}{q-1} - a_1\frac{q^3-1}{q-1} = 56 \\ a_1\frac{q^5-1}{q-1} - a_1\frac{q^2-1}{q-1} = 28 \end{array} \right. \Leftrightarrow \left| \begin{array}{l} a_1\frac{q^6-q^3}{q-1} = 56 \\ a_1\frac{q^5-q^2}{q-1} = 28 \end{array} \right. \Leftrightarrow \Leftrightarrow \left| \begin{array}{l} a_1\frac{q^3(q^3-1)}{q-1} = 56 \\ a_1\frac{q^2(q^3-1)}{q-1} = 28 \end{array} \right.$

и след почленно деление на двете равенства получаваме $q = 2$.

От $a_1\frac{q^2(q^3-1)}{q-1} = 28 \Leftrightarrow a_1\frac{2^2(2^3-1)}{2-1} = 28 \Leftrightarrow 28a_1 = 28$ намираме $a_1 = 1$.

3. *I начин.* Нека първите три члена на геометричната прогресия са x, xq, xq^2.

По условие $x + xq + xq^2 = 65$ (1).

Числата x, $xq + 10$, xq^2 образуват аритметична прогресия.

Тогава $2(xq + 10) = xq^2 + x \Leftrightarrow x - 2xq + xq^2 = 20$ (2).

От (1) и (2) стигаме до системата $\left| \begin{array}{l} x + xq + xq^2 = 65 \\ x - 2xq + xq^2 = 20 \end{array} \right. \Leftrightarrow \left| \begin{array}{l} x(1 + q + q^2) = 65 \\ x(1 - 2q + q^2) = 20. \end{array} \right.$

Делим почленно $\frac{\cancel{x}(1+q+q^2)}{\cancel{x}(1-2q+q^2)} = \frac{65}{20}$ и от $\frac{1+q+q^2}{1-2q+q^2} = \frac{13}{4} \Leftrightarrow 3q^2 - 10q + 3 = 0$ намираме $q_1 = 3$ и $q_2 = \frac{1}{3}$.

За числата, образуващи аритметична прогресия, получаваме:

При $q_1 = 3$: $x = \frac{20}{1-2q+q^2} = \frac{20}{4} = 5$ и ÷ 5, 15, 45;

при $q_2 = \frac{1}{3}$: $x = \frac{20}{1-2q+q^2} = \frac{20.9}{4} = 45$ и ÷ 45, 15, 5.

Следователно търсената намаляваща аритметична прогресия е ÷ 45, 15, 5.

II начин. Нека първите три члена на намаляващата аритметична прогресия са $x - d$, x, $x + d$, като $d < 0$.

Тогава числата $x - d$, $x - 10$, $x + d$ образуват геометрична прогресия.

От $x - d + x - 10 + x + d = 65 \Leftrightarrow 3x = 75 \Leftrightarrow x = 25$ и свойството на геометричната прогресия $(x - 10)^2 = (x - d)(x + d)$ намираме $(25 - 10)^2 = (25 - d)(25 + d) \Leftrightarrow 225 = 625 - d^2 \Leftrightarrow d_2 = 400$ $d_{1,2} = \pm 20$, като решение е само $d = -20$.

Следователно аритметичната прогресия е ÷ 45, 15, 5.

4. Да означим с x, xq, xq^2, xq^3 числата, образуващи геометричната прогресия. Тогава числата x, $xq+1$, xq^2-2, xq^3-13 образуват аритметична прогресия и

$$\left|\begin{aligned} 2(xq+1) &= x+xq^2-2 \\ 2(xq^2-2) &= xq+1+xq^3-13 \end{aligned}\right. \Leftrightarrow \left|\begin{aligned} x(q^2-2q+1) &= 4 \\ xq(q^2-2q+1) &= 8. \end{aligned}\right.$$

Разделяме почленно двете уравнения и получаваме $q = 2$, след което определяме и $x = 4$.

Тогава геометричната прогресия е 4, 8, 16, 32, а аритметичната: 4, 9, 14, 19.

5. За равностранния $\Delta A_1B_1C_1$ r_1 е радиусът на описаната окръжност k_1, а r_2 е радиусът на вписаната в триъгълника окръжност k_2. Тогава $r_1 = 2r_2$ (O е и медицентър на $\Delta A_1B_1C_1$) и $\dfrac{r_2}{r_1} = \dfrac{1}{2}$.

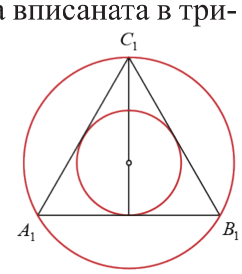

Редицата от радиусите $r_1, r_2, ..., r_8$ е геометрична прогресия с първи член $r_1 = \dfrac{a\sqrt{3}}{6} = 6$ и

частно $q = \dfrac{1}{2}$. Тогава $r_1 + r_2 + ... + r_8 = r_1\dfrac{1-q^8}{1-q} = 6\dfrac{1-\left(\dfrac{1}{2}\right)^8}{1-\dfrac{1}{2}} = 6.\dfrac{1-\dfrac{1}{256}}{1-\dfrac{1}{2}} = 6.\dfrac{255.2}{256} = \dfrac{765}{64}$ cm.

70. РЕШАВАНЕ НА ТРИЪГЪЛНИК

1. а) От $\alpha = 75°$ и $\gamma = 60°$ намираме $\beta = 45°$.

Тогава $c = \dfrac{b.\sin\gamma}{\sin\beta} = \dfrac{\sqrt{6}.\sin 60°}{\sin 45°} = \dfrac{\sqrt{6}.\sqrt{3}}{\dfrac{\sqrt{2}}{2}.2} = 3$, $a = \dfrac{b.\sin\alpha}{\sin\beta} = \dfrac{b.\sin 75°}{\sin 60°} = \dfrac{\sqrt{6}\left(\sqrt{6}+\sqrt{2}\right)}{\dfrac{\sqrt{3}}{2}.4} = \sqrt{3}+1$ и

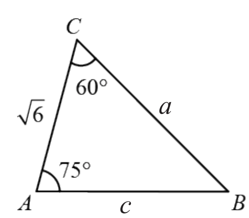

$S_{ABC} = \dfrac{1}{2}bc.\sin\alpha = \dfrac{1}{2}.\sqrt{6}.3.\sin 75° = \dfrac{3\sqrt{6}}{2}.\dfrac{\sqrt{6}+\sqrt{2}}{4} = \dfrac{3\left(3+\sqrt{3}\right)}{4}$.

б) *I начин.* От косинусовата теорема за страната a следва, че

$$a^2 = c^2+b^2-2cb.\cos 30° \Leftrightarrow 4 = c^2+16-2c.4.\frac{\sqrt{3}}{2} \Leftrightarrow c^2-4\sqrt{3}c+12 = 0 \Leftrightarrow c_{1,2} = 2\sqrt{3} \text{ и } c = 2\sqrt{3}.$$

От $\cos\alpha = \dfrac{c^2+b^2-a^2}{2ca} = \dfrac{12+4-16}{2.2\sqrt{3}.2} = 0$ следва, че $\alpha = 90°$.

Тогава $\gamma = 60°$ и $S_{ABC} = \dfrac{bc}{2} = \dfrac{2.2\sqrt{3}}{2} = 2\sqrt{3}$.

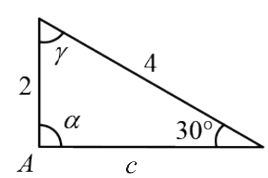

II начин. От синусовата теорема $\dfrac{b}{\sin\beta} = \dfrac{a}{\sin\alpha} \Leftrightarrow \sin\alpha = \dfrac{a.\sin\beta}{b} = \dfrac{4.1}{2.2} = 1$

следва, че $\alpha = 90°$ и $AB^2 = BC^2 - AC^2 = 16 - 4 = 12$ и $AB = 2\sqrt{3}$.

в) От косинусовата теорема намираме $a^2 = b^2+c^2-2bc.\cos 135° = 18+1+2.3\sqrt{2}.1.\dfrac{\sqrt{2}}{2} = 25$ и $a = 5$.

От синусовата теорема пресмятаме $\sin\beta = \dfrac{b.\sin\alpha}{a} = \dfrac{3\sqrt{2}.\sin 135°}{5} = \dfrac{3\sqrt{2}.\sqrt{2}}{5.2} = \dfrac{3}{5}$ и

$\sin\gamma = \dfrac{c.\sin\alpha}{a} = \dfrac{1.\sin 135°}{5} = \dfrac{\sqrt{2}}{10}$.

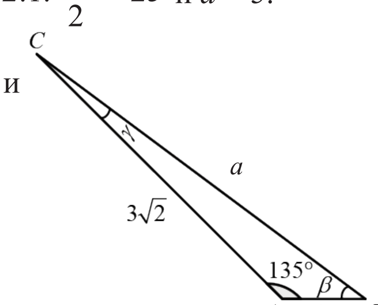

Лицето на триъгълника е $S = \dfrac{1}{2}bc.\sin 135° = \dfrac{1}{2}.3\sqrt{2}.1.\dfrac{\sqrt{2}}{2} = \dfrac{3}{2}$.

г) Пресмятаме $\cos\alpha = \dfrac{b^2+c^2-a^2}{2bc} = \dfrac{36+81-144}{2.6.9} = \dfrac{1}{4}$,

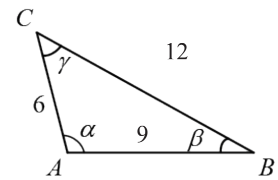

$\cos\beta = \dfrac{c^2+a^2-b^2}{2ca} = \dfrac{81+144-36}{2.9.12} = \dfrac{199}{216}$ и $\cos\gamma = \dfrac{a^2+b^2-c^2}{2ab} = \dfrac{144+36-81}{2.12.6} = \dfrac{11}{16}$.

Лицето на триъгълника е

$$S_{ABC} = \sqrt{p(p-a)(p-b)(p-c)} = \sqrt{\frac{27}{2}.\left(\frac{27}{2}-12\right).\left(\frac{27}{2}-6\right).\left(\frac{27}{2}-9\right)} = \sqrt{\frac{27}{2}.\frac{3}{2}.\frac{15}{2}.\frac{9}{2}} = \frac{27\sqrt{15}}{4}.$$

2. *I начин.* От $a^2 = b^2 + c^2 - 2bc.\cos 60° \Leftrightarrow 5 = 9 + c^2 - 2.3c.\dfrac{1}{2} \Leftrightarrow c^2 - 3c + 4 = 0$. Последното уравнение няма решение, от което следва, че такъв триъгълник не съществува.

II начин. От синусовата теорема следва, че $\sin\beta = \dfrac{b.\sin\alpha}{a} = \dfrac{3.\sin 60°}{\sqrt{5}} = \dfrac{3.\sqrt{3}}{\sqrt{5}.2} = \dfrac{3\sqrt{15}}{10}$.

Равенството $\sin\beta = \dfrac{3\sqrt{15}}{10}$ е невъзможно, тъй като $\dfrac{3\sqrt{15}}{10} > 1$.

Следователно такъв триъгълник не съществува.

71. ИЗХОДНО РАВНИЩЕ. ТЕМА ЗА САМОКОНТРОЛ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Б	Г	В	А	А	$x = -4$	$AC = 24$ cm	$a : b : c = 3 : 5 : 7$

I част

1. От теорията знаем, че при $g(x) \geq 0$: $\sqrt{f(x)} = g(x) \Leftrightarrow f(x) = [g(x)]^2$.

В нашия случай при $x \geq 0$: $\sqrt{4x+1} = x \Leftrightarrow 4x+1 = x^2$ (отг. Б).

2. Като вземем предвид, че $a_6 = a_3q^3 \Leftrightarrow -18\sqrt{3} = 6q^3 \Leftrightarrow q^3 = -3\sqrt{3} = \left(-\sqrt{3}\right)^3$ и $q = -\sqrt{3}$, то $a_4 = a_3q = -6\sqrt{3}$ (отг. Г).

3. Нека x и y са добавените числа към 8-те числа $a_1, a_2, ..., a_8$.

От $\dfrac{a_1+a_2+...+a_8}{8} = 200$ и $\dfrac{a_1+a_2+...+a_8+x+y}{10} = 250$ следва, че $a_1 + a_2 + ... + a_8 + x + y = 2500 \Leftrightarrow$

$1600 + x + y = 2500 \Leftrightarrow x + y = 900$ $\dfrac{x+y}{2} = 450$ (отг. В).

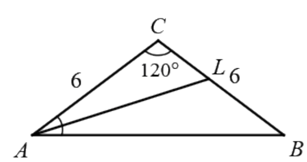

4. От $\sphericalangle ACB = 120°$ и AL – ъглополовяща в равнобедрения ΔABC следва, че $\sphericalangle BAC = 30°$, $\sphericalangle LAC = 15°$ и $\sphericalangle ALC = 45°$.

Прилагаме синусовата теорема за ΔALC:

$$\frac{AL}{\sin\sphericalangle ACL} = \frac{AC}{\sin\sphericalangle ALC} \Leftrightarrow AL = \frac{AC.\sin 120°}{\sin 45°} = \frac{6.\frac{\sqrt{3}}{2}}{\frac{\sqrt{2}}{2}} = \frac{6\sqrt{3}}{\sqrt{2}} = 3\sqrt{6}\text{ cm (отг. А).}$$

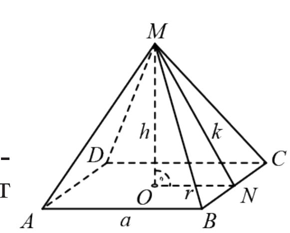

5. Нека $a = 6$ cm е основният ръб, $k = 4$ cm е апотемата, а h – височината на правилната четириъгълна пирамида. Тогава радиусът на вписаната в основата окръжност е $r=\frac{a}{2}=3$ cm и от h^2 - $k^2-r^2=16-9=7$ намираме $h=\sqrt{7}$ cm (отг. А).

II част

6. Уравнението представяме във вида $\sqrt{5-x}=-2x-5$, повдигаме двете му страни в квадрат и получаваме:

$$5-x=4x^2+20x+25 \Leftrightarrow 4x^2+21x+20=0 \Leftrightarrow x_{1,2}=\frac{-21\pm 11}{8} \Leftrightarrow x_1=-4,\ x_2=-\frac{5}{4}.$$

С проверка установяваме, че само $x=-4$ е корен на ирационалното уравнение.

$x=-4:\ 5+\sqrt{9}=8$ - вярно; $x=-\frac{5}{4}:\ 5+\sqrt{\frac{25}{4}}=\frac{5}{2}$ - невярно.

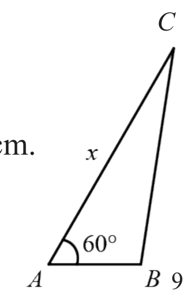

7. От синусовата теорема намираме: $BC=2R\sin\sphericalangle BAC=2R\sin 60^\circ=2.7\sqrt{3}.\frac{\sqrt{3}}{2}=21$ cm.

Означаваме $AC=x$ и прилагаме косинусовата теорема:

$$BC^2=AC^2+AB^2-2AC.AB.\cos 60^\circ \Leftrightarrow 441=x^2+81-2x.9.\frac{1}{2} \Leftrightarrow$$

$\Leftrightarrow x^2-9x-390=0 \Leftrightarrow x_1=24,\ x_2=-15.$

Следователно $AC=24$ cm.

III част

8. От ÷ a, b, c следва, че $a+c=2b$ и $c=2b-a$. От косинусовата теорема за ΔABC може да запишем:
$c^2=a^2+b^2-2ab.\cos 120^\circ=a^2+b^2-2ab.\left(-\frac{1}{2}\right)=a^2+b^2+ab$.

Тогава $(2b-a)^2=a^2+b^2+ab \Leftrightarrow 4b^2-4ab+\cancel{a^2}=\cancel{a^2}+b^2+ab \Leftrightarrow 3b^2-5ab=0 \Leftrightarrow$

$\Leftrightarrow b(3b-5a)=0 \Leftrightarrow 5a=3b \Leftrightarrow \frac{a}{b}=\frac{3}{5} \Leftrightarrow a=3k,\ b=5k$.

От $c=2b-a=10k-3k=7k$ намираме, че $a:b:c=3:5:7$.

СЪДЪРЖАНИЕ

МАТЕМАТИКА
книга за учителя за 10. клас

Автори
проф. дмн Емил Колев
Иван Георгиев
Стелиана Кокинова

Редактор
Таня Славчева

Графичен дизайн
Николай Пекарев

Коректор
Яна Червенова

Българска. Първо издание, 2024 г.
Формат 60x90/8. Печатни коли 11,5
ISBN 978-954-18-1430-7E

Издател
„КЛЕТ БЪЛГАРИЯ“ ООД
1756 София, ул. „Лъчезар Станчев“ № 5,
комплекс „Софарма Бизнес Тауърс“,
сграда А, ет. 12, тел.: 0700 47 400,
e-mail: info@klett.bg, www.klett.bg

ISBN 978-954-18-1430-7
9 789541 814307